achtkarspelen
GEMEENTE

BEGROTING ACHTKARSPELEN 2027-2030

De Begroting is de inhoudelijke en financiële kaderstelling voor de komende periode. De Raad geeft hiermee richting aan het college voor het jaar 2026 en volgende jaren.

MOOI+
DICHTBIJ

INHOUDSOPGAVE

1 BEGROTING IN BEELD....4
1.1 Inleiding....4
1.2 Achtkarspelen in vogelvlucht....5
1.3 Algemene ontwikkelingen....5
1.4 Uitgangspunten begroting 2027-2030....5
1.5 Begroting 2027 in één oogopslag....6
1.6 Opbouw meerjarenraming 2027-2030....8
1.7 Visie en ambities Achtkarspelen....10
1.8 Leeswijzer....11
2 BELEIDSBEGROTING....12
2.1 Programma's....13
0. Bestuur en ondersteuning....13
1. Veiligheid....19
2. Verkeer, vervoer en waterstaat....23
3. Economie....28
4. Onderwijs....34
5. Sport, cultuur en recreatie....39
6. Sociaal domein....44
7. Volksgezondheid en milieu....57
8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing....62
Overhead....68
2.2 Paragrafen....72
2.2.1 Lokale heffingen....72
2.2.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing....81
2.2.3 Onderhoud kapitaalgoederen....95
2.2.4 Financiering....97
2.2.5 Bedrijfsvoering....100
2.2.6 Verbonden partijen....102
2.2.7 Grondbeleid....124
2.2.8 Wet open overheid....126
3 FINANCIËLE BEGROTING....127
3.1 Overzicht baten en lasten....128
3.1.1 Meerjarenbegroting....128
3.1.2 Toelichting....131
3.2 Overzicht incidentele baten en lasten per programma....133
3.3 Overzicht reserves en voorzieningen....136

3.4 Uiteenzetting financiële positie 140
3.4.1 EMU-saldo 140
3.4.2 Investeringen 141
3.4.4 Meerjarenbalans 142
3.4.3 Financiering 144
4 BIJLAGEN 143
Bijlage 1 - Baten en lasten per taakveld 145
Bijlage 2 - Subsidieoverzicht 149
Bijlage 3 - Investeringsplan 150

1 BEGROTING IN BEELD

1.1 Inleiding

Voor u ligt onze programmabegroting 2027-2030. Een begroting die laat zien dat wij als gemeente financieel gezond zijn, koers houden en tegelijkertijd blijven investeren in de toekomst van onze inwoners en dorpen.

De afgelopen jaren hebben we met elkaar gebouwd aan een sterke financiële basis. Dankzij een solide reservepositie zijn we in staat om ook in een periode van onzekerheid onze verantwoordelijkheid te nemen en noodzakelijke investeringen mogelijk te maken. Tegelijkertijd blijft het een uitdaging om onze begroting structureel sluitend te houden. Gemeenten staan voor grote maatschappelijke opgaven, terwijl de financiële vooruitzichten vanuit het Rijk onzeker blijven en op langere termijn onder druk staan. Juist daarom is het belangrijk om verstandig om te gaan met onze middelen en duidelijke keuzes te maken. Daarbij realiseren wij ons dat een aantal ambities uit het nieuwe bestuursakkoord en toekomstige investeringsopgaven nog nadere uitwerking vragen en daarom nog niet volledig financieel in deze begroting zijn verwerkt. In de komende jaren zullen we als college van Burgemeester en Wethouders uitgaven en investeringen zorgvuldig moeten blijven afwegen om financieel gezond te blijven en ruimte te houden voor toekomstige ontwikkelingen.

Met deze begroting zetten we de ambities voort die bijdragen aan een aantrekkelijk, leefbaar en toekomstbestendig Achtkarspelen. We investeren in de kwaliteit van onze leefomgeving, in de ondersteuning van inwoners die dat nodig hebben, in onderwijs, woningbouw, bereikbaarheid en een sterke lokale economie. Daarbij blijven we oog houden voor wat inwoners belangrijk vinden: een gemeente die dichtbij staat, luistert en doet wat nodig is. Tegelijkertijd realiseren wij ons dat niet alles vanzelfsprekend is en dat toekomstige keuzes mede afhankelijk zullen zijn van de financiële ruimte die beschikbaar blijft. Dit geldt ook voor belangrijke investeringsvraagstukken die de komende jaren op ons afkomen, waaronder de verdere uitwerking van het Integraal Huisvestingsplan.

Ook voor onze organisatie markeert deze begroting een belangrijke fase. Na de ontvlechting krijgt onze ambtelijke organisatie steeds meer vorm en ontwikkelt zij zich verder tot een zelfstandige, toekomstbestendige organisatie. De inzet, betrokkenheid en deskundigheid van onze medewerkers vormen daarbij een onmisbare kracht.

Samen met de gemeenteraad, inwoners, maatschappelijke organisaties, ondernemers en onze regionale partners blijven wij werken aan een gemeente waar het prettig wonen, werken en leven is. Deze begroting legt een solide financiële basis voor de komende jaren, maar laat ook zien dat de ruimte om nieuwe ambities te realiseren niet onbeperkt is. Daarbij moeten wij rekening houden met toekomstige bestuurlijke keuzes en investeringen waarvan de financiële gevolgen nog niet volledig in deze begroting zijn verwerkt. Dat vraagt om blijvende scherpte, zorgvuldige afwegingen en realistische keuzes.

Met een gezonde dosis ambitie én oog voor de uitdagingen die voor ons liggen, gaan wij de komende jaren tegemoet.

College van burgemeester en wethouders van Achtkarspelen

Jelle Boerema, wethouder financiën.

1.2 Achtkarspelen in vogelvlucht

Achtkarspelen wordt gekenmerkt door rust, ruimte en een aantrekkelijk landschap. De gemeente ligt in het hart van de Noardlike Fryske Wâlden en biedt een combinatie van wonen, werken en recreëren in een groene omgeving.

De centrumdorpen Buitenpost en Surhuisterveen beschikken over sterke voorzieningen op het gebied van wonen, onderwijs, sport, zorg en bedrijvigheid. Buitenpost profiteert van haar ligging aan het spoor met goede verbindingen naar Leeuwarden en Groningen. Surhuisterveen heeft dankzij de ligging nabij de A7 een uitstekende uitgangspositie voor economische ontwikkeling. De overige dorpen vormen samen een hechte gemeenschap waarin leefbaarheid en de kwaliteit van de woonomgeving centraal staan.

De gemeentelijke begroting is opgebouwd volgens de voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Daarbij zijn de gemeentelijke taken ondergebracht in programma's en taakvelden. Binnen deze programma's beschrijven wij wat wij willen bereiken, wat wij daarvoor gaan doen en welke middelen daarvoor beschikbaar zijn.

1.3 Algemene ontwikkelingen

De Kadernota 2027-2030, die op 2 juli 2026 door de raad is behandeld, vormde het uitgangspunt voor het opstellen van deze programmabegroting. Sinds de behandeling van de Kadernota hebben zich verschillende ontwikkelingen voorgedaan die van invloed zijn op de financiële positie van de gemeente. Deze ontwikkelingen zijn verwerkt in de voorliggende begroting.

De financiële positie van gemeenten staat de komende jaren onder druk door ontwikkelingen op het gebied van rijksfinanciën, cao-afspraken, prijsstijgingen en toenemende maatschappelijke opgaven. Tegelijkertijd blijft de gemeente investeren in voorzieningen, dienstverlening en de leefbaarheid van dorpen.

Op grond van de geldende wet- en regelgeving moet de begroting structureel en reëel in evenwicht zijn. De begroting 2027 voldoet aan deze wettelijke eis.

1.4 Uitgangspunten begroting 2027-2030

Bij het opstellen van de begroting 2027-2030 is uitgegaan van het bestaande beleid uit de meerjarenbegroting 2026-2029 en de Kadernota 2027-2030. De beleidsvoornemens uit de Kadernota zijn verwerkt in deze begroting. Een toelichting hierop is opgenomen bij de verschillende programma's.

Waar nodig zijn de ramingen aangepast aan ontwikkelingen binnen en buiten de gemeente. Hierbij kan gedacht worden aan veranderingen in het aantal inwoners, het gebruik van voorzieningen en andere ontwikkelingen die van invloed zijn op de gemeentelijke financiën. Deze aanpassingen kunnen gevolgen hebben voor zowel de uitgaven als de inkomsten.

De bedragen in de begroting zijn, voor zover mogelijk, aangepast aan het prijsniveau van 2027 binnen de beschikbare stelpost voor loon- en prijsontwikkelingen. Voor de jaren na 2027 wordt uitgegaan van de uitgangspunten zoals deze bekend waren op het moment van opstellen van de begroting.

De meerjarenraming is gebaseerd op de begroting 2027. De financiële gevolgen zijn vervolgens doorvertaald naar de jaren 2028 tot en met 2030. Daarbij is onder meer rekening gehouden met:

- de verwachte ontwikkeling van de belastingopbrengsten;
- ontwikkelingen in de algemene uitkering uit het gemeentefonds;
- veranderingen in de boekwaarden van investeringen.

1.5 Begroting 2027 in één oogopslag

Balans
De balans geeft inzicht in de financiële positie van de gemeente per 1 januari 2027. Hierop staan de bezittingen, schulden en het eigen vermogen van de gemeente weergegeven.

Balans per 1 januari 2027 (x € 1.000)

BEZITTINGEN	
Bezittingen	74.411
Voorraden, geld en vorderingen	13.000
TOTAAL	**87.411**

SCHULDEN	
Eigen vermogen	36.327
Schulden	51.081
TOTAAL	**87.411**

Begroting 2027 in één oogopslag
Onderstaand overzicht toont de geraamde baten en lasten van de gemeente Achtkarspelen.

De totale lasten bedragen € 113,2 miljoen. De grootste uitgaven worden gedaan binnen het programma Samenleving, waaronder de taken op het gebied van het sociaal domein, onderwijs, sport, cultuur, recreatie, veiligheid en volksgezondheid.

De totale baten bedragen € 113,4 miljoen. De inkomsten bestaan voornamelijk uit de algemene uitkering uit het gemeentefonds, lokale heffingen en overige inkomstenbronnen.

De begroting 2027 sluit met een positief saldo van € 150.000.

BEGROTING 2027 IN ÉÉN OOGOPSLAG

Deze begroting geeft u in één oogopslag informatie over de inkomsten en uitgaven in 2027 van de gemeente Achtkarspelen (bedragen x € 1.000).

UITGAVEN	113.223
Bestuur en dienstverlening	**21.280**
Bestuur en ondersteuning	21.280
Samenleving	**80.899**
Onderwijs	3.848
Sociaal Domein	54.132
Sport, cultuur en recreatie	9.334
Veiligheid	2.789
Volksgezondheid en milieu	10.797
Wonen en werken	**11.043**
Economie	609
Verkeer, vervoer en waterstaat	7.339
Volkshuisvesting, RO en stedelijke vern.	3.095

INKOMSTEN	113.373
Lokale heffingen en overige inkomstenbronnen	37.268
Ontvangen wij van het rijk	76.105

RESULTAAT	150

1.6 Opbouw meerjarenraming 2027-2030

Kadernota
De Kadernota 2027-2030 vormde het financiële vertrekpunt voor deze begroting. In de Kadernota zijn de op dat moment bekende ontwikkelingen verwerkt en financieel vertaald naar de jaren 2027 tot en met 2030.

	2027	2028	2029	2030
Nieuw vertrekpunt Kadernota	**-17**	**-1.968**	**-1.071**	**-1.214**
Totaal raadsbesluiten	**-691**	**-639**	**-437**	**-437**
Werkelijk startsaldo Kadernota	**-708**	**-2.607**	**-1.508**	**-1.651**
Totaal nieuwe mutaties	**-431**	**-359**	**-359**	**-359**
Eindstand ultimo jaareinde exclusief meicirculaire	**-1.138**	**-2.965**	**-1.866**	**-2.009**
Mutaties meicirculaire				
CDOKE	919	-	-	-
Overig	999	805	637	2.053
Saldo na uitkomsten Meicirculaire 2026	**780**	**-2.160**	**-1.230**	**43**

Toelichting op de belangrijkste financiële ontwikkelingen

De Kadernota 2027-2030 vormde het financiële vertrekpunt voor deze begroting. Sinds de behandeling van de Kadernota in de gemeenteraad zijn de meest recente ontwikkelingen verwerkt in de begroting 2027-2030. Hierdoor ontstaat een actueel beeld van de financiële positie van de gemeente.

De begroting 2027 sluit met een positief saldo van € 150.000. Daarmee voldoet de gemeente aan de wettelijke eis van een structureel en reëel sluitende begroting. In de meerjarenraming ontstaan tekorten van € 3,3 miljoen in 2028, € 2,3 miljoen in 2029 en € 1,1 miljoen in 2030

Een belangrijke positieve ontwikkeling is de stijging van de algemene uitkering uit het gemeentefonds. De gemeente ontvangt in 2027 naar verwachting € 76,1 miljoen uit het gemeentefonds. Dit is ruim € 4,2 miljoen meer dan in 2026. Hierdoor kan een deel van de stijgende kosten worden opgevangen.

Tegelijkertijd nemen de uitgaven op verschillende beleidsterreinen toe. De grootste stijging zien we binnen het sociaal domein. De kosten voor jeugdhulp, Wmo-voorzieningen, huishoudelijke ondersteuning en begeleiding lopen verder op. Daarnaast zorgen vergrijzing, hogere zorgvraag en prijsontwikkelingen voor extra financiële druk.

Ook de kosten voor de gemeentelijke organisatie stijgen. Dit komt onder andere door loonontwikkelingen, investeringen in de zelfstandige organisatie, maatregelen om verzuim terug te dringen en de verdere versterking van de bedrijfsvoering. Hierdoor nemen de overheadkosten toe ten opzichte van 2026.

Binnen het programma Volksgezondheid en milieu leiden wijzigingen in rijksbijdragen, hogere uitvoeringskosten en extra inzet op duurzaamheid en milieutaken tot een verslechtering van het begrotingssaldo. Daarnaast stijgen de bijdragen aan verbonden partijen, zoals de FUMO en de Veiligheidsregio Fryslân.

De gemeente blijft tegelijkertijd investeren in de leefomgeving en voorzieningen. In 2027 is ruim € 4,2 miljoen aan investeringen gepland. Deze investeringen hebben onder meer betrekking op wegen, openbare verlichting, riolering, sportvoorzieningen, speeltoestellen en gemeentelijke gebouwen. Hiermee werken we aan een veilige, duurzame en toekomstbestendige gemeente.

Ondanks de financiële uitdagingen beschikt de gemeente over een sterke financiële positie. Het weerstandsvermogen blijft ruim boven de vastgestelde norm. Hierdoor is er voldoende ruimte om risico's en incidentele tegenvallers op te vangen.

De komende jaren blijft het belangrijk om scherp te sturen op de ontwikkeling van de uitgaven en inkomsten. Daarbij houden we aandacht voor een financieel gezonde gemeente, zodat we ook in de toekomst kunnen blijven investeren in inwoners, dorpen en voorzieningen.

1.7 Visie en ambities Achtkarspelen

In het bestuursakkoord 2026-2030 “Mei-Inoar Tsjinstber” heeft de coalitie de volgende visie op de gemeente Achtkarspelen geformuleerd:

“Een sterke, dienstbare en veerkrachtige gemeente waar inwoners naar eigen vermogen mee kunnen doen, waar dorpen leefbaar blijven en waar ruimte is om te wonen, werken en ondernemen.”

Deze visie vormt de basis voor het beleid en de keuzes die in deze begroting zijn opgenomen. Vanuit de uitgangspunten en koers zoals beschreven in het bestuursakkoord zijn zes ambities geïnterpreteerd door de ambtelijke organisatie. Deze ambities geven richting aan de beleidsontwikkeling en uitvoering in de komende bestuursperiode.

1. Samen sterk met de mienskip
Wij staan dichtbij onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Samen bouwen we aan een open en betrouwbare overheid die luistert, samenwerkt en ruimte geeft aan initiatieven uit de samenleving. Regionale samenwerking zetten we actief in om onze ambities te realiseren, waarbij de belangen van Achtkarspelen centraal blijven staan.

2. Een veilige en gezonde leefomgeving
Inwoners moeten veilig, gezond en prettig kunnen wonen, werken en leven. Daarom investeren we in preventie, weerbaarheid, gezondheid en een veilige openbare omgeving. We zetten in op het voorkomen van problematiek voordat deze ontstaat.

3. Iedereen doet mee en krijgt dezelfde kansen
Wij geloven in de kracht van mensen en de mienskip. Iedereen moet mee kunnen doen in de samenleving, ongeacht achtergrond, inkomen of omstandigheden. Waar nodig bieden wij ondersteuning en creëren wij kansen voor ontwikkeling, participatie en werk.

4. Leefbare dorpen met voldoende woningen
Wij willen dat inwoners in hun eigen dorp en gemeente kunnen blijven wonen. Daarom zetten we stevig in op woningbouw, leefbaarheid en toekomstbestendige voorzieningen. Ieder dorp moet aantrekkelijk blijven voor jong en oud.

5. Ruimte voor ondernemen, leren en ontwikkelen
Achtkarspelen is een gemeente van ondernemers en aanpakkers. Wij stimuleren economische groei, innovatie en onderwijs dat aansluit op de arbeidsmarkt, zodat inwoners en bedrijven zich kunnen blijven ontwikkelen.

6. Een bereikbaar en toekomstbestendig Achtkarspelen
Wij investeren in bereikbaarheid, duurzaamheid en de kwaliteit van onze leefomgeving. Daarbij zoeken we een balans tussen wonen, werken, natuur, landbouw en recreatie.

De ambities uit het bestuursakkoord zijn vertaald naar de programma's van deze begroting en vormen daarmee het kader voor de beleidsuitvoering. In de programma's wordt nader toegelicht welke doelen worden nagestreefd, welke activiteiten worden uitgevoerd en welke middelen daarvoor beschikbaar zijn.

1.8 Leeswijzer

Deze programmabegroting werkt de beleidsvoornemens van de gemeente Achtkarspelen voor 2027 uit en de financiële middelen die daarvoor beschikbaar zijn. De begroting laat zien welke maatschappelijke opgaven en ambities centraal staan, welke resultaten worden nagestreefd en welke financiële consequenties daarmee samenhangen. De Global Goals zijn in deze begroting voor de eerste keer opgenomen. Per programma is aangegeven aan welke Global Goal(s) dit programma bijdraagt.

De begroting bestaat uit drie onderdelen: Begroting in beeld, Beleidsbegroting en Financiële begroting.

Begroting in één oogopslag
Dit onderdeel biedt een toegankelijke samenvatting van de belangrijkste ontwikkelingen en keuzes voor 2027. Hier vindt u onder andere:

- een inleiding op de begroting;
- de financiële en maatschappelijke context;
- de belangrijkste beleidsmatige en financiële ontwikkelingen;
- een overzicht van de verschillen ten opzichte van de vorige begroting;
- de belangrijkste conclusies voor de komende jaren.

Beleidsbegroting
De beleidsbegroting volgt de wettelijke voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en bestaat uit het programmaplan en de paragrafen.

Programmaplan

- welke maatschappelijke doelen wij nastreven;
- welke activiteiten en ontwikkelingen hieraan bijdragen;
- welke voorstellen uit de Kadernota 2027 zijn verwerkt;
- welke middelen beschikbaar zijn om de doelen te realiseren;
- de baten en lasten per programma, inclusief een toelichting op de belangrijkste verschillen ten opzichte van de vorige begroting;
- de wettelijk verplichte beleidsindicatoren;
- een overzicht van de verbonden partijen die bijdragen aan de uitvoering van gemeentelijke taken.

Paragrafen
De paragrafen geven inzicht in onderwerpen die programma-overstijgend zijn en voor de gehele organisatie van belang zijn. Hierin wordt onder meer aandacht besteed aan:

- lokale heffingen;
- weerstandsvermogen en risicobeheersing;
- onderhoud kapitaalgoederen;
- financiering;
- bedrijfsvoering;
- verbonden partijen;
- grondbeleid;
- rechtmatigheid;
- Wet Open Overheid.

De paragrafen bieden een integraal beeld van de financiële positie, de risico's en de wijze waarop deze worden beheerst.

Financiële begroting
Dit deel bevat onder andere een samenvatting van de baten en lasten per programma, een overzicht van de incidentele baten en lasten, het structureel saldo, het verloop van de reserves en voorzieningen en een prognose van de balans voor de komende vier jaar.

2 BELEIDSBEGROTING

2.1 Programma's

0. Bestuur en ondersteuning

Portefeuillehouder
De portefeuillehouder van dit programma is Jouke Douwe de Vries

Global Goals
- 16, Frede, justysje en sterke publike tsjinsten
- 17, Gearwurking om de doelstellingen te heljen

Inleiding
Dit programma richt zich op een goed functionerend gemeentebestuur en een betrouwbare dienstverlening aan inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Een open, zorgvuldige en integere werkwijze staat daarbij centraal. Daarnaast vinden we het belangrijk dat inwoners ons gemakkelijk kunnen bereiken en op een professionele, klantgerichte manier worden geholpen.

Een belangrijk speerpunt binnen dit programma is het verder versterken van onze dienstverlening. Kwaliteit, toegankelijkheid en klantgerichtheid vormen hierbij de basis. We zetten ons in voor dienstverlening die aansluit bij de behoeften van onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners.

Sinds Achtkarspelen in 2025 weer als zelfstandige organisatie opereert, is veel energie gestoken in de verdere opbouw en ontwikkeling van de organisatie. Dit bracht diverse uitdagingen met zich mee. In de huidige krappe arbeidsmarkt blijft het een uitdaging om voldoende gekwalificeerde medewerkers aan te trekken én te behouden. Hierdoor kunnen vacatures soms langer openstaan dan gewenst. Om de continuïteit van onze dienstverlening en bedrijfsvoering te waarborgen, maken we waar nodig tijdelijk gebruik van externe expertise wanneer interne oplossingen niet beschikbaar zijn. Tegelijkertijd blijft onze inzet gericht op een sterke en stabiele organisatie met zoveel mogelijk vaste medewerkers.

Om dit te realiseren investeren we in de ontwikkeling van onze medewerkers en in het versterken en borgen van kennis binnen de organisatie. Daarnaast werken we aan heldere werkprocessen, duidelijke verantwoordelijkheden en efficiënte samenwerking. Hierdoor worden medewerkers beter in staat gesteld hun werkzaamheden uit te voeren en kunnen we de kwaliteit en continuïteit van onze dienstverlening waarborgen.
In 2027 zetten we verdere stappen om de organisatie te versterken en toekomstbestendig te maken. We verbeteren processen, vergroten de sturing op planning en resultaten en versterken de verantwoording binnen de organisatie. Daarmee bouwen we aan een wendbare en robuuste organisatie die effectief kan inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen en veranderende opgaven. De belangen van inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties blijven hierbij steeds het uitgangspunt.
In het onderstaande overzicht zijn de hoofddoelstellingen, meerjarige doelen en de SMART geformuleerde activiteiten opgenomen die bijdragen aan het realiseren van deze ambities.

Ambitie 1: Samen sterk met de mienskip		
Ambitie 5: Ruimte voor ondernemen, leren en ontwikkelen		
Ambitie 6: Een bereikbaar en toekomstbestendig Achtkarspelen		
Wat willen we bereiken	**Wat gaan we daarvoor doen**	**Resultaat / maatschappelijk effect**
Een toegankelijke, klantgerichte en betrouwbare dienstverlening.	We verbeteren onze dienstverlening, vereenvoudigen processen en monitoren de klanttevredenheid.	Minimaal 80% van de inwoners beoordeelt de gemeentelijke dienstverlening met een voldoende of hoger.
Een sterke, zelfstandige en toekomstbestendige organisatie.	We investeren in opleiding, kennisdeling, procesverbetering en sturing op resultaten.	In 2027 zijn voor alle primaire processen actuele procesbeschrijvingen beschikbaar en wordt hierover gerapporteerd in de planning- en controlcyclus.
Voldoende gekwalificeerde medewerkers aantrekken en behouden.	We zetten in op goed werkgeverschap, opleiding en interne doorontwikkeling.	Het aandeel externe inhuur daalt in 2027 ten opzichte van 2026.
Tijdige en zorgvuldige afhandeling van Woo-verzoeken.	We trainen medewerkers, verbeteren werkprocessen en vergroten de kennis van de Woo.	Minimaal 95% van de Woo-verzoeken wordt binnen de wettelijke termijn afgehandeld.
Een duurzame bedrijfsvoering.	We vervangen wegwerpbekers door herbruikbare mokken en voeren duurzaamheidsmaatregelen uit binnen de organisatie.	Vanaf 2027 worden binnen de gemeentelijke organisatie geen wegwerpbekers meer gebruikt en is de overstap volledig gerealiseerd.
Betere sturing en verantwoording binnen de organisatie.	We versterken planning, monitoring en rapportages.	In 2027 ontvangt het management elk kwartaal een integraal voortgangsoverzicht op financiën, prestaties en risico's.

Toelichting
Een goed functionerend gemeentebestuur en een betrouwbare dienstverlening vormen de basis voor het vertrouwen van inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties in de gemeente. Daarom blijven we investeren in de kwaliteit, toegankelijkheid en klantgerichtheid van onze dienstverlening. Daarbij vinden wij het belangrijk dat inwoners ons eenvoudig kunnen bereiken en snel en zorgvuldig worden geholpen.

Sinds de ontvlechting van de ambtelijke organisatie werken wij verder aan het versterken van onze zelfstandige organisatie. De focus ligt op het aantrekken en behouden van voldoende deskundige medewerkers, het verbeteren van werkprocessen en het versterken van kennis en vaardigheden binnen de organisatie. Hiermee vergroten we de kwaliteit van onze dienstverlening en zorgen we ervoor dat de organisatie ook in de toekomst haar taken goed kan blijven uitvoeren.

Daarnaast besteden we extra aandacht aan openheid en transparantie. In 2027 geven we verdere uitvoering aan de Wet open overheid (Woo). Door medewerkers te trainen en processen verder te verbeteren willen we Woo-verzoeken sneller, beter en meer uniform afhandelen. Daarmee versterken we de informatievoorziening aan inwoners en beperken we het risico op bezwaar- en beroepsprocedures.

Ook duurzaamheid speelt een belangrijke rol binnen de bedrijfsvoering. Met concrete maatregelen, zoals het vervangen van wegwerpbekers door herbruikbare mokken,

dragen we bij aan een duurzame organisatie en geven we invulling aan onze ambities op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Door te investeren in dienstverlening, medewerkers, transparantie en duurzaamheid bouwen wij aan een sterke, wendbare en toekomstbestendige organisatie die klaar is voor de uitdagingen van de komende jaren.

Ontwikkelingen
Gemeentehuis – Aanschaf/vervanging/schoonmaken bekers
We gaan de recyclebare bekers die wij nu gebruiken vervangen door mokken. Wetgeving verplicht ons enerzijds dit nu te doen en anderzijds sluiten wij daarmee aan op onze duurzaamheidsdoelstelling als Global Goals gemeente. De kosten die hiermee gemoeid zijn, zijn voor de aanschaf (incidenteel), uitbreiding en het schoonmaken (structureel).

Wet open overheid
In 2027 zal de nadruk liggen op het doorontwikkelen van het beleid en zullen medewerkers worden getraind door het verzorgen van voorlichting- en kennissessies over de Woo. Doelstelling hiervan is kennis en bewustwording vergroten, zodat Woo-verzoeken tijdig, kwalitatief hoogwaardig en op een uniforme wijze worden afgehandeld. Dit om mogelijke bezwaar- en beroepsprocedures en daaruit voortvloeiende dwangsommen en proceskostenveroordelingen zoveel als mogelijk te voorkomen.

Wat mag het kosten?
Zie de tabel op de volgende pagina’s.

Programma Bestuur en ondersteuning			Realisatie	Begroting			Meerjarenperspectief		
Taakveld			2025	2026	2027	Verschil	2028	2029	2030
TV 0.1	Bestuur	L	3.996	2.542	2.562	- 20	2.534	2.538	2.546
TV 0.1	Bestuur	B	472	-	-	-	-	-	-
	Totaal Bestuur		**- 3.523**	**- 2.542**	**- 2.562**	**- 20**	**- 2.534**	**- 2.538**	**- 2.546**
TV 0.10	Mutaties reserves	L	493	-	-	-	-	-	-
TV 0.10	Mutaties reserves	B	4.874	1.046	1.711	665	445	310	310
	Totaal Mutaties reserves		**4.381**	**1.046**	**1.711**	**665**	**445**	**310**	**310**
TV 0.2	Burgerzaken	L	1.448	1.493	1.560	- 67	1.531	1.277	1.299
TV 0.2	Burgerzaken	B	610	544	581	37	525	249	249
	Totaal Burgerzaken		**- 837**	**- 949**	**- 979**	**- 30**	**- 1.006**	**- 1.028**	**- 1.050**
TV 0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	L	28	30	29	1	29	29	29
TV 0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	B	9	8	8	-	8	8	8
	Totaal Beheer overige gebouwen en gronden		**- 19**	**- 21**	**- 21**	**1**	**- 21**	**- 21**	**- 21**
TV 0.5	Treasury	L	215	- 118	- 148	30	- 149	- 145	- 136
TV 0.5	Treasury	B	559	429	429	-	429	429	429
	Totaal Treasury		**344**	**547**	**577**	**30**	**578**	**574**	**565**
TV 0.61	OZB woningen	L	305	349	917	- 568	919	885	885
TV 0.61	OZB woningen	B	4.381	4.791	5.136	345	5.261	5.261	5.261
	Totaal OZB woningen		**4.077**	**4.442**	**4.218**	**- 224**	**4.342**	**4.376**	**4.376**
TV 0.62	OZB niet-woningen	L	297	303	305	- 2	307	273	273
TV 0.62	OZB niet-woningen	B	2.486	2.687	2.871	184	2.942	2.942	2.942

	Totaal OZB niet-woningen		**2.189**	**2.384**	**2.566**	**182**	**2.635**	**2.668**	**2.668**
TV 0.64	Belastingen overig	L	18	48	23	25	23	23	23
TV 0.64	Belastingen overig	B	78	56	56	-	56	56	56
	Totaal Belastingen overig		**60**	**8**	**33**	**25**	**33**	**33**	**33**
TV 0.7	AU en overige uitkeringen gemeentefonds	L	-	-	-	-	-	-	-
TV 0.7	AU en overige uitkeringen gemeentefonds	B	74.184	71.895	76.105	4.210	72.798	72.211	73.643
	Totaal AU en overige uitkeringen gemeentefonds		**74.184**	**71.895**	**76.105**	**4.210**	**72.798**	**72.211**	**73.643**
TV 0.8	Overige baten en lasten	L	1	405	118	287	- 64	557	569
TV 0.8	Overige baten en lasten	B	20	115	115	-	-	2.079	2.121
	Totaal Overige baten en lasten		**19**	**- 290**	**- 3**	**287**	**64**	**1.522**	**1.552**
Totaal Bestuur en ondersteuning			**80.874**	**76.520**	**81.646**	**5.126**	**77.335**	**78.108**	**79.532**

Verklaring verschillen
In onderstaande tabel worden de belangrijkste verschillen aangegeven tussen 2026 en 2027. De ondergrens is € 50.000. De grootste verschillen worden nader toegelicht.

(V = voordeel, N = nadeel. Bedragen x €1.000)

Verklaring verschillen	
Mutatie loon- en prijsontwikkeling	**1.499 V**
CDOKE middelen	**915 N**
Vrijval reservering woon-werkverkeer	**213 V**
Personeelskosten	**300 N**
Verzuimpreventie	**500 N**
Actualisatie begroting WM8KTD	**166 N**
Actualisatie gemeentefonds	**4.210 V**
Totaal	**5.126 V**

Nadere toelichting bovenstaande tabel:

Mutatie Loon- en Prijsontwikkeling: bij elke circulaire ontvangen we bedrag voor de gestegen loon- en kostenstijging en zetten we op een stelpost.
Actualisatie gemeentefonds: bij elke circulaire ontvangen we ook een bedrag voor onder andere autonome ontwikkelingen.
CDOKE middelen: In 2026 is hiervoor een bestemmingsreserve gevormd en is dit bedrag incidenteel toegevoegd aan de reserve.
Verzuimpreventie: in 2026 is eenmalig een bedrag hiervoor toegekend, in 2027 niet meer.

Indicatoren

Indicatoren	Achtkarspelen	Fryslân	Prognose
Formatie - fte per 1.000 inwoners	10,30	-	●
Bezetting - fte per 1.000 inwoners	-	-	-
Apparaatskosten - kosten per inwoner	1.371	-	●
Externe inhuur - kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	25,29	-	●
Overhead - % van totale lasten	13,39	-	●

De prognose geeft aan of de ontwikkeling ten opzichte van vorig jaar voor Achtkarspelen positief (●), stabiel (●) of negatief (●) is.

Verbonden partijen
Hieronder ziet u het overzicht van de Verbonden Partijen die te maken hebben met dit programma. Een Verbonden Partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft. Een verdere specificatie vindt u in de paragraaf Verbonden Partijen.

Gemeenschappelijke regeling
- BVO ICT Werkmaatschappij Achtkarspelen-Tytsjerksteradiel

Vennootschap / Coöperatie
- BNG Bank NV
- Stedin NV

1. Veiligheid

Portefeuillehouder
De portefeuillehouder van dit programma is Jouke Douwe de Vries.

Global Goals
- 11, Duorsume stêden en mienskippen
- 13, Klimaataksje
- 16, Frede, justysje en sterke publike tsjinsten

Inleiding
Dit programma richt zich op het versterken van de veiligheid, leefbaarheid en weerbaarheid van onze gemeente. De veiligheidsopgave is de afgelopen jaren aanzienlijk verbreed. Naast de traditionele taken op het gebied van openbare orde, toezicht en handhaving vragen ook ondermijning, digitale criminaliteit, crisisbeheersing en maatschappelijke weerbaarheid om structurele aandacht en inzet.

Wij investeren in een veilige en leefbare openbare ruimte, professionele handhaving en een goede voorbereiding op crises en langdurige verstoringen. Tegelijkertijd ondersteunen we inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties bij het vergroten van hun zelfredzaamheid en weerbaarheid. Door in te zetten op samenwerking, preventie en effectief toezicht en handhaving werken we aan een gemeente waarin mensen veilig kunnen wonen, werken en ondernemen.

Ook onder bijzondere omstandigheden willen wij de continuïteit van onze dienstverlening kunnen waarborgen. Daarom investeren we in een solide veiligheidsorganisatie die adequaat kan inspelen op nieuwe risico's en maatschappelijke ontwikkelingen. Om onze taken ook in de toekomst kwalitatief goed, duurzaam en effectief uit te voeren, versterken we vanaf 2027 de capaciteit binnen het veiligheidsdomein. Hiermee sluiten we aan bij de toenemende complexiteit en omvang van de veiligheidsopgaven waarmee gemeenten worden geconfronteerd.

In het onderstaande overzicht zijn de hoofddoelstellingen, meerjarige doelen en de SMART geformuleerde activiteiten opgenomen die bijdragen aan het realiseren van deze ambities.

Ambitie 2: Een veilige en gezonde leefomgeving		
Wat willen we bereiken	**Wat gaan we daarvoor doen**	**Resultaat / maatschappelijk effect**
Inwoners zijn beter voorbereid op langdurige verstoringen en crises.	We actualiseren de crisis- en continuïteitsplannen en organiseren oefeningen en voorlichtingsactiviteiten.	In 2027 organiseert de gemeente minimaal 2 bewustwordingsactiviteiten of oefeningen voor inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties.
De gemeente kan haar taken op het gebied van openbare orde, veiligheid, ondermijning, digitale weerbaarheid en crisisbeheersing duurzaam uitvoeren.	De capaciteit binnen het veiligheidsdomein structureel uitbreiden met 1,0 fte. Deze uitbreiding wordt in beginsel ingezet voor versterking van de BOA-capaciteit, waarbij daarnaast ruimte ontstaat voor de uitvoering van aanvullende veiligheidstaken.	Veiligheidsvraagstukken worden tijdig opgepakt, de crisisorganisatie is beter voorbereid en inwoners ervaren een veilige, leefbare en weerbare gemeente.
Waarborgen kwaliteit en continuïteit van de handhaving (BOA's).	Investeren in opleidingen en de aanschaf van noodzakelijke uitrusting, zoals uniformen, portofoons en andere hulpmiddelen.	Inwoners ervaren een veilige, leefbare en goed handhaafbare openbare ruimte.
Veilige jaarwisseling.	Vergunningen en ontheffingen verlenen, toezicht en handhaving inzetten en veilige uitvoering van activiteiten en tradities bevorderen.	Inwoners kunnen tradities en activiteiten tijdens de jaarwisseling veilig en verantwoord beleven.

Toelichting
De veiligheidsopgave van gemeenten is de afgelopen jaren verbreed. Naast openbare orde en handhaving vragen ook thema's als ondermijning, digitale veiligheid, crisisbeheersing en maatschappelijke weerbaarheid om structurele aandacht.
Deze ontwikkeling is al eerder gesignaleerd in de programmabegrotingen 2025-2028 en 2026-2029.

Om deze taken adequaat en toekomstbestendig uit te kunnen voeren, wordt de capaciteit binnen het veiligheidsdomein vanaf 2027 uitgebreid met 1,0 fte. Hiermee wordt invulling gegeven aan de eerder vastgestelde behoefte aan extra capaciteit en wordt aangesloten bij de landelijke ontwikkelingen binnen het veiligheids- en handhavingsdomein.

De uitbreiding draagt bij aan een solide uitvoering van de gemeentelijke veiligheidsopgaven, de verdere ontwikkeling van het BOA-stelsel en het versterken van de weerbaarheid van de organisatie. Daarnaast biedt deze capaciteit ruimte om beter in te spelen op toenemende maatschappelijke en veiligheidsvraagstukken.

Ontwikkelingen
De rol van gemeenten op het gebied van veiligheid en weerbaarheid neemt toe. Van gemeenten wordt verwacht dat zij zich voorbereiden op uiteenlopende risico's en verstoringen, zoals cyberincidenten, uitval van vitale voorzieningen en maatschappelijke crises. Daarnaast stellen ontwikkelingen binnen het BOA-stelsel hogere eisen aan vakbekwaamheid en professionalisering.

Deze ontwikkelingen vragen om voldoende capaciteit en expertise om de veiligheid, leefbaarheid en continuïteit van dienstverlening ook in de toekomst te kunnen waarborgen.

Wat mag het kosten

Programma Veiligheid			Realisatie	Begroting			Meerjarenperspectief		
Taakveld			2025	2026	2027	Verschil	2028	2029	2030
TV 1.1	Crisisbeheersing en brandweer	L	2.139	2.176	2.232	- 56	2.369	2.484	2.569
TV 1.1	Crisisbeheersing en brandweer	B	13	13	18	5	18	18	18
	Totaal Crisisbeheersing en brandweer		**- 2.126**	**- 2.163**	**- 2.214**	**- 51**	**- 2.351**	**- 2.466**	**- 2.551**
TV 1.2	Openbare orde en veiligheid	L	3.541	449	557	- 108	490	520	490
TV 1.2	Openbare orde en veiligheid	B	3.345	15	15	-	15	15	15
	Totaal Openbare orde en veiligheid		**- 195**	**- 434**	**- 542**	**- 108**	**- 475**	**- 505**	**- 475**
Totaal Veiligheid			**- 2.321**	**- 2.597**	**- 2.756**	**- 159**	**- 2.826**	**- 2.971**	**- 3.026**

Verklaring verschillen
In onderstaande tabel worden de belangrijkste verschillen aangegeven tussen 2026 en 2027. De ondergrens is € 50.000. De grootste verschillen worden onder de tabel toegelicht.

(V = voordeel, N = nadeel. Bedragen x €1.000)

Verklaring verschillen	
Bijdrage Veiligheidsregio	**56 N**
Transitiebaten Oekraïne 2026	**327 N**
Transitielasten Oekraïne 2026	**327 V**
Actualisering personeelsbegroting	**149 N**
Overige mutaties per saldo	**46 V**
Totaal	**159 N**

Transitielasten en baten Oekraïne 2026: deze baten en lasten zijn in 2026 incidenteel toegekend.
Actualisering personeelsbegroting: uitbreiding van 1 FTE voor BOA capaciteit en CAO ontwikkelingen.

Indicatoren

Indicator	Achtkarspelen	Fryslân	Prognose
Verwijzingen Halt - aantal per 1.000 jongeren	5	9	●
Winkeldiefstallen - aantal per 1.000 inwoners	0,7	2,4	●
Geweldsmisdrijven - aantal per 1.000 inwoners	3,0	3,8	●
Diefstallen uit woning - aantal per 1.000 inwoners	1,1	1,0	●
Vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte - aantal per 1.000 inwoners	2,1	4,9	●

De prognose geeft aan of de ontwikkeling ten opzichte van vorig jaar voor Achtkarspelen positief (●), stabiel (●) of negatief (●) is.

Verbonden partijen
Hieronder ziet u het overzicht van de Verbonden Partijen die te maken hebben met dit programma. Een Verbonden Partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft. Een verdere specificatie vindt u in de paragraaf Verbonden Partijen.

Gemeenschappelijke regeling
- Veiligheidsregio Fryslân

2. Verkeer, vervoer en waterstaat

Portefeuillehouder
De portefeuillehouder van dit programma is Klaas Sietse van der Wal.

Global Goals
- 9, Yndustry, ynnovaasje en ynfrastruktuer
- 13, Klimaataksje

Inleiding
Dit programma richt zich op mobiliteit en het beheer van de openbare ruimte. Het omvat het onderhoud van wegen, fietspaden, voetpaden, pleinen, openbare verlichting en groenvoorzieningen, evenals de uitvoering van verkeersmaatregelen. Ook openbaar vervoer en parkeren maken onderdeel uit van dit programma.

De gemeente zet zich in voor een openbare ruimte die veilig, bereikbaar, duurzaam en aantrekkelijk is voor inwoners, ondernemers en bezoekers. Daarbij streven we naar een goede balans tussen bereikbaarheid, verkeersveiligheid, leefbaarheid en duurzaamheid. Op het gebied van waterstaat beperkt de gemeentelijke rol zich voornamelijk tot de afstemming met de beheerders van vaarwegen en watergangen. De economische en recreatieve vaarwegen en de doorgaande waterwegen zijn in eigendom en beheer van respectievelijk Wetterskip Fryslân, de provincie Fryslân en Rijkswaterstaat.

Met een doelmatig beheer en onderhoud van de openbare ruimte zorgen we ervoor dat voorzieningen veilig, toegankelijk en toekomstbestendig blijven en bijdragen aan een prettige leefomgeving.

In het onderstaande overzicht zijn de hoofddoelstellingen, meerjarige doelen en de SMART geformuleerde activiteiten opgenomen die bijdragen aan het realiseren van deze ambities.

Ambitie 6: Een bereikbaar en toekomstbestendig Achtkarspelen		
Wat willen we bereiken	**Wat gaan we daarvoor doen**	**Resultaat / maatschappelijk effect**
Een veilige en goed onderhouden openbare ruimte.	We voeren het wegenonderhoud uit volgens de Nota Kapitaalgoederen en actualiseren de onderhoudsplanning.	Minimaal 80% van de wegen voldoet aan het vastgestelde kwaliteitsniveau Basis.
Verkeersveiligheid verbeteren voor alle weggebruikers.	We voeren maatregelen uit uit het Gemeentelijk Mobiliteitsplan (GMP) en maken gebruik van beschikbare subsidies.	In 2027 worden minimaal 3 verkeersveiligheidsmaatregelen uit het uitvoeringsprogramma van het GMP voorbereid of gerealiseerd.
Een bereikbare gemeente voor inwoners, ondernemers en bezoekers.	We combineren infrastructurele maatregelen met wegonderhoud en rioleringswerkzaamheden.	Alle geplande werkzaamheden worden afgestemd zodat de overlast voor inwoners en ondernemers zoveel mogelijk wordt beperkt.
Een toekomstbestendige inrichting van de openbare ruimte.	We stellen een nieuwe Nota Kapitaalgoederen op en leggen deze ter besluitvorming voor aan de raad.	De nieuwe Nota Kapitaalgoederen 2027-2031 wordt uiterlijk in het eerste kwartaal van 2027 aan de raad aangeboden.

Toelichting

Nota Kapitaalgoederen
De Nota Kapitaalgoederen beschrijft hoe de gemeente haar kapitaalgoederen doelmatig, duurzaam en efficiënt beheert en onderhoudt. Het betreft onder meer wegen, bruggen, speeltoestellen, groenvoorzieningen, openbare verlichting, baggerwerk, kunstwerken en gemeentelijke gebouwen. De huidige nota heeft een looptijd van 2022 tot en met 2026.

In het voorjaar van 2026 is gestart met de voorbereiding van een nieuwe Nota Kapitaalgoederen, die in het eerste kwartaal van 2027 aan de raad wordt aangeboden. Voor dit traject wordt deels gebruikgemaakt van externe deskundigheid, omdat niet alle benodigde expertise binnen de organisatie aanwezig is.

De Nota Kapitaalgoederen kent een sterke samenhang met het Gemeentelijk Rioleringsplan 2023-2027 (programma 7). Onderhouds- en verbeteringsmaatregelen aan de gemeentelijke stelsels voor afvalwater, hemelwater en grondwater worden waar mogelijk gecombineerd uitgevoerd met werkzaamheden aan andere onderdelen van de openbare ruimte. Op deze manier worden kosten beperkt, overlast verminderd en werkzaamheden efficiënter uitgevoerd.

Gemeentelijk Mobiliteitsplan
De gemeenteraad heeft op 12 juni 2025 het Gemeentelijk Mobiliteitsplan (GMP) vastgesteld. Dit plan geeft richting aan een veilig, betrouwbaar en duurzaam verkeers- en vervoerssysteem voor alle inwoners en gebruikers van de openbare ruimte in Achtkarspelen. Het GMP bevat verschillende opgaven en een omvangrijk pakket aan maatregelen om de bereikbaarheid, verkeersveiligheid en leefbaarheid verder te verbeteren.

Waar mogelijk worden deze maatregelen gecombineerd met wegonderhoud en rioleringswerkzaamheden. De maatregelen zijn geprioriteerd en financieel vertaald in een uitvoeringsprogramma.

Voor de uitvoering wordt gebruikgemaakt van beschikbare subsidieregelingen, waaronder de landelijke regeling Strategisch Plan Verkeersveiligheid (SPV) en provinciale subsidies

voor verkeerseducatie. Maatregelen waarvoor een rijksbijdrage is toegekend, dienen uiterlijk op 31 december 2028 te zijn gerealiseerd.

Bij de voorbereiding en uitvoering van de maatregelen werkt de gemeente nauw samen met de provincie Fryslân en de omliggende gemeenten Noardeast-Fryslân, Dantumadiel, Tytsjerksteradiel, Smallingerland en Westerkwartier.

Wat mag het kosten

Programma Verkeer, vervoer en waterstaat			Realisatie	Begroting			Meerjarenperspectief		
Taakveld			2025	2026	2027	Verschil	2028	2029	2030
TV 2.1	Verkeer en vervoer	L	6.241	6.789	7.189	- 400	7.304	7.398	7.519
TV 2.1	Verkeer en vervoer	B	806	512	512	-	512	512	512
	Totaal Verkeer en vervoer		**- 5.435**	**- 6.277**	**- 6.677**	**- 400**	**- 6.793**	**- 6.886**	**- 7.007**
TV 2.2	Parkeren	L	33	38	36	2	36	36	24
TV 2.2	Parkeren	B	6	-	-	-	-	-	-
	Totaal Parkeren		**- 28**	**- 38**	**- 36**	**2**	**- 36**	**- 36**	**- 24**
TV 2.4	Economische havens en waterwegen	L	107	111	115	- 3	114	114	114
TV 2.4	Economische havens en waterwegen	B	58	35	35	-	35	35	35
	Totaal Economische havens en waterwegen		**- 50**	**- 77**	**- 80**	**- 3**	**- 80**	**- 80**	**- 80**
Totaal Verkeer, vervoer en waterstaat			**- 5.512**	**- 6.393**	**- 6.793**	**- 400**	**- 6.909**	**- 7.002**	**- 7.111**

Verklaring verschillen

In onderstaande tabel worden de belangrijkste verschillen aangegeven tussen 2026 en 2027. De ondergrens is € 50.000. De grootste verschillen worden onder de tabel toegelicht.

(V = voordeel, N = nadeel. Bedragen x €1.000)

Verklaring verschillen	
Mutatie kapitaallasten	**179 N**
Personeelslasten	**143 N**
Overige mutaties per saldo	**78 N**
Totaal	**400 N**

Mutatie kapitaallasten: Door investeringen uit 2026 worden de kapitaallasten hoger in 2027.
Personeelslasten: dit betreffen CAO ontwikkelingen.

Indicatoren

Voor dit programma zijn geen indicatoren gedefinieerd.

Verbonden partijen

Hieronder ziet u het overzicht van de Verbonden Partijen die te maken hebben met dit programma. Een Verbonden Partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft. Een verdere specificatie vindt u in de paragraaf Verbonden Partijen.

Vennootschap / Coöperatie

- Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân, OVEF

3. Economie

Portefeuillehouder
De portefeuillehouders van dit programma zijn: Pieter Atsma en Jelle Boerema

Global Goals
- 8, Eerlijk werk en economische groei
- 9, Industrie, innovatie en infrastructuur
- 11, Duorsume stêden en mienskippen
- 12, Verantwoorde consumptie en productie
- 17, Partnerschappen om doelstellingen te bereiken

Inleiding
Achtkarspelen koestert haar ondernemende en initiatiefrijke inwoners en bedrijven en streeft ernaar hen optimaal te ondersteunen. Een sterke economie draagt bij aan werkgelegenheid, leefbare dorpen en het behoud van voorzieningen. Daarom zet de gemeente in op een goed ondernemersklimaat, ruimte voor bestaande en nieuwe bedrijvigheid, een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en regionale samenwerking. Daarbij wordt aandacht besteed aan innovatie, verduurzaming en toekomstbestendige economische ontwikkeling.

De toeristisch-recreatieve sector in Achtkarspelen is kleinschalig en ook eigen inwoners moeten profiteren van recreatieve voorzieningen. De gemeente zet daarom in op het faciliteren van onderlinge samenwerking tussen recreatieve ondernemers en op het ontwikkelen van voorzieningen als fiets- en wandelpaden, waar zowel eigen inwoners als recreanten gebruik van kunnen maken.

De gemeente werkt hierbij samen met ondernemers, onderwijsinstellingen, maatschappelijke partners, de regio Noordoost-Fryslân en de provincie Fryslân. Een deel van de economische opgaven krijgt uitvoering via regionale programma's zoals de Regio Deal Noordoost-Fryslân II en de samenwerking binnen ANNO. Deze samenwerking richt zich onder andere op arbeidsmarkt, ondernemerschap, kennisontwikkeling, innovatie en ruimte voor ondernemerschap.

In onderstaand overzicht komen de hoofddoelstellingen, de doelen (meerjarig) en de SMART geformuleerde activiteiten die daarvoor zullen worden gedaan.

Ambitie 1. Samen sterk met de mienskip		
Ambitie 5. Ruimte voor ondernemen, leren en ontwikkelen		
Ambitie 6. Een bereikbaar en toekomstbestendig Achtkarspelen		
Wat willen we bereiken	**Wat gaan we daarvoor doen**	**Resultaat / maatschappelijk effect**
Ondernemers beschikken over voldoende ruimte om te ondernemen, te investeren en werkgelegenheid te creëren.	Beschikbaar houden van kwalitatieve bedrijventerreinen, uitvoering geven aan regionale afspraken over bedrijventerreinen en het uitvoeren van een inventarisatie en locatiestudie voor toekomstige uitbreidingsmogelijkheden.	Ondernemers kunnen zich vestigen, uitbreiden en investeren binnen de gemeente, waardoor werkgelegenheid behouden blijft en groeit.
Ondernemers ervaren een toegankelijke overheid en een aantrekkelijk ondernemingsklimaat.	Onderhouden van structureel overleg met ondernemersverenigingen, bedrijfsbezoeken uitvoeren, een vast aanspreekpunt bieden en ondernemers actief informeren.	Ondernemers voelen zich gehoord en ondersteund en blijven investeren in Achtkarspelen.
Inwoners en ondernemers profiteren van een sterke regionale economie en een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.	Deelname aan regionale programma's zoals Kennislab Noordoost-Fryslân, Onderwijs in Bedrijf, arbeidsmarktprojecten en kennisdeling voor ondernemers.	Meer aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, versterking van ondernemerschap, innovatie en toekomstbestendige werkgelegenheid.
Het vergroten van de recreatieve aantrekkingskracht van Achtkarspelen voor onze eigen inwoners.	Het maken van sterke routestructuren en het versterken en uitbreiden van (dag)recreatieve voorzieningen en horeca.	De leefbaarheid voor onze eigen inwoners is versterkt en recreatie dichtbij huis kan volop.
Het Nationaal Landschap Noardlike Fryske Wâlden is de recreatieve identiteit, die willen we bekender maken.	Ontwikkelen van (dag)recreatief aanbod passend bij de recreatieve identiteit van onze gemeente.	Inwoners van onze gemeente profiteren van voorzieningen die in stand blijven of tot stand komen, draagt bij aan brede welvaart.
Vergroten van het logiesaanbod zodat er meer kritische massa ontstaat.	Het stimuleren van logiesontwikkelingen, ruimte bieden aan innovatieve ideeën waar mogelijk.	De lokale economie is versterkt doordat er meer overnachtingen in Achtkarspelen zijn.
Een georganiseerd netwerk van toerisme- en recreatieondernemers.	Netwerken en faciliteren door ondernemers bij elkaar aan tafel te brengen en nieuwe initiatieven te stimuleren en te begeleiden.	Er is een sterk en enthousiast toeristisch-recreatief netwerk ontstaan, wat onze gemeente een herkenbaarder toeristisch profiel geeft.

Toelichting
Ondernemers hebben ruimte nodig om te kunnen ondernemen. Daarom zet de gemeente in op het behouden, versterken en waar mogelijk uitbreiden van voldoende vestigings- en ontwikkelruimte voor bedrijven. De bedrijventerreinen vormen daarbij een belangrijke economische randvoorwaarde. Daarnaast investeren we in een sterke relatie met ondernemers door middel van overleg, gerichte communicatie en bedrijfsbezoeken.

Een goed functionerende arbeidsmarkt is essentieel voor een vitale economie. Daarom blijft de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt een belangrijk aandachtspunt. In regionale samenwerking brengen we jongeren vroegtijdig in contact met bedrijven en beroepen in de regio. Hiermee stimuleren we het behoud van talent en versterken we de beschikbaarheid van vakbekwaam personeel voor regionale werkgevers.

Ook toerisme en recreatie leveren een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid en economie van Achtkarspelen. De gemeentelijke ambitie richt zich op het versterken van de recreatieve infrastructuur, het vergroten van de zichtbaarheid van het gebied en het bevorderen van samenwerking tussen ondernemers, organisaties en overheden. Daarbij ligt de focus op concrete en haalbare maatregelen, zoals de aanleg en verbetering van fiets- en wandelroutes en het ondersteunen van initiatieven die bijdragen aan een aantrekkelijk recreatief aanbod. De gemeente vervult hierbij vooral een faciliterende en verbindende rol.

Binnen de Regio Deal Noordoost-Fryslân II vormt Ruimte voor ondernemerschap één van de drie ontwikkellijnen binnen de pijler Ûndernimmend. Hierbij wordt ingezet op aantrekkelijke vestigings- en ontwikkelruimte voor bedrijven, een toekomstbestendig ondernemersklimaat en een sterke regionale economie. Ook recreatie en toerisme dragen bij aan deze ambities, onder meer door het versterken van de vrijetijdseconomie en de aantrekkelijkheid van de regio voor bezoekers, bewoners en ondernemers.

Ontwikkelingen
De economie staat voor diverse uitdagingen. De arbeidsmarkt blijft krap en ondernemers worden steeds vaker geconfronteerd met vraagstukken op het gebied van verduurzaming, digitalisering en innovatie. Daarnaast vormt de beschikbaarheid van voldoende en gekwalificeerd personeel een belangrijke randvoorwaarde voor de economische ontwikkeling van de regio.

Ook recreatieve ondernemers hebben te maken met veranderende marktomstandigheden. Zo zorgt de verhoging van de btw op logies voor extra druk op de sector, terwijl consumenten hun keuze voor een vakantiebestemming steeds later maken. Daarnaast neemt de concurrentie met binnen- en buitenlandse bestemmingen toe.

De energietransitie heeft eveneens invloed op de economische ontwikkeling. In de regionale economische agenda wordt een betrouwbare energievoorziening benoemd als een belangrijke voorwaarde voor de groei en ontwikkeling van bedrijven. De beschikbaarheid van voldoende energiecapaciteit wordt daarmee steeds belangrijker voor zowel bestaande ondernemingen als nieuwe economische initiatieven.
Via de Regio Deal Noordoost-Fryslân II werken gemeenten, onderwijsinstellingen, ondernemers en maatschappelijke partners samen aan een sterke regionale economie. Daarbij wordt ingezet op een aantrekkelijk ondernemersklimaat, een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, voldoende ontwikkelruimte voor bedrijven en het versterken van de brede welvaart in de regio.

Daarnaast verzorgt de Stichting Regiomarketing Toerisme (RMT) namens de ANNO-gemeenten de regiomarketing. De vier gemeenten verstrekken jaarlijks subsidie voor activiteiten op het gebied van marketing, gastheerschap en kennisdeling binnen de recreatieve sector. De huidige subsidieperiode loopt af na 2026. Samen met Bureau voor

Ruimte en Vrije Tijd wordt daarom gewerkt aan een passende organisatievorm en een toekomstbestendige inrichting van de regiomarketing vanaf 2027.

Wat mag het kosten

Programma Economie			Realisatie	Begroting			Meerjarenperspectief		
Taakveld			2025	2026	2027	Verschil	2028	2029	2030
TV 3.1	Economische ontwikkeling	L	423	414	439	- 24	439	417	417
TV 3.1	Economische ontwikkeling	B	1	-	-	-	-	-	-
	Totaal Economische ontwikkeling		**- 422**	**- 414**	**- 439**	**- 24**	**- 439**	**- 417**	**- 417**
TV 3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	L	414	6	5	1	5	5	5
TV 3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	B	522	-	-	-	-	-	-
	Totaal Fysieke bedrijfsinfrastructuur		**108**	**- 6**	**- 5**	**1**	**- 5**	**- 5**	**- 5**
TV 3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	L	7	41	41	-	41	41	41
TV 3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	B	3	6	6	-	6	6	6
	Totaal Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen		**- 3**	**- 35**	**- 35**	**-**	**- 35**	**- 35**	**- 35**
TV 3.4	Economische promotie	L	105	123	124	- 1	124	124	124
TV 3.4	Economische promotie	B	20	35	36	1	36	36	36
	Totaal Economische promotie		**- 85**	**- 88**	**- 88**	**-**	**- 88**	**- 88**	**- 88**
Totaal Economie			**- 402**	**- 543**	**- 567**	**- 24**	**- 567**	**- 545**	**- 545**

Verklaring verschillen
In onderstaande tabel worden de belangrijkste verschillen aangegeven tussen 2026 en 2027. De ondergrens is € 50.000.

(V = voordeel, N = nadeel. Bedragen x €1.000)

Verklaring verschillen	
Overige mutaties per saldo	**24 N**
Totaal	**24 N**

Indicatoren

Indicator	Achtkarspelen	Fryslân	Prognose
Functiemenging - in procenten	44,2	51,9	NNB
Vestigingen (van bedrijven) - aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	178,0	189,1	NNB

De prognose geeft aan of de ontwikkeling ten opzichte van vorig jaar voor Achtkarspelen positief (●), stabiel (●) of negatief (●) is.

Verbonden partijen
Niet van toepassing.

4. Onderwijs

Portefeuillehouder
De portefeuillehouder van dit programma is Jelle Boerema.

Global Goals
- 4, Kwaliteitsûnderwiis

Inleiding
Dit programma richt zich op het bieden van optimale ontwikkelkansen voor kinderen en jongeren in Achtkarspelen. Wij zetten ons in voor toegankelijk en kwalitatief goed onderwijs, passende ondersteuning en toekomstbestendige onderwijsvoorzieningen. Daarmee dragen we bij aan gelijke kansen, talentontwikkeling en leefbare dorpen.

Onderwijs vormt een belangrijke basis voor welzijn, participatie en toekomstperspectief. Daarom werken we samen met schoolbesturen, kinderopvangorganisaties en maatschappelijke partners aan een sterke ontwikkelomgeving voor kinderen en jongeren. Onze inzet richt zich op toekomstbestendige onderwijshuisvesting, voor- en vroegschoolse educatie, taalontwikkeling, talentontwikkeling en een goede aansluiting tussen onderwijs, zorg en welzijn.
Hoofdlijnen van beleid

- We zorgen voor passende, duurzame en toekomstbestendige onderwijshuisvesting.
- We bevorderen de toegankelijkheid van goed onderwijs, bij voorkeur dicht bij huis.
- We stimuleren gelijke kansen door te investeren in voor- en vroegschoolse educatie en het voorkomen van onderwijsachterstanden.
- We versterken de samenwerking tussen onderwijs, zorg, welzijn en arbeidsmarkt.
- We bevorderen lees-, taal- en digitale vaardigheden en pakken laaggeletterdheid aan.
- We ondersteunen talentontwikkeling, brede ontwikkeling en meertaligheid, met bijzondere aandacht voor de Friese taal en cultuur.
- We zetten in op vroegsignalering en passende ondersteuning van jongeren via onderwijs, jeugdhulp en welzijnspartners.
- We bieden leerlingenvervoer aan leerlingen die daarvoor in aanmerking komen.

Ambitie 3: Iedereen doet mee en krijgt dezelfde kansen		
Ambitie 4: Leefbare dorpen met voldoende woningen en voorzieningen		
Ambitie 5: Ruimte voor ondernemen, leren en ontwikkelen		
Wat willen we bereiken	**Wat gaan we daarvoor doen**	**Resultaat / maatschappelijk effect**
Onderwijsachterstanden verminderen en gelijke kansen vergroten.	We subsidiëren peuteropvang en VVE en faciliteren de uitvoering van het Taalplan 8K.	Minimaal 85% van de doelgroepkinderen neemt deel aan VVE. Kinderen starten met een betere taal- en ontwikkelingsbasis aan het basisonderwijs.
Vergroten van taal-, lees- en digitale vaardigheden, inclusief Frysk.	We voeren het Taalplan 8K uit samen met onderwijs- en taalpartners, waaronder Bibliotheek Noord Fryslân.	Alle deelnemende scholen voeren de afgesproken activiteiten uit het Taalplan 8K uit en rapporteren hierover.
Een sterke samenwerking tussen onderwijs, welzijn en jeugdhulp realiseren.	We voeren periodiek overleg binnen LEJA8K en monitoren de afspraken rondom GIS.	Minimaal vier overlegmomenten vinden plaats en jaarlijks wordt een impactrapportage opgesteld.
Voldoende, passende en toekomstbestendige onderwijshuisvesting bieden.	We stellen samen met de schoolbesturen een Integraal Huisvestingsplan (IHP) op.	Het IHP wordt in 2027 vastgesteld en geeft inzicht in de toekomstige huisvestingsopgave van alle schoollocaties.
Goed en toegankelijk onderwijs dichtbij huis behouden.	We voeren overleg met schoolbesturen over duurzame spreiding en capaciteit van onderwijsvoorzieningen.	Onderwijsvoorzieningen blijven beschikbaar en toekomstbestendig, passend bij de behoefte van de dorpen.
Talentontwikkeling en horizonverbreding stimuleren.	We nemen deel aan programma's zoals School en Omgeving, Kenniskring Noord, Gelijke Kansen Alliantie en On Stage Noordoost-Fryslân.	Alle scholen nemen deel aan minimaal één programma gericht op talentontwikkeling, kansengelijkheid of arbeidsmarktoriëntatie.
Een gezonde leefstijl en brede ontwikkeling bevorderen.	We ondersteunen activiteiten op het gebied van sport, cultuur, gezondheid en burgerschap.	Op alle basisscholen wordt minimaal één activiteit uitgevoerd gericht op gezondheid, cultuur of talentontwikkeling.
De aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt versterken.	We ondersteunen projecten zoals On Stage en werken samen met ondernemers en onderwijsinstellingen.	Leerlingen maken actief kennis met beroepen en werkgevers in de regio en vergroten hun inzicht in vervolgopleidingen en werk.

Toelichting
De gemeente wil dat ieder kind en iedere jongere dezelfde kansen krijgt om zich te ontwikkelen. Daarom investeren wij in de randvoorwaarden die nodig zijn voor een goede start en een succesvolle schoolloopbaan. Hoewel scholen en kinderopvangorganisaties verantwoordelijk zijn voor de kwaliteit van het onderwijs, vervult de gemeente een belangrijke regierol. Wij verbinden partijen, stimuleren samenwerking en ondersteunen initiatieven die bijdragen aan gelijke kansen voor kinderen en jongeren.

Samen met scholen, kinderopvangorganisaties en maatschappelijke partners werken wij aan een sterke lokale kanseninfrastructuur. Daarbij zetten wij in op toekomstbestendige onderwijshuisvesting, voor- en vroegschoolse educatie (VVE), taal- en leesbevordering en een goede samenwerking tussen onderwijs, welzijn en jeugdhulp. Het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid ondersteunt deze inzet en helpt om onderwijsachterstanden zo vroeg mogelijk te voorkomen of te verkleinen.

In 2027 stellen wij samen met de schoolbesturen een Integraal Huisvestingsplan (IHP) op. Hiermee zorgen wij voor veilige, gezonde en duurzame schoolgebouwen die aansluiten bij de toekomstige onderwijsbehoefte binnen onze gemeente. Daarnaast blijven wij investeren in taalontwikkeling en leesvaardigheid via het Taalplan 8K, zodat kinderen een goede basis krijgen voor hun verdere ontwikkeling en deelname aan de samenleving.

Ook besteden wij aandacht aan talentontwikkeling, gezondheid en de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Door deel te nemen aan programma's zoals School en Omgeving, Gelijke Kansen Alliantie en On Stage Noordoost-Fryslân krijgen kinderen en jongeren de mogelijkheid hun talenten te ontdekken, hun horizon te verbreden en zich voor te bereiden op hun toekomst.

Door onderwijs, opvang, welzijn en jeugdhulp met elkaar te verbinden creëren we een omgeving waarin kinderen en jongeren zich optimaal kunnen ontwikkelen. Zo werken we aan gelijke kansen, succesvolle schoolloopbanen en actieve deelname aan de samenleving.

Ontwikkelingen

Nieuw of gewijzigd beleid
Met het vastgestelde gemeentelijke beleid Koers op Kansen 2025-2029 (Koersvast!) blijven we in 2027 investeren in gelijke kansen voor kinderen en jongeren. De focus ligt op voor- en vroegschoolse educatie, taalontwikkeling, het voorkomen van laaggeletterdheid en een goede verbinding tussen onderwijs, zorg en ondersteuning. Daarnaast werken we samen met de schoolbesturen aan toekomstbestendige onderwijshuisvesting. Het Integraal Huisvestingsplan (IHP) vormt hierbij een belangrijk kader voor de ontwikkeling van veilige, gezonde en duurzame schoolgebouwen. Daarbij besteden we onder andere aandacht aan de toekomstige onderwijsvoorzieningen in Buitenpost en Kootstertille.

Ook blijven we inzetten op vroegsignalering en ondersteuning van jongeren via de scholen (GIS) en het jongerenwerk in het voortgezet onderwijs. Hiermee willen we voorkomen dat problemen bij jongeren verergeren en ervoor zorgen dat zij, wanneer nodig, snel passende ondersteuning ontvangen.

Voor leerlingen die afhankelijk zijn van leerlingenvervoer zorgen we voor een betrouwbare vervoersvoorziening. De geactualiseerde Verordening Leerlingenvervoer biedt hiervoor een actueel en toekomstbestendig kader.

Wat mag het kosten

Programma Onderwijs			Realisatie	Begroting			Meerjarenperspectief		
Taakveld			2025	2026	2027	Verschil	2028	2029	2030
TV 4.2	Onderwijshuisvesting	L	1.018	1.063	1.113	- 50	1.105	958	910
TV 4.2	Onderwijshuisvesting	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Onderwijshuisvesting		**- 1.018**	**- 1.063**	**- 1.113**	**- 50**	**- 1.105**	**- 958**	**- 910**
TV 4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	L	2.780	2.881	2.735	146	2.735	2.735	2.735
TV 4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	B	1.009	878	852	- 26	852	852	852
	Totaal Onderwijsbeleid en leerlingenzaken		**- 1.771**	**- 2.002**	**- 1.882**	**120**	**- 1.882**	**- 1.882**	**- 1.882**
Totaal Onderwijs			**- 2.789**	**- 3.065**	**- 2.995**	**70**	**- 2.987**	**- 2.841**	**- 2.792**

Verklaring verschillen
In onderstaande tabel worden de belangrijkste verschillen aangegeven tussen 2026 en 2027. De ondergrens is € 50.000. De grootste verschillen worden onder de tabel toegelicht.

(V = voordeel, N = nadeel. Bedragen x €1.000)

Verklaring verschillen	
Bijdrage GR Mobiliteitsbureau	**142 V**
Kapitaallasten	**121 N**
Overige mutaties per saldo	**49 V**
Totaal	**70 V**

Bijdrage GR Mobiliteitsbureau: De gepresenteerde begroting van het mobiliteitsbureau laat een daling zien in onze bijdrage aan de GR.
Kapitaallasten: Door investeringen uit 2026 worden de kapitaallasten hoger in 2027.

Indicatoren

Indicator	Achtkarspelen	Fryslân	Prognose
Absoluut verzuim - aantal per 1.000 leerlingen	1,1	6,4	NNB
Relatief verzuim - aantal per 1.000 leerlingen	53	31	NNB
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers - % deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	1,8	2,2	NNB

Verbonden partijen
Niet van toepassing.

5. Sport, cultuur en recreatie

Portefeuillehouder
De portefeuillehouders van dit programma zijn Klaas Sietse van der Wal, Tjibbe Brinkman en Jelle Boerema.

Global Goals
- 3, Goede sûnens
- 4, Kwaliteitsonderwiis
- 11, Duorsume stêden en mienskippen

Inleiding
Sport en cultuur leveren een belangrijke bijdrage aan de persoonlijke ontwikkeling van inwoners en versterken de sociale samenhang binnen onze gemeente. Zij stimuleren ontmoeting, participatie en verbinding en dragen daarmee bij aan een aantrekkelijk leef- en woonklimaat. Daarnaast bevorderen sport- en cultuurdeelname de gezondheid en het welzijn van inwoners van alle leeftijden. Daarom vindt de gemeente Achtkarspelen het belangrijk dat voldoende sportieve en culturele voorzieningen beschikbaar zijn en voor iedereen toegankelijk blijven.

Meertaligheid is een waardevolle kwaliteit van onze gemeente en regio. Het versterkt het lerend vermogen, vergroot het zelfvertrouwen en draagt bij aan de persoonlijke ontwikkeling van inwoners. Daarnaast speelt meertaligheid een belangrijke rol bij het behouden en versterken van de culturele identiteit van Fryslân. Achtkarspelen ziet meertaligheid als een verrijking en stimuleert het gebruik en de ontwikkeling van het Frysk.

Recreatie en toerisme dragen bij aan de leefbaarheid, economische vitaliteit en aantrekkelijkheid van Achtkarspelen. Daarom zetten we in op de verdere ontwikkeling van deze sector. Het unieke landschap van de Noardlike Fryske Wâlden vormt daarbij een belangrijke kracht en biedt kansen om de gemeente als recreatieve bestemming verder te versterken. Hierbij richten we ons onder andere op de verbetering van recreatieve voorzieningen, het versterken van recreatieve netwerken en het ondersteunen van initiatieven die bijdragen aan een aantrekkelijk aanbod voor inwoners en bezoekers.

Een groene leefomgeving is van grote waarde voor de gezondheid, het welzijn en de leefkwaliteit van inwoners. Groen nodigt uit tot ontmoeten, bewegen en recreëren, draagt bij aan biodiversiteit en helpt de gevolgen van klimaatverandering, zoals hittestress, te beperken. Daarom stimuleren we de ontwikkeling en het behoud van een aantrekkelijke, toegankelijke en duurzame groene leefomgeving.
In het onderstaande overzicht zijn de hoofddoelstellingen, de meerjarige doelen en de SMART geformuleerde activiteiten opgenomen die bijdragen aan het realiseren van deze ambities.

Ambitie 2: Een veilige en gezonde leefomgeving		
Ambitie 3: Iedereen doet mee en krijgt dezelfde kansen		
Ambitie 6: Een bereikbaar en toekomstbestendig Achtkarspelen		
Wat willen we bereiken	**Wat gaan we daarvoor doen**	**Resultaat / maatschappelijk effect**
Toekomstbestendig en duidelijk beleid voor buitensportaccommodaties.	We ondersteunen de besluitvorming over het herijkte buitensportaccommodatiebeleid en bereiden de implementatie van het beleid waar mogelijk voor.	Een helder beleidskader voor buitensportaccommodaties, met duidelijke afspraken over verantwoordelijkheden, beheer en financiering
Sportdeelname en een gezonde leefstijl stimuleren.	We ondersteunen sportverenigingen, buurtsportactiviteiten en programma's die inwoners stimuleren om te bewegen.	Meer inwoners nemen deel aan sport- en beweegactiviteiten en hebben toegang tot passende sportvoorzieningen.
Cultuur toegankelijk houden voor alle inwoners.	We ondersteunen culturele instellingen, evenementen, muziekonderwijs en de bibliotheekvoorziening.	Inwoners kunnen deelnemen aan culturele activiteiten en voorzieningen binnen de gemeente.
De recreatieve aantrekkelijkheid van Achtkarspelen vergroten.	We verbeteren en versterken recreatieve voorzieningen en recreatieve routes voor inwoners en bezoekers.	Inwoners en bezoekers maken meer gebruik van recreatieve voorzieningen en de leefbaarheid van de dorpen wordt versterkt.
Het landschap van de Noardlike Fryske Wâlden beter beleefbaar maken.	We ondersteunen initiatieven die passen bij de recreatieve identiteit van Achtkarspelen.	De zichtbaarheid en aantrekkelijkheid van de Noardlike Fryske Wâlden als recreatief gebied nemen toe.
Voldoen aan de Europese eisen voor biodiversiteit en boombehoud.	We stellen in 2027 een nieuw bomenbeleidsplan op.	Het bomenbeleidsplan wordt in 2027 vastgesteld en biedt een kader voor behoud en uitbreiding van het groene areaal.
Een aantrekkelijke en groene leefomgeving behouden.	We beheren en onderhouden het openbaar groen volgens het vastgestelde kwaliteitsniveau.	Inwoners beschikken over een veilige, aantrekkelijke en kwalitatief goede openbare ruimte.

Toelichting
Sport, cultuur en recreatie leveren een belangrijke bijdrage aan de gezondheid, ontwikkeling en leefbaarheid van onze gemeente. Daarom investeren wij in toegankelijke sportvoorzieningen, culturele activiteiten en recreatieve mogelijkheden voor inwoners van alle leeftijden. Hiermee versterken wij niet alleen de gezondheid van inwoners, maar ook de sociale samenhang in onze dorpen.

In 2027 herijken wij het buitensportaccommodatiebeleid. Hiermee ontstaat een actueel en toekomstbestendig beleidskader voor het beheer en gebruik van sportaccommodaties.

Daarnaast blijven wij investeren in recreatie en toerisme. Het unieke landschap van de Noardlike Fryske Wâlden biedt kansen voor recreatie, ontmoeting en beweging. Door recreatieve routes en voorzieningen verder te ontwikkelen versterken wij zowel de leefbaarheid voor onze inwoners als de aantrekkelijkheid van de gemeente voor bezoekers.

Een groene leefomgeving is belangrijk voor gezondheid, biodiversiteit en klimaatbestendigheid. Daarom stellen wij in 2027 een nieuw bomenbeleidsplan op. Hiermee geven wij invulling aan de Europese natuurhersteldoelen en zorgen wij ervoor

dat Achtkarspelen ook in de toekomst een groene en aantrekkelijke gemeente blijft om in te wonen, werken en recreëren.

Ontwikkelingen
Wet Stelsel Openbare Bibliotheken
Per 1 januari 2027 zal naar verwachting de wijziging van de Wet Stelsel Openbare Bibliotheken (WSOB) van kracht zijn. Vanaf dat moment hebben gemeenten een wettelijke zorgplicht. Dit betekent dat gemeenten verantwoordelijk worden voor een structureel toereikende bibliotheekvoorziening (toegang, vestigingen en activiteiten) en moeten gemeenten en de bibliotheekorganisatie gezamenlijk komen tot een meerjarenbeleidsplan. De gelden voor zorgplicht komen in 2027 nog via de decentralisatie uitkering naar de gemeenten. Daarna komen de middelen via het Gemeentefonds naar de gemeenten.

Nieuwe SPUK Sport en bewegen en de Brede Regeling Combinatiefuncties (BRC)
Het ministerie van VWS heeft aangekondigd de oude regelingen SPUK Sport en BRC welke aflopen na 2026, te bundelen tot een nieuwe regeling. De nieuwe regeling bestaat uit een combinatie van de SPUK Sport en Bewegen en een nieuwe BRC. De nieuwe regeling is gericht op de ontwikkeling en instandhouding van sportaccommodaties en deelname aan sport, bewegen en cultuur en verbindt deze inzet met tenminste een andere sector zoals zorg of onderwijs. De nieuwe regeling heeft een looptijd van drie jaar (2027 t/m 2029). De exacte bedragen worden naar verwachting in het vierde kwartaal van 2026 bekend gemaakt. De inschatting is dat dit vergelijkbaar is met de oude bedragen.

Europese Natuurherstelverordening
De Europese Natuurherstelverordening stelt dat er binnen gemeenten géén nettoverlies van de boomkroonbedekking en het groene areaal mag zijn. De Natuurherstelverordening vraagt daarnaast dat de boomkroonbedekking na 2030 zelfs moet toenemen. Dat betekent dat gemeenten niet alleen uitval en kap moeten compenseren, maar ook extra boomkroonbedekking moeten realiseren. Daarom stellen we in 2027 een bomenbeleidsplan op.

Wat mag het kosten
Zie de tabel op de volgende pagina.

Programma Sport, cultuur en recreatie Taakveld			Realisatie 2025	Begroting 2026	 2027	 Verschil	Meerjarenperspectief 2028	 2029	 2030
TV 5.1	Sportbeleid en activering	L	801	602	507	95	507	507	507
TV 5.1	Sportbeleid en activering	B	584	211	116	- 95	116	116	116
	Totaal Sportbeleid en activering		**- 216**	**- 391**	**- 391**	**1**	**- 391**	**- 391**	**- 391**
TV 5.2	Sportaccommodaties	L	3.983	3.531	3.597	- 66	3.591	3.592	3.591
TV 5.2	Sportaccommodaties	B	1.856	1.341	1.340	-	1.334	1.334	1.334
	Totaal Sportaccommodaties		**- 2.128**	**- 2.190**	**- 2.257**	**- 66**	**- 2.257**	**- 2.258**	**- 2.257**
TV 5.3	Cultuurpresent., -prod. en -participatie	L	976	961	970	- 9	970	957	957
TV 5.3	Cultuurpresent., -prod. en -participatie	B	46	45	45	-	45	45	45
	Totaal Cultuurpresent., -prod. en -participatie		**- 930**	**- 916**	**- 925**	**- 9**	**- 925**	**- 912**	**- 912**
TV 5.4	Musea	L	731	646	687	- 41	687	687	687
TV 5.4	Musea	B	300	217	228	11	228	228	228
	Totaal Musea		**- 431**	**- 429**	**- 459**	**- 30**	**- 459**	**- 459**	**- 459**
TV 5.5	Cultureel erfgoed	L	70	70	62	8	61	61	61
TV 5.5	Cultureel erfgoed	B	25	22	22	-	-	-	-
	Totaal Cultureel erfgoed		**- 46**	**- 48**	**- 40**	**8**	**- 61**	**- 61**	**- 61**
TV 5.6	Media	L	1.023	1.063	982	81	982	983	983
TV 5.6	Media	B	342	355	326	- 29	326	326	326
	Totaal Media		**- 680**	**- 708**	**- 656**	**51**	**- 656**	**- 657**	**- 657**
TV 5.7	Openb. groen en (openlucht)recreatie	L	2.283	2.536	2.528	9	2.539	2.548	2.560
TV 5.7	Openb. groen en (openlucht)recreatie	B	7	8	7	- 1	7	7	7
	Totaal Openb. groen en (openlucht)recreatie		**- 2.276**	**- 2.529**	**- 2.521**	**8**	**- 2.532**	**- 2.541**	**- 2.553**
Totaal Sport, cultuur en recreatie			**- 6.707**	**- 7.211**	**- 7.249**	**- 37**	**- 7.280**	**- 7.279**	**- 7.290**

Verklaring verschillen
In onderstaande tabel worden de belangrijkste verschillen aangegeven tussen 2026 en 2027. De ondergrens is € 50.000. De grootste verschillen worden onder de tabel toegelicht.

(V = voordeel, N = nadeel. Bedragen x €1.000)

Verklaring verschillen	
Brede Spuk (GALA)	**95 N**
Brede Spuk (GALA)	**95 V**
Personeelslasten	**62 N**
Tijdelijke middelen bibliotheek	**100 V**
Overige mutaties per saldo	**75 N**
Totaal	**37 N**

Brede Spuk (GALA): In 2027 ontvangen we geen baten meer hiervoor, hierdoor is dekking komen te vervallen voor de lasten. Dit is de budget neutrale aanpassing.
Personeelslasten: dit betreffen CAO ontwikkelingen.
Tijdelijke middelen bibliotheek: In 2027 ontvangen we middelen voor bibliotheken om een toekomstbestendige bibliotheekvoorziening voor alle inwoners te waarborgen.

Indicatoren

Indicator	Achtkarspelen	Fryslân	Prognose
Niet sporters - in procenten	52,9	46,7	NNB

De prognose geeft aan of de ontwikkeling ten opzichte van vorig jaar voor Achtkarspelen positief (●), stabiel (●) of negatief (●) is.

Verbonden partijen
Hieronder ziet u het overzicht van de Verbonden Partijen die te maken hebben met dit programma. Een Verbonden Partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft. Een verdere specificatie vindt u in de paragraaf Verbonden Partijen.

Gemeenschappelijke regeling
- Recreatieschap Marrekrite Grou

Stichting / Vereniging
- Stichting Sportcentrum 8kspelen Gemeente Achtkarspelen

6. Sociaal domein

Portefeuillehouder
De portefeuillehouders van dit programma zijn Tjibbe Brinkman en Jouke Douwe de Vries.

Global Goals
- 1, Gjin earmoede
- 3, Goede sûnens
- 8, Weardich wurk en ekonomyske groei
- 10, Minder ûngelikens
- 17, Gearwurking om de doelstellingen te heljen

Inleiding
Dit programma omvat de wettelijke taken van de gemeente op het gebied van jeugdhulp, maatschappelijke ondersteuning en participatie. Het sociaal domein raakt direct aan het dagelijks leven van inwoners en heeft sterke verbindingen met onder meer onderwijs, sport, cultuur, welzijn, gezondheid en wonen. Ook de opvang en begeleiding van nieuwkomers maken onderdeel uit van dit programma.

Wij willen dat inwoners zoveel mogelijk regie houden over hun eigen leven en, waar mogelijk, zelfstandig kunnen deelnemen aan de samenleving. Wanneer ondersteuning nodig is, bieden we passende hulp die aansluit bij de mogelijkheden en behoeften van de inwoner. Daarbij werken we integraal en volgens het principe: één gezin, één plan, één contactpersoon.

Onze inzet richt zich op het versterken van de sociale basis, het bevorderen van zelfredzaamheid en participatie en het bieden van tijdige en passende ondersteuning. Tegelijkertijd blijven we werken aan een effectieve en betaalbare uitvoering van de wettelijke taken binnen het sociaal domein. Daarbij zetten we in op een eenduidige werkwijze, goede samenwerking met partners en een doelmatige inkoop van zorg en ondersteuning.

In het onderstaande overzicht zijn de hoofddoelstellingen, de meerjarige doelen en de SMART geformuleerde activiteiten opgenomen die bijdragen aan het realiseren van deze ambities.

Ambitie 2: Een veilige en gezonde leefomgeving		
Ambitie 3: Iedereen doet mee en krijgt dezelfde kansen		
Ambitie 4: Leefbare dorpen met voldoende woningen		
Ambitie 5: Ruimte voor ondernemen, leren en ontwikkelen		
Wat willen we bereiken	**Wat gaan we daarvoor doen**	**Resultaat / maatschappelijk effect**
Het aantal inwoners met een bijstandsuitkering zo laag mogelijk houden.	We begeleiden inwoners actief naar werk, scholing of maatschappelijke participatie.	Het aantal inwoners met een bijstandsuitkering blijft in 2027 gelijk aan of lager dan het niveau van 2026.
Meer inwoners laten deelnemen aan werk en samenleving.	We voeren re-integratie- en participatietrajecten uit en versterken de samenwerking met werkgevers.	Meer inwoners nemen deel aan werk, vrijwilligerswerk of andere vormen van maatschappelijke participatie.
Financiële problemen en schulden vroegtijdig signaleren.	We zetten in op vroegsignalering, preventie en samenwerking met maatschappelijke partners.	De gemiddelde schuld bij de start van een schulddienstverleningstraject blijft lager dan het niveau van 2024.
Inwoners met een laag inkomen beter ondersteunen.	We vergroten de bekendheid van minimaregelingen en ondersteunen inwoners bij aanvragen.	Het bereik van minimaregelingen neemt in 2027 toe ten opzichte van 2026.
Inwoners zo lang mogelijk zelfstandig laten wonen.	We verstrekken passende Wmo-voorzieningen en versterken de sociale basis en mantelzorgondersteuning.	Inwoners ontvangen passende ondersteuning en kunnen langer zelfstandig thuis blijven wonen.
Meer ondersteuning dichtbij huis organiseren.	We ontwikkelen laagdrempelige voorzieningen en versterken algemene voorzieningen in de dorpen.	Meer inwoners maken gebruik van algemene voorzieningen voordat zwaardere zorg noodzakelijk is.
Dakloosheid en woononzekerheid verminderen.	We voeren het regionale beleidskader dakloosheid uit en werken samen met woningcorporaties en zorgpartners.	Meer inwoners beschikken over een stabiele woonplek en ontvangen ondersteuning waar nodig.
Een sterke sociale basis in de dorpen behouden.	We ondersteunen welzijnsactiviteiten, vrijwilligersinitiatieven en ontmoetingsplaatsen.	Meer inwoners ontmoeten elkaar, voelen zich verbonden en kunnen actief deelnemen aan de samenleving.
Goede opvang en begeleiding van Oekraïense ontheemden waarborgen.	We bieden opvang, begeleiding, taalondersteuning en stimuleren participatie in werk en onderwijs.	De opvang verloopt stabiel en bewoners nemen zoveel mogelijk zelfstandig deel aan de samenleving.
Statushouders sneller laten deelnemen aan de samenleving.	We benutten de doorstroomlocatie Herbranda en ondersteunen inwoners bij inburgering, onderwijs en werk.	Statushouders stromen sneller door vanuit opvanglocaties en starten eerder met participatie en inburgering.
Jeugdhulp zoveel mogelijk voorkomen door vroegtijdige ondersteuning.	We versterken preventieve voorzieningen zoals GIS, POH-Jeugd, jongerenwerk en Buurtgezinnen.	Meer hulpvragen worden vroegtijdig opgepakt waardoor de groei van specialistische jeugdhulp afvlakt.

Toelichting
Het sociaal domein raakt direct aan het dagelijks leven van onze inwoners. Wij willen dat inwoners zoveel mogelijk zelfstandig kunnen meedoen in de samenleving en regie houden over hun eigen leven. Wanneer ondersteuning nodig is, bieden wij passende hulp die aansluit bij de mogelijkheden en behoeften van de inwoner.

Daarom investeren wij in een sterke sociale basis, vroegsignalering van problemen en ondersteuning dichtbij huis. Door samen te werken met inwoners, vrijwilligers, maatschappelijke organisaties, zorgaanbieders en onderwijsinstellingen willen we voorkomen dat problemen groter worden en zwaardere ondersteuning noodzakelijk is.

Ook zetten wij in op bestaanszekerheid. We ondersteunen inwoners bij het vinden van werk, voorkomen problematische schulden en zorgen ervoor dat inwoners die daarvoor in aanmerking komen gebruik kunnen maken van minimaregelingen. Hiermee versterken we de financiële zelfredzaamheid van inwoners en vergroten we hun kansen om actief deel te nemen aan de samenleving.

Binnen de Wmo richten we ons op het zo lang mogelijk zelfstandig thuis wonen van inwoners. Tegelijkertijd bereiden we ons voor op de toenemende vergrijzing en de groeiende vraag naar ondersteuning. Daarom investeren we in algemene voorzieningen, welzijn en samenwerking tussen wonen, zorg en ondersteuning.

Daarnaast blijven opvang en begeleiding van nieuwkomers een belangrijke opgave. We bieden opvang aan Oekraïense ontheemden en ondersteunen statushouders bij hun inburgering, opleiding en deelname aan de arbeidsmarkt. Hiermee bevorderen we een succesvolle integratie en deelname aan de samenleving.

Tot slot blijven wij inzetten op preventieve jeugdhulp. Door kinderen, jongeren en gezinnen vroegtijdig te ondersteunen willen we de inzet van specialistische jeugdhulp beperken en ervoor zorgen dat jeugdigen veilig, gezond en kansrijk kunnen opgroeien.

Ontwikkelingen

Participatiewet

- Bijstandsuitkeringen

De gemeente verstrekt bijstand aan inwoners die (nog) niet zelf in het levensonderhoud kunnen voorzien. Het aantal bijstandsuitkeringen blijft de laatste jaren vrij stabiel op een aantal van om en nabij de 500 staan. Uiteraard zijn onze inspanningen er op gericht dat dit aantal verder daalt door zoveel mogelijk in te steken op toetreding op de arbeidsmarkt, maar waar dat niet lukt inwoners te helpen om een nuttige tijdsbesteding te creëren. Het doel is om mensen zoveel mogelijk maatschappelijk te laten meedoen. Dit komt de gehele samenleving ten goede.

- Participatiewet in balans

Per 2026 is in het kader van “Participatiewet in balans” begonnen met het aanpakken van knelpunten in de huidige Participatiewet. Het doel hiervan is het aanbrengen van vereenvoudiging, versterking van de bestaanszekerheid en het meer uitgaan van de menselijke maat en vertrouwen. Hoe zich dit in effecten gaat vertalen is vooralsnog onbekend.

- Wet handhaving sociale zekerheid

Een andere ontwikkeling is de Wet handhaving sociale zekerheid, die per 2027 ingaat. Hiervan is het doel dat besluiten rondom rechtmatigheid evenrediger worden (met andere woorden: bereik je het doel wat je met het treffen van de maatregel beoogt) en dat meer rekening gehouden wordt met de menselijke maat.

- Re-integratie

Inwoners die nu een uitkering ontvangen hebben een grotere afstand tot de arbeidsmarkt, vaak door een combinatie van verschillende problemen. Dit vraagt om een gecombineerde en langduriger inzet van maatwerkvoorzieningen, waardoor de gemiddelde kosten van een traject toenemen.

- Wet van school naar duurzaam werk

De wet van school naar duurzaam werk wordt ook ingevoerd vanaf 2026. Deze wet heeft als doel een soepelere overgang te creëren tussen school en werk en bij het behouden van werk. Het gaat hierbij om jongeren met een verhoogd risico op een afstand tot de arbeidsmarkt.

- Inburgering en participatie

Wij voeren de Wet inburgering 2021 uit in combinatie met re-integratie van statushouders. Deze wet is specifiek gericht op inburgering. Door in de uitvoeringspraktijk inburgeringstrajecten te koppelen aan participatietrajecten, wordt naast het werken aan de Nederlandse taal ook zo snel mogelijk gewerkt aan het in de praktijk brengen van het geleerde. In de praktijk heeft de huidige werkwijze bewezen doeltreffend te zijn. Door inburgeraars zo snel mogelijk te laten starten met een werkleertraject wordt een koppeling gemaakt tussen het leren van de taal en het opdoen van werkervaring.

- Oekraïense ontheemden

Met de overgang naar een reguliere verblijfsstatus krijgen Oekraïense ontheemden naar verwachting toegang tot de Participatiewet. Hierdoor verschuift een deel van de ondersteuning van gemeentelijke opvang naar reguliere inkomensondersteuning, participatie en re-integratie. Dit vraagt om een goede voorbereiding van gemeentelijke processen en begeleiding van inwoners bij hun overgang naar het bestaande stelsel van voorzieningen.

Wet gemeentelijke schuldhulpverlening

- Ondersteuning bij het inkomen en schulddienstverlening

Ook de komende jaren blijven we investeren om het maatschappelijk middenveld nog meer te betrekken bij het uitvoeren van het gemeentelijk beleid op het gebied van armoede en schulden. Doelstelling is dat de organisaties onderling en met de gemeentelijke collega’s nog nauwer samenwerken en gezamenlijk input leveren voor de jaarlijkse communicatie agenda op het gebied van armoede en schulden.
De verwachting is dat het aantal inwoners dat gebruik maakt van de bijzondere bijstand en minimavoorzieningen gaat toenemen. Naar verwachting geldt dit ook voor het aantal inwoners dat een beroep doet op schulddienstverlening.

- Ontwikkelingen PGB

Per 1 januari 2026 is in de gemeente een nieuwe verordening Jeugdhulp van kracht. Als gevolg hiervan worden aanvragen voor informeel persoonsgebonden budget (pgb) realistischer beoordeeld. De zelfredzaamheid van de inwoners wordt bevorderd, omdat gekeken naar de eigen kracht van de inwoners en of het gebruikelijke hulp betreft. Dit draagt bij aan een maatschappelijk duurzame uitvoering van de jeugdhulp. Het effect van deze maatregel is een daling in uitgaven aan pgb.

- Preventieve jeugdzorg

Met de inzet van Buurtgezinnen worden gezinnen die tijdelijk wat hulp kunnen gebruiken vroegtijdig en laagdrempelig geholpen. Buurtgezinnen zoekt hiervoor vrijwilligers die zich graag voor medebewoners inzetten. De coördinerende taak door Buurtgezinnen is in eerste instantie voor een periode van twee jaar.

Jonge (aanstaande) moeders in kwetsbare situaties die hun eerste kind verwachten kunnen intensief worden ondersteund door speciale verpleegkundigen van de GGD. Het gaat om hulp bij de gezondheid, opvoeding en persoonlijke in de periode tijdens en na de zwangerschap (tot het kind 2 jaar is). Dit werd een aantal jaren uit incidentele middelen bekostigd, maar staat nu terug op de begroting bij jeugd.

- Hervormingsagenda Jeugd en Inkoop Specialistische Jeugdhulp

We willen zo snel mogelijk de juiste hulp en ondersteuning bieden aan kinderen en gezinnen die hulp nodig hebben. Het beste is om dit in een zo vroeg mogelijk stadium te doen, voordat problemen groot en complex worden. De gemeente wil hier zo veel mogelijk zelf regie op hebben. In de komende jaren wordt, mede door de nieuwe inkoop van Specialistische Jeugdhulp per 1 januari 2028, onderzocht op welke wijze laagdrempelig aanbod kan worden versterkt en door inwoners gevonden kan worden. De inzet van de gebiedsteammedewerker in school (GIS) en de Praktijkondersteuner Huisartsen-Jeugd (POH-Jeugd) zijn hier al goede voorbeelden van. Met behulp van data-analyse wordt onderzocht wat de effecten hiervan zijn op ingezette specialistische hulp. Ook worden voorbereidingen getroffen om minder complexe jeugdhulp door de eigen teams te begeleiden. Naast het effect op onze inwoners verwachten we dat hiermee (op termijn) de uitgaven aan jeugdhulp dalen op specifieke onderdelen. Via Sociaal Domein Fryslân (SDF) en de Vereniging Nederlands Gemeenten (VNG) wordt bij het rijk aangedrongen op reële financiering van de jeugdzorgtaken.

- Zorg en onderwijs

Kinderen en jongeren met complexe (gedrags- of ontwikkelings)problemen die niet volledig naar een reguliere of speciale school kunnen, hebben baat bij een omgeving waar zorg onderdeel uitmaakt van het onderwijs. Kinderen uit onze gemeente gaan hiervoor naar specifieke scholen in Dokkum en Kollum. De ontwikkeling van dit concept is een samenwerking door de scholen en o.a. gemeente Noardeast-Fryslân. De financiering van het zorgdeel dient sinds 2026 door de gemeente voor de eigen jeugdigen te worden bijgedragen. Wij worden daarom nauwer betrokken bij de voortgang en stappen die worden gezet naar inclusief onderwijs in 2035.

- WMO

De (her)invoering van het inkomensafhankelijke abonnementstarief is uitgesteld tot 2028. Daarnaast is gestart met de nieuwe inkoop van Wmo-maatwerkvoorzieningen: huishoudelijke ondersteuning en individuele-en groepsbegeleiding. De beoogde invoeringsdatum hiervan is 1 januari 2028.

De komende jaren staan in het teken van ontwikkelingen zoals de dubbele vergrijzing. Dit leidt tot een toenemende ondersteuningsvraag, terwijl tegelijkertijd de arbeidsmarkt krap blijft. Deze ontwikkelingen vragen om een integrale aanpak op het gebied van wonen, welzijn en zorg.

Om ook in de toekomst de toegankelijkheid van de Wmo voor (kwetsbare) inwoners te waarborgen, werken wij samen met zorgaanbieders, welzijnsorganisaties, woningcorporaties en andere betrokken partijen aan een doorlopende uitvoeringsagenda.

- Nieuwkomers

De opvang van vluchtelingen, ontheemden en statushouders blijft de komende jaren een belangrijk vraagstuk. Tegelijkertijd staat het maatschappelijk draagvlak voor opvang onder druk. De beschikbaarheid van woningen, de druk op voorzieningen en zorgen van inwoners vragen om blijvende aandacht voor communicatie, participatie en leefbaarheid rondom opvanglocaties. Het creëren en behouden van draagvlak vraagt om een zorgvuldige afweging van belangen en een goede samenwerking met inwoners en samenwerkingspartners.

Opvang Oekrainers
Voor de opvang van Oekraïense ontheemden heeft Achtkarspelen een inspanningsverplichting voor 186 personen (Friese norm). Hiervoor zijn veertien opvanglocaties beschikbaar. Sinds 2022 worden de kosten volledig vergoed via een normbedrag per beschikbaar bed per dag. Dit leidt jaarlijks tot een positief financieel resultaat, naar verwachting ook in 2026. Vanaf 2027 wijzigt de bekostigingssystematiek. Direct aan de opvang toe te rekenen kosten worden dan nog steeds volledig door het Rijk vergoed. Voor indirecte kosten ontvangen gemeenten een normvergoeding van €11 per beschikbaar bed per dag.

Daarnaast werkt het Rijk aan een overgang van tijdelijke opvang naar een situatie waarin Oekraïense ontheemden gebruik gaan maken van reguliere voorzieningen en huisvesting. Hoewel de landelijke kaders nog in ontwikkeling zijn, vraagt deze ontwikkeling om tijdige voorbereiding binnen de gemeentelijke organisatie en om afstemming tussen verschillende beleidsterreinen.

Doorstroomlocatie Herbranda
Sinds 2023 is de tijdelijke huisvesting van statushouders in het voormalig zorgpand Herbranda in Buitenpost structureel in de begroting opgenomen. De afgelopen jaren is de exploitatie positief afgesloten. Sinds juli 2026 wordt gebruikgemaakt van de rijksregeling voor Doorstroomlocaties Statushouders (DSL). Ook binnen de kaders van deze regeling wordt voor 2027 een positief exploitatieresultaat verwacht. Hoewel de landelijke regelgeving en financiering in beweging blijven, biedt de huidige opzet voldoende basis voor een financieel gezonde voortzetting van het project.

Wat mag het kosten
Zie tabel op de volgende pagina’s.

Programma Sociaal domein			Realisatie	Begroting			Meerjarenperspectief		
Taakveld			2025	2026	2027	Verschil	2028	2029	2030
TV 6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	L	1.650	1.703	1.561	142	1.505	1.505	1.505
TV 6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	B	1.185	471	204	- 267	204	204	204
	Totaal Samenkracht en burgerparticipatie		**- 466**	**- 1.231**	**- 1.357**	**- 126**	**- 1.301**	**- 1.301**	**- 1.301**
TV 6.2	Wijkteams	L	2.244	2.381	2.822	- 441	2.822	2.822	2.822
TV 6.2	Wijkteams	B	5	-	-	-	-	-	-
	Totaal Wijkteams		**- 2.238**	**- 2.381**	**- 2.822**	**- 441**	**- 2.822**	**- 2.822**	**- 2.822**
TV 6.3	Inkomensregelingen	L	14.577	14.070	14.288	- 218	14.288	14.288	14.288
TV 6.3	Inkomensregelingen	B	12.492	11.849	11.772	- 77	11.772	11.772	11.772
	Totaal Inkomensregelingen		**- 2.085**	**- 2.220**	**- 2.516**	**- 295**	**- 2.516**	**- 2.516**	**- 2.516**
TV 6.4	WSW en beschut werk	L	6.023	5.939	6.140	- 201	6.100	6.029	5.993
TV 6.4	WSW en beschut werk	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal WSW en beschut werk		**- 6.023**	**- 5.939**	**- 6.140**	**- 201**	**- 6.100**	**- 6.029**	**- 5.993**
TV 6.5	Arbeidsparticipatie	L	2.182	2.159	2.186	- 27	2.186	2.186	2.186
TV 6.5	Arbeidsparticipatie	B	304	201	181	- 20	181	181	181
	Totaal Arbeidsparticipatie		**- 1.879**	**- 1.958**	**- 2.005**	**- 47**	**- 2.005**	**- 2.005**	**- 2.005**
TV 6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	L	1.678	1.793	1.885	- 92	1.885	1.885	1.885
TV 6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	B	102	39	51	12	51	51	51
	Totaal Maatwerkvoorzieningen (WMO)		**- 1.576**	**- 1.754**	**- 1.834**	**- 81**	**- 1.834**	**- 1.834**	**- 1.834**
TV 6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	L	174	481	206	276	206	206	206
TV 6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	B	-	-	-	-	-	-	-

	Totaal Maatwerkdienstverlening 18+		**- 174**	**- 481**	**- 206**	**276**	**- 206**	**- 206**	**- 206**
TV 6.71A	Hulp bij het huishouden (WMO)	L	4.836	4.945	5.488	- 543	5.461	5.461	5.461
TV 6.71A	Hulp bij het huishouden (WMO)	B	290	222	300	78	300	300	300
	Totaal Hulp bij het huishouden (WMO)		**- 4.545**	**- 4.723**	**- 5.188**	**- 465**	**- 5.161**	**- 5.161**	**- 5.161**
TV 6.71B	Begeleiding (WMO)	L	2.907	2.681	3.297	- 616	3.279	3.279	3.279
TV 6.71B	Begeleiding (WMO)	B	1	-	-	-	-	-	-
	Totaal Begeleiding (WMO)		**- 2.906**	**- 2.681**	**- 3.297**	**- 616**	**- 3.279**	**- 3.279**	**- 3.279**
TV 6.71C	Dagbesteding (WMO)	L	2.561	2.804	2.872	- 68	2.827	2.827	2.827
TV 6.71C	Dagbesteding (WMO)	B	2	-	-	-	-	-	-
	Totaal Dagbesteding (WMO)		**- 2.559**	**- 2.804**	**- 2.872**	**- 68**	**- 2.827**	**- 2.827**	**- 2.827**
TV 6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	L	510	354	394	- 39	392	392	392
TV 6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Maatwerkdienstverlening 18-		**- 510**	**- 354**	**- 394**	**- 39**	**- 392**	**- 392**	**- 392**
TV 6.72A	Jeugdhulp begeleiding	L	-	-	-	-	-	-	-
TV 6.72A	Jeugdhulp begeleiding	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Jeugdhulp begeleiding		**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
TV 6.72B	Jeugdhulp behandeling	L	-	-	-	-	-	-	-
TV 6.72B	Jeugdhulp behandeling	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Jeugdhulp behandeling		**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
TV 6.72C	Jeugdhulp dagbesteding	L	-	-	-	-	-	-	-

TV 6.72C	Jeugdhulp dagbesteding	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Jeugdhulp dagbesteding		**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
TV 6.72D	Jeugdhulp zonder verblijf overig	L	297	10	323	- 313	323	323	323
TV 6.72D	Jeugdhulp zonder verblijf overig	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Jeugdhulp zonder verblijf overig		**- 297**	**- 10**	**- 323**	**- 313**	**- 323**	**- 323**	**- 323**
TV 6.73A	Pleegzorg	L	-	-	-	-	-	-	-
TV 6.73A	Pleegzorg	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Pleegzorg		**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
TV 6.73B	Gezinsgericht	L	-	-	-	-	-	-	-
TV 6.73B	Gezinsgericht	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Gezinsgericht		**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
TV 6.73C	Jeugdhulp met verblijf overig	L	-	-	-	-	-	-	-
TV 6.73C	Jeugdhulp met verblijf overig	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Jeugdhulp met verblijf overig		**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
TV 6.74A	Jeugdhulp behandel. GGZ zonder verblijf	L	-	-	-	-	-	-	-
TV 6.74A	Jeugdhulp behandel. GGZ zonder verblijf	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Jeugdhulp behandel. GGZ zonder verblijf		**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
TV 6.74B	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	L	-	-	-	-	-	-	-
TV 6.74B	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf		**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**

TV 6.74C	Gesloten plaatsing	L	-	-	-	-	-	-	-
TV 6.74C	Gesloten plaatsing	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Gesloten plaatsing		**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
TV 6.751	Jeugdhulp ambulant lokaal	L	933	-	933	- 933	980	980	980
TV 6.751	Jeugdhulp ambulant lokaal	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Jeugdhulp ambulant lokaal		**- 933**	**-**	**- 933**	**- 933**	**- 980**	**- 980**	**- 980**
TV 6.752	Jeugdhulp ambulant regionaal	L	7.394	7.023	7.406	- 383	7.377	7.377	7.377
TV 6.752	Jeugdhulp ambulant regionaal	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Jeugdhulp ambulant regionaal		**- 7.394**	**- 7.023**	**- 7.406**	**- 383**	**- 7.377**	**- 7.377**	**- 7.377**
TV 6.761	Jeugdhulp met verblijf lokaal	L	68	-	68	- 68	67	67	67
TV 6.761	Jeugdhulp met verblijf lokaal	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Jeugdhulp met verblijf lokaal		**- 68**	**-**	**- 68**	**- 68**	**- 67**	**- 67**	**- 67**
TV 6.762	Jeugdhulp met verblijf regionaal	L	2.771	3.256	2.787	469	2.758	2.758	2.758
TV 6.762	Jeugdhulp met verblijf regionaal	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Jeugdhulp met verblijf regionaal		**- 2.771**	**- 3.256**	**- 2.787**	**469**	**- 2.758**	**- 2.758**	**- 2.758**
TV 6.763	Jeugdhulp met verblijf landelijk	L	253	187	281	- 94	280	280	280
TV 6.763	Jeugdhulp met verblijf landelijk	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Jeugdhulp met verblijf landelijk		**- 253**	**- 187**	**- 281**	**- 94**	**- 280**	**- 280**	**- 280**
TV 6.81	Geëscaleerde zorg 18+	L	- 103	107	-	107	-	-	-
TV 6.81	Geëscaleerde zorg 18+	B	473	363	580	217	580	580	580
	Totaal Geëscaleerde zorg 18+		**576**	**256**	**580**	**324**	**580**	**580**	**580**

TV 6.81A	Beschermd wonen (WMO)	L	-	-	-	-	-	-	-
TV 6.81A	Beschermd wonen (WMO)	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Beschermd wonen (WMO)		**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
TV 6.81B	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	L	52	75	64	11	57	57	57
TV 6.81B	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)		**- 52**	**- 75**	**- 64**	**11**	**- 57**	**- 57**	**- 57**
TV 6.82	Geëscaleerde zorg 18-	L	-	-	-	-	-	-	-
TV 6.82	Geëscaleerde zorg 18-	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Geëscaleerde zorg 18-		**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
TV 6.821	Jeugdbescherming	L	1.002	559	1.028	- 470	1.024	1.024	1.024
TV 6.821	Jeugdbescherming	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Jeugdbescherming		**- 1.002**	**- 559**	**- 1.028**	**- 470**	**- 1.024**	**- 1.024**	**- 1.024**
TV 6.822	Jeugdreclassering	L	99	68	103	- 35	103	103	103
TV 6.822	Jeugdreclassering	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Jeugdreclassering		**- 99**	**- 68**	**- 103**	**- 35**	**- 103**	**- 103**	**- 103**
TV 6.91	Coordinatie en Beleid WMO	L	-	-	-	-	-	-	-
TV 6.91	Coordinatie en Beleid WMO	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Coordinatie en Beleid WMO		**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Totaal Sociaal domein			**- 37.255**	**- 37.448**	**- 41.043**	**- 3.595**	**- 40.833**	**- 40.762**	**- 40.725**

Verklaring verschillen
In onderstaande tabel worden de belangrijkste verschillen aangegeven tussen 2026 en 2027. De ondergrens is € 50.000. De grootste verschillen worden onder de tabel toegelicht.

(V = voordeel, N = nadeel. Bedragen x €1.000)

Verklaring verschillen	
Actualisatie en indexatie WMO	**565 N**
Personeelskosten WMO	**305 N**
Actualisatie en indexatie Jeugd	**1.114 N**
Actualisatie baten SPUK	**385 N**
Doeluitkering bijstand	**744 N**
Actualisatie SPUK Wet inburgering	**117 N**
Totaal	**3.595 N**

Actualisatie en indexatie WMO: Dit een bijstelling in de uitgaven en autonome ontwikkelingen.
Personeelskosten WMO: dit betreffen CAO ontwikkelingen.
Actualisatie en indexatie Jeugd: Dit een bijstelling in de uitgaven en autonome ontwikkelingen.
Actualisatie baten SPUK: Dit is een bijstelling in de ontvangsten die we krijgen vanuit de Specifieke Uitkeringen.
Doeluitkering bijstand: dit zijn extra uitgaven voor de inflatiecorrectie voor onze bijstandsgerechtigden.
Actualisatie SPUK Wet inburgering: in 2027 ontvangen we minder inkomsten vanuit de SPUK Wet inburgering.

Indicatoren

Indicator	Achtkarspelen	Fryslân	Prognose
Banen - aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar	558,5	819,9	NNB
Jongeren met een delict voor de rechter - % 12 t/m 21 jarigen	1	1	NNB
Kinderen in uitkeringsgezin - % kinderen tot 18 jaar	4	6	NNB
Netto arbeidsparticipatie - % van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	72,8	72,0	NNB
Werkloze jongeren - % 16 t/m 22 jarigen	2	2	NNB
Personen met een bijstandsuitkering - aantal per 1.000 inwoners	234	294,3	NNB
Lopende reïntegratievoorzieningen - aantal per 10.000 inwoners van 15-64 jaar	384,6	314,1	NNB
Jongeren met jeugdhulp - % van alle jongeren tot 18 jaar	12,9	14,0	NNB
Jongeren met jeugdbescherming - % van alle jongeren tot 18 jaar	1,3	1,3	NNB
Jongeren met jeugdreclassering - % van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	0,2	0,4	NNB
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO - aantal per 10.000 inwoners	700	782	NNB

De prognose geeft aan of de ontwikkeling ten opzichte van vorig jaar voor Achtkarspelen positief (●), stabiel (●) of negatief (●) is.

Verbonden partijen
Hieronder ziet u het overzicht van de Verbonden Partijen die te maken hebben met dit programma. Een Verbonden Partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft. Een verdere specificatie vindt u in de paragraaf Verbonden Partijen.

Gemeenschappelijke regeling
- Sociale Werkvoorziening Fryslân

Gemeenschappelijke regeling (licht)
- Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân

Stichting / Vereniging
- Stichting MOA

Daarnaast kennen we nog overige samenwerkingsvormen, zoals de centrumregeling. Deze vorm kent geen eigen rechtspersoonlijkheid en is geen verbonden partij conform de definitie van het BBV. Maar gelet op het belang van samenwerkingsverbanden kiezen we ervoor om deze, voor zover van toepassing, wel te presenteren.

Centrumregeling
- Sociaal Domein Fryslân

7. Volksgezondheid en milieu

Portefeuillehouder
De portefeuillehouder van dit programma is Tjibbe Brinkman en Klaas Sietse van der Wal.

Global Goals
- 3, Goede sûnens
- 7, Betelbere en duorsume enerzjy
- 9, Yndustry, ynnovaasje en ynfrastruktuer
- 10, Minder ûngelikens
- 11, Duorsume stêden en mienskippen
- 12, Ferantwurde konsumpsje en produksje

Inleiding
Een gezonde en veilige leefomgeving vormt de basis voor het welzijn van onze inwoners. Binnen het programma Volksgezondheid en Milieu zetten we ons in voor het bevorderen van de gezondheid, het voorkomen van gezondheidsproblemen en het beschermen van de kwaliteit van onze leefomgeving. Daarbij zetten we niet alleen in op gezondheid en preventie, maar ook op een schone, veilige en duurzame leefomgeving. Een goed milieu, aandacht voor klimaat en duurzaamheid en een gezonde fysieke leefomgeving dragen immers direct bij aan de gezondheid en het welzijn van onze inwoners.

Door te investeren in preventie, gelijke gezondheidskansen, gezondheidsbevordering en milieukwaliteit voorkomen we waar mogelijk gezondheidsproblemen en zwaardere zorg- en ondersteuningsvragen. Samen met inwoners, maatschappelijke organisaties en zorgpartners werken we aan het versterken van welzijn, leefbaarheid en zelfredzaamheid in onze dorpen. Daarmee werken we aan een duurzame en inclusieve samenleving.
Met dit programma dragen we bij aan een gemeente waarin inwoners gezond kunnen opgroeien, wonen en leven, nu en in de toekomst.

In onderstaand overzicht komen de hoofddoelstellingen, de doelen (meerjarig) en de SMART geformuleerde activiteiten die daarvoor zullen worden gedaan.

Ambitie 2: Een veilige en gezonde leefomgeving		
Ambitie 3: Iedereen doet mee en krijgt dezelfde kansen		
Ambitie 6: Een bereikbaar en toekomstbestendig Achtkarspelen		
Wat willen we bereiken	**Wat gaan we daarvoor doen**	**Resultaat / maatschappelijk effect**
Inwoners zijn vitaal, gezond en veerkrachtig.	We voeren programma's uit op het gebied van gezondheid, preventie, mentale gezondheid en een gezonde leefstijl.	Meer inwoners nemen deel aan preventieve activiteiten en ervaren een gezonde leefstijl.
De samenwerking tussen zorg, welzijn en het sociaal domein versterken.	We stellen een werkagenda op voor het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA) en voeren deze uit.	In 2027 is een werkagenda vastgesteld en worden de eerste maatregelen uitgevoerd. Hierdoor

		ontvangen inwoners eerder passende ondersteuning.
Een actueel gezondheidsbeleid voor de komende jaren ontwikkelen.	We evalueren de huidige gezondheidsnota en stellen een nieuwe nota volksgezondheid op.	De nieuwe gezondheidsnota wordt uiterlijk eind 2027 vastgesteld door de gemeenteraad.
Een integrale aanpak voor duurzaamheid ontwikkelen.	We stellen een integraal programmaplan duurzaamheid op met doelstellingen en maatregelen voor de periode 2027-2031.	Het programmaplan duurzaamheid wordt in 2027 vastgesteld en vormt het kader voor de uitvoering van het duurzaamheidsbeleid.
De energietransitie versnellen.	We stellen een warmteprogramma vast, voeren isolatiemaatregelen uit, versterken het energieloket en stellen een soortenmanagementplan op.	Meer woningen worden geïsoleerd, inwoners worden ondersteund bij energiebesparing en het warmteprogramma wordt vastgesteld.
Circulair werken en ondernemen stimuleren.	We ontwikkelen een aanpak circulaire economie en stimuleren circulair bouwen, inkopen en organiseren van evenementen.	In 2027 ligt een uitvoeringsaanpak circulaire economie klaar voor verdere uitvoering.
Duurzame mobiliteit bevorderen.	We stellen laadbeleid vast, maken een plaatsingsplan voor laadpalen en bereiden uitbreiding van de laadinfrastructuur voor.	Het laadbeleid en plaatsingsplan zijn vastgesteld en vormen de basis voor verdere uitbreiding van laadvoorzieningen.
Biodiversiteit en klimaatadaptatie versterken.	We brengen kansen voor vergroening in beeld en werken aan een uitvoeringsaanpak voor biodiversiteit en klimaatadaptatie.	In 2027 ligt een meerjarige aanpak voor biodiversiteit en klimaatadaptatie gereed.
Verduurzaming van de gemeentelijke organisatie bevorderen.	We voeren een nulmeting uit van het energieverbruik, behouden het Fairtrade-certificaat en werken verduurzamingsmaatregelen uit.	Voor minimaal vijf interne thema's zijn verduurzamingsmaatregelen uitgewerkt en opgenomen in de bedrijfsvoering.
Riool- en afvalvoorzieningen toekomstbestendig houden.	We voeren het Gemeentelijk Rioleringsplan uit en zorgen voor doelmatig afvalbeheer.	Inwoners beschikken over betrouwbare voorzieningen voor afvalverwerking en waterbeheer tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten.

Toelichting
Een gezonde leefomgeving vormt de basis voor het welzijn van onze inwoners. Daarom zetten wij in op gezondheid, preventie en een sterke sociale basis. Samen met zorg- en welzijnspartners werken wij aan een gemeente waarin inwoners gezond kunnen opgroeien, wonen en ouder worden. Door problemen vroegtijdig te signaleren en ondersteuning dichtbij huis te organiseren, willen wij gezondheidsverschillen verkleinen en de vraag naar zwaardere zorg beperken.
In 2027 werken wij verder aan de uitvoering van het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA). Dit akkoord richt zich op preventie, mentale gezondheid, gezond ouder worden en het versterken van de samenwerking tussen zorg, welzijn en

gemeenten. Daarnaast stellen wij een nieuwe gezondheidsnota op, waarin de ambities en maatregelen voor de komende jaren worden vastgelegd.

Ook duurzaamheid speelt een belangrijke rol binnen dit programma. In 2027 stellen wij een integraal programmaplan duurzaamheid op. Hierin brengen wij de opgaven op het gebied van energietransitie, circulariteit, biodiversiteit, klimaatadaptatie, duurzame mobiliteit en duurzame bedrijfsvoering samen. Hiermee geven wij richting aan een duurzame ontwikkeling van Achtkarspelen in de periode 2027-2031.

Daarnaast zetten wij stappen in de energietransitie. We ondersteunen inwoners bij het verduurzamen van hun woning, versterken het energieloket en werken aan een warmteprogramma voor de gemeente. Ook bereiden wij ons voor op toekomstige ontwikkelingen op het gebied van energie-opwekking, netcongestie en klimaatadaptatie.

Tot slot blijven wij investeren in een schone, veilige en klimaatbestendige leefomgeving. Via het rioolbeheer, afvalbeleid, biodiversiteitsmaatregelen en vergroening van de openbare ruimte dragen wij bij aan een prettig woon- en leefklimaat voor huidige en toekomstige generaties.

Ontwikkelingen

Ontwikkelingen Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA)
De komende jaren werken gemeenten verder aan de implementatie en uitvoering van het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord. De focus ligt op preventie, een sterke sociale basis en een betere samenwerking tussen zorg, welzijn en het sociaal domein, zodat inwoners eerder passende ondersteuning krijgen en zwaardere zorg zoveel mogelijk wordt voorkomen. Daarnaast worden middelen uit eerdere programma’s zoals Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA), het Hoofdlijnenakkoord Ouderenzorg en de FrIZA grotendeels vanaf 2030 structureel gemaakt, waardoor de lokale inzet op gezondheid en preventie beter kan worden geborgd.
Energietransitie, circulariteit en klimaatadaptatie
Verschillende ontwikkelingen kunnen gevolgen hebben voor de gemeentelijke begroting. De invoering van nieuwe wetgeving voor de warmtetransitie zorgt voor extra werkzaamheden op het gebied van planning, participatie en uitvoering. Ook de aanpak van netcongestie, de ontwikkeling van energiehubs en de uitwerking van de Provinciale Omgevingsvisie Fryslân vragen extra inzet van medewerkers en mogelijk aanvullende investeringen.

Daarnaast neemt de aandacht voor circulariteit toe. Dit kan leiden tot extra werkzaamheden rond circulair inkopen, grondstoffenbeleid en het stimuleren van hergebruik en afvalreductie. Ook klimaatadaptatie vraagt blijvende inzet voor maatregelen tegen wateroverlast, droogte, hitte en de gevolgen van klimaatverandering in de leefomgeving.

Verder vraagt de uitvoering van het Soortenmanagementplan (SMP) na inwerkingtreding om structurele ambtelijke capaciteit voor onder meer beheer, monitoring, vergunningverlening en communicatie. Hoewel er kansen zijn om gebruik te maken van rijks- en provinciale subsidies, kunnen de uitvoeringskosten en de druk op de beschikbare capaciteit de komende jaren toenemen.

Wat mag het kosten
Zie de tabel op de volgende pagina.

Programma Volksgezondheid en milieu			Realisatie	Begroting			Meerjarenperspectief		
Taakveld			2025	2026	2027	Verschil	2028	2029	2030
TV 7.1	Volksgezondheid	L	1.711	1.775	1.658	117	1.739	1.808	1.866
TV 7.1	Volksgezondheid	B	224	161	-	- 161	-	-	-
	Totaal Volksgezondheid		**- 1.487**	**- 1.614**	**- 1.658**	**- 44**	**- 1.739**	**- 1.808**	**- 1.866**
TV 7.2	Riolering	L	1.967	2.317	2.493	- 176	2.469	2.492	2.399
TV 7.2	Riolering	B	2.957	3.120	3.184	63	3.237	3.234	3.052
	Totaal Riolering		**990**	**803**	**691**	**- 113**	**769**	**742**	**653**
TV 7.3	Afval	L	3.442	3.703	3.714	- 11	3.703	3.701	3.700
TV 7.3	Afval	B	4.494	4.975	4.975	-	4.961	4.958	4.957
	Totaal Afval		**1.052**	**1.273**	**1.261**	**- 11**	**1.258**	**1.257**	**1.257**
TV 7.4	Milieubeheer	L	3.064	3.665	2.933	732	1.996	2.030	2.058
TV 7.4	Milieubeheer	B	1.144	1.910	535	- 1.375	10	10	-
	Totaal Milieubeheer		**- 1.920**	**- 1.755**	**- 2.398**	**- 643**	**- 1.986**	**- 2.019**	**- 2.058**
TV 7.5	Begraafplaatsen en crematoria	L	-	-	-	-	-	-	-
TV 7.5	Begraafplaatsen en crematoria	B	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal Begraafplaatsen en crematoria		**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Totaal Volksgezondheid en milieu			**- 1.365**	**- 1.293**	**- 2.104**	**- 810**	**- 1.698**	**- 1.828**	**- 2.014**

Verklaring verschillen
In onderstaande tabel worden de belangrijkste verschillen aangegeven tussen 2026 en 2027. De ondergrens is € 50.000. De grootste verschillen worden onder de tabel toegelicht.

(V = voordeel, N = nadeel. Bedragen x €1.000)

Verklaring verschillen	
CDOKE-middelen	**525 V**
CDOKE-middelen	**965 N**
Bijstelling bijdrage FUMO	**138 N**
Actualisatie Soortenmanagementplan	**111 N**
Actualisatie personeelsbegroting	**65 N**
Overige mutaties per saldo	**56 N**
Totaal	**810 N**

CDOKE-middelen: In 2026 eindigde de baten en lasten via een Specifieke Uitkering.
Bijstelling bijdrage FUMO: in de begroting van de FUMO is een hogere bijdrage voor onze gemeente opgenomen.
Actualisatie Soortenmanagementplan: in 2027 wordt het Soortenmanagementplan uitgevoerd.

Indicatoren

Indicator	Achtkarspelen	Fryslân	Prognose
Omvang huishoudelijk restafval - kg per inwoner	209	171	NNB
Hernieuwbare elektriciteit - percentage	35,9	x	NNB

De prognose geeft aan of de ontwikkeling ten opzichte van vorig jaar voor Achtkarspelen positief (●), stabiel (●) of negatief (●) is.

Verbonden partijen
Hieronder ziet u het overzicht van de Verbonden Partijen die te maken hebben met dit programma. Een Verbonden Partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft. Een verdere specificatie vindt u in de paragraaf Verbonden Partijen.

Gemeenschappelijke regeling
- FUMO (Fryske Utfieringsorganisaasje Miljeu en Omjouwing)

Vennootschap / Coöperatie
- Afvalsturing Friesland N.V. (handelsnaam Omrin)
- N.V. Fryslân Miljeu (handelsnaam Omrin)

8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing

Portefeuillehouder
De portefeuillehouder van dit programma is Pieter Atsma

Global Goals
- 1, Gjin earmoede
- 10, Minder ûngelikens
- 11, Duorsume stêden en mienskippen

Inleiding
Dit programma gaat over volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing.

Volkshuisvesting gaat over het zorgen dat inwoners toegang hebben tot een passende, betaalbare en kwalitatief goede woning in een prettige leefomgeving.

De fysieke leefomgeving staat voortdurend onder druk door maatschappelijke ontwikkelingen zoals woningbouw, energietransitie, klimaatadaptatie, natuurontwikkeling en economische groei. Binnen het beleidsveld Ruimtelijke Ordening werken wij aan de uitdaging om deze opgaven zorgvuldig af te wegen en te vertalen naar een evenwichtige inrichting van onze gemeente, waarbij ruimte wordt geboden aan ontwikkelingen en tegelijkertijd de kwaliteit van de leefomgeving van de gemeente wordt behouden en waar mogelijk deze te versterken.

In het overzicht op de volgende bladzijde komen de hoofddoelstellingen, de doelen (meerjarig) en de SMART geformuleerde activiteiten die daarvoor zullen worden gedaan.

Ambitie 4: Leefbare dorpen met voldoende woningen		
Ambitie 6: Een bereikbaar en toekomstbestendig Achtkarspelen		
Wat willen we bereiken	**Wat gaan we daarvoor doen**	**Resultaat / maatschappelijk effect**
Voldoende betaalbare en passende woningen voor inwoners van Achtkarspelen.	We geven uitvoering aan de Woondeal en werken samen met woningcorporaties, ontwikkelaars en andere partners aan woningbouwprojecten.	We realiseren de woningbouwopgave uit de Woondeal en houden de woningvoorraad in balans met de behoefte van inwoners.
Meer betaalbare woningen beschikbaar maken voor starters, gezinnen en ouderen.	We sturen op een woningbouwprogramma waarvan ten minste twee derde bestaat uit betaalbare woningen.	Het aandeel betaalbare woningen in nieuwe woningbouwprojecten bedraagt minimaal 66%.
Leefbare dorpen behouden en versterken.	We realiseren woningbouw in zowel grotere kernen als kleinere dorpen, passend bij de lokale behoefte.	Meer inwoners kunnen in hun eigen dorp blijven wonen en de leefbaarheid van de dorpen blijft behouden.
Ouderen langer zelfstandig laten wonen.	We stimuleren passende woonvormen en werken samen met woningcorporaties aan geschikte woningen voor ouderen.	Meer ouderen kunnen zelfstandig blijven wonen in een woning die past bij hun levensfase.
Voldoende huisvesting bieden aan kwetsbare doelgroepen.	We voeren de Huisvestingsverordening en de Fryske Urgentieverordening uit en maken afspraken met woningcorporaties.	Kwetsbare doelgroepen krijgen sneller toegang tot passende woonruimte.
Een actueel volkshuisvestingsbeleid ontwikkelen.	We stellen een Volkshuisvestingsprogramma op in samenwerking met provincie, corporaties en het Rijk.	Het Volkshuisvestingsprogramma wordt uiterlijk vóór 1 juli 2027 vastgesteld.
De kwaliteit van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) versterken.	We onderzoeken welke organisatorische maatregelen nodig zijn om te voldoen aan de kwaliteitscriteria 3.1.	In 2027 ligt een voorstel voor de structurele borging van specialistische VTH-taken.
De Omgevingswet verder implementeren.	We werken aan het Omgevingsplan, voeren thematische werkreeksen uit en versterken integraal werken binnen de organisatie.	In 2027 zijn de eerste onderdelen van het Omgevingsplan uitgewerkt en vastgesteld volgens de planning.
Inwoners goed informeren over ruimtelijke ontwikkelingen.	We begeleiden inwoners en belanghebbenden bij grote projecten.	Inwoners worden actief geïnformeerd en signalen uit de samenleving worden ingebracht bij betrokken partijen.

Toelichting
Wonen is een belangrijke basis voor welzijn, gezondheid en deelname aan de samenleving. Daarom zetten wij ons in voor voldoende betaalbare en passende woningen voor onze inwoners. Samen met woningcorporaties, ontwikkelaars, de provincie Fryslân en het Rijk werken wij aan de uitvoering van de woningbouwopgave uit de Woondeal. Daarbij hebben wij aandacht voor starters, gezinnen, ouderen en kwetsbare doelgroepen.

Wij vinden het belangrijk dat alle dorpen zich kunnen blijven ontwikkelen. Daarom stimuleren wij woningbouw die past bij de schaal en behoefte van ieder dorp. Hiermee dragen wij bij aan de leefbaarheid van onze dorpen en zorgen wij ervoor dat inwoners in hun eigen omgeving kunnen blijven wonen.

In 2027 stellen wij een nieuw Volkshuisvestingsprogramma op. Hierin leggen wij vast hoe wij de komende jaren werken aan voldoende woningen, betaalbaarheid en een evenwichtige verdeling van woonruimte. Dit doen wij in samenhang met de nieuwe wettelijke taken die voortvloeien uit de Wet Versterking Regie op de Volkshuisvesting.

Daarnaast blijft de implementatie van de Omgevingswet een belangrijke opgave. We werken verder aan het Omgevingsplan en versterken de samenwerking tussen beleid, vergunningverlening, toezicht en handhaving. Hiermee zorgen we voor duidelijke regels, een integrale afweging van belangen en betere dienstverlening aan inwoners en ondernemers.

Ook investeren wij in een kwalitatief sterke uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Door te voldoen aan de landelijke kwaliteitscriteria zorgen wij voor een betrouwbare uitvoering van onze wettelijke taken en een veilige en aantrekkelijke leefomgeving.

Tot slot begeleiden wij inwoners bij grote ruimtelijke ontwikkelingen, zoals de voorgenomen 380 kV-hoogspanningsverbinding. Daarbij vinden wij het belangrijk dat inwoners goed worden geïnformeerd en dat hun belangen zorgvuldig worden meegenomen in de gesprekken met provincie, Rijk en andere betrokken partijen.

Ontwikkelingen
Wet Versterking Regie op de Volkshuisvesting
De Wet Versterking Regie op de Volkshuisvesting geeft gemeenten een grotere verantwoordelijkheid bij het zorgen voor voldoende betaalbare woningen en een evenwichtige verdeling van woonruimte. Dit vraagt om een Volkshuisvestingsprogramma, woningbouwafspraken en voldoende woningen voor verschillende doelgroepen.

Daarnaast blijven de afspraken uit de Woondeal richtinggevend voor de woningbouwopgave. Ook werken we samen met partners aan het verminderen van dak- en thuisloosheid (via het landelijke programma Eerst een Thuis) en het vergroten van woonzekerheid. Via de Regio Deal Noordoost-Fryslân II investeren we in een aantrekkelijke woonomgeving en voldoende betaalbare woningen, zodat inwoners ook in de toekomst prettig kunnen wonen in onze gemeente.

380kV Hoogspanningsverbinding
Het ministerie van Klimaat en Groene Groei werkt aan de realisatie van een nieuwe 380 kV-hoogspanningsverbinding tussen de hoogspanningsstations Vierverlaten en Ens. Deze verbinding is nodig om de energietransitie mogelijk te maken en toekomstige knelpunten in het elektriciteitsnet te voorkomen. Op 21 mei 2026 hebben de Staatssecretaris van Klimaat en Groene Groei en de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening een ontwerp-voorkeursbeslissing vastgesteld voor het tracé van deze hoogspanningsverbinding.

Het gekozen tracé loopt door onze gemeente en volgt grotendeels de bestaande 220 kV-verbinding. Hierbij worden twee nieuwe mastenrijen gerealiseerd voor de 380 kV- en 220 kV-verbinding, waarna de bestaande 220 kV-lijn wordt verwijderd.
De besluitvorming over dit project ligt bij het Rijk. De invloed van de gemeente op de tracékeuze en verdere uitwerking is daardoor beperkt. Tegelijkertijd heeft dit project een grote impact op onze inwoners en het landschap. De aangekondigde ontwikkelingen leiden tot zorgen, vragen en onzekerheid bij inwoners, grondeigenaren en andere belanghebbenden. Daarbij blijven wij ons uitspreken tegen deze ontwikkeling en zullen wij waar mogelijk hiertegen optreden.

Als gemeente vinden wij het belangrijk om onze inwoners goed te informeren, hen te ondersteunen bij vragen en signalen vanuit de samenleving zorgvuldig te verzamelen en onder de aandacht te brengen van de verantwoordelijke partijen. Dit vraagt de komende jaren om extra ambtelijke inzet op het gebied van communicatie, participatie, afstemming met het Rijk en TenneT, en de begeleiding van inwoners en belanghebbenden.

Omgevingswet
De Omgevingswet vraagt ook in de komende begrotingsperiode om extra aandacht en capaciteit binnen de gemeentelijke organisatie. Hoewel de wettelijke invoering heeft plaatsgevonden, bevindt een belangrijk deel van de feitelijke transitie zich nog in de uitvoeringsfase. De gemeente staat voor de opgave om het tijdelijke omgevingsplan stapsgewijs om te vormen tot één integraal Omgevingsplan, beleidsdoelen uit de Omgevingsvisie te vertalen naar concrete regels en afwegingskaders, en de nieuwe werkwijze verder te verankeren in de organisatie.
Deze opgave vraagt niet alleen om juridisch-planologische werkzaamheden, maar ook om intensieve samenwerking tussen diverse afdelingen als beleid, ruimtelijke ordening, vergunningverlening, toezicht en handhaving. Daarnaast zijn bestuurlijke keuzes nodig over prioriteiten, ambities en de gewenste mate van vereenvoudiging van regelgeving. De ervaring leert dat deze werkzaamheden niet naast het reguliere werk kunnen worden uitgevoerd zonder aanvullende inzet.

De komende jaren moet de nadruk liggen op het opstellen van delen van het Omgevingsplan, het uitvoeren van thematische werkreeksen, het versterken van integraal werken, het verbeteren van monitoring en het ondersteunen van bestuurlijke besluitvorming. Dit is essentieel om de doelstellingen van de Omgevingswet daadwerkelijk te realiseren en inwoners en ondernemers te laten profiteren van eenvoudiger regels, betere dienstverlening en snellere procedures.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving
De kwaliteit en robuustheid van vergunningverlening, toezicht en handhaving staan landelijk nadrukkelijk in de belangstelling. Het rapport *Om de leefomgeving* van de commissie-Van Aartsen benadrukte het belang van voldoende deskundigheid, continuïteit en uitvoeringskracht binnen de VTH-keten. De kwaliteitscriteria 3.1 geven hier invulling aan en vormen het landelijke kader voor de inrichting van een kwalitatief hoogwaardige en robuuste VTH-organisatie. Wij blijven ons inzetten om de taakuitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving te verbeteren, processen te optimaliseren en de dienstverlening naar een hoger niveau te tillen.

Wat mag het kosten
Zie tabel op de volgende pagina

Programma Volkshuisvesting, RO en stedelijke vern			Realisatie	Begroting			Meerjarenperspectief		
Taakveld			2025	2026	2027	Verschil	2028	2029	2030
TV 8.1	Ruimtelijke ordening	L	1.398	985	956	30	956	956	956
TV 8.1	Ruimtelijke ordening	B	87	-	-	-	-	-	-
	Totaal Ruimtelijke ordening		**- 1.311**	**- 985**	**- 956**	**30**	**- 956**	**- 956**	**- 956**
TV 8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerr.)	L	727	486	563	- 76	563	563	563
TV 8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerr.)	B	1.394	424	424	-	424	424	424
	Totaal Grondexploitatie (niet bedrijventerr.)		**667**	**- 62**	**- 138**	**- 76**	**- 138**	**- 138**	**- 138**
TV 8.3	Wonen en bouwen	L	1.789	1.510	1.576	- 66	1.576	1.576	1.576
TV 8.3	Wonen en bouwen	B	582	526	375	- 151	375	375	375
	Totaal Wonen en bouwen		**- 1.207**	**- 984**	**- 1.201**	**- 217**	**- 1.201**	**- 1.201**	**- 1.201**
Totaal Volkshuisvesting, RO en stedelijke vern			**- 1.851**	**- 2.032**	**- 2.295**	**- 264**	**- 2.295**	**- 2.295**	**- 2.295**

Verklaring verschillen
In onderstaande tabel worden de belangrijkste verschillen aangegeven tussen 2026 en 2027. De ondergrens is € 50.000. De grootste verschillen worden onder de tabel toegelicht.

(V = voordeel, N = nadeel. Bedragen x €1.000)

Verklaring verschillen	
Nota Grondbeleid	**50 N**
Bijstelling leges omgevingsvergunningen	**151 N**
Incidentele middelen Versterking regie Volkshuisvestiging	**67 N**
Overige mutaties per saldo	**4 V**
Totaal	**264 N**

Bijstelling leges omgevingsvergunningen: dit betreft een bijstelling in de ontvangsten van omgevingsvergunningen.
Incidentele middelen Versterking regie Volkshuisvestiging: deze middelen waren in 2026 incidenteel ontvangen.

Indicatoren

Indicator	Achtkarspelen	Fryslân	Prognose
Gemiddelde WOZ waarde - duizend euro	327	334	NNB
Nieuw gebouwde woningen - aantal per 1.000 woningen	4,8	5,2	NNB
Demografische druk - %	81,5	80,0	NNB
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden - euro's	1.004	857	NNB
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden - euro's	1.122	978	NNB

De prognose geeft aan of de ontwikkeling ten opzichte van vorig jaar voor Achtkarspelen positief (●), stabiel (●) of negatief (●) is.

Verbonden partijen
Hieronder ziet u het overzicht van de Verbonden Partijen die te maken hebben met dit programma. Een Verbonden Partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft. Een verdere specificatie vindt u in de paragraaf Verbonden Partijen.

Gemeenschappelijke regeling
- Welstandscommissie Hûs en Hiem

Overhead

Portefeuillehouder
De portefeuillehouder van dit onderdeel is de heer Jelle Boerema.

Inleiding
Onder overhead vallen de kosten voor de ondersteuning en aansturing van de organisatie. Deze kosten zijn niet direct verbonden aan een specifiek beleidsprogramma, maar zijn wel noodzakelijk om de gemeentelijke taken uit te kunnen voeren. Voorbeelden zijn personeelszaken, financiën, ICT, communicatie en huisvesting. Dankzij deze ondersteunende functies kunnen medewerkers hun werk uitvoeren en kunnen inwoners rekenen op een goede dienstverlening.

In onderstaand overzicht komen de hoofddoelstellingen, de doelen (meerjarig) en de SMART geformuleerde activiteiten die daarvoor zullen worden gedaan.

Wat willen we bereiken	Wat gaan we daarvoor doen	Resultaat / maatschappelijk effect
Een professionele en toekomstbestendige organisatie.	We investeren in de ontwikkeling van medewerkers en versterken kennis, vaardigheden en leiderschap binnen de organisatie.	Minimaal 80% van de medewerkers neemt in 2027 deel aan een opleiding, training of ontwikkelactiviteit.
Een gezonde en duurzaam inzetbare organisatie.	We voeren maatregelen uit op het gebied van verzuimpreventie, vitaliteit en goed werkgeverschap.	Het ziekteverzuim daalt in 2027 ten opzichte van 2026.
Voldoende deskundige medewerkers aantrekken en behouden.	We zetten in op aantrekkelijk werkgeverschap, interne ontwikkeling en gerichte personeelswerving.	Openstaande vacatures worden sneller ingevuld en de afhankelijkheid van externe inhuur neemt af.
Meer grip op processen, risico's en resultaten.	We voeren risico gestuurd werken verder door en actualiseren procesbeschrijvingen en interne controles.	Voor alle primaire processen zijn actuele procesbeschrijvingen beschikbaar en worden risico's periodiek geëvalueerd.
Een veilige en betrouwbare informatievoorziening.	We voeren maatregelen uit die voortvloeien uit BIO2, ENSIA, DigiD-audits en privacywetgeving.	Alle geplande audits worden uitgevoerd en verbetermaatregelen worden binnen de afgesproken termijn afgerond.
Continue verbetering van de bedrijfsvoering.	We pakken aanbevelingen uit de managementletter en Verbetermonitor planmatig op.	Minimaal 85% van de geplande verbetermaatregelen wordt in 2027 uitgevoerd volgens planning.
Een duurzame bedrijfsvoering.	We voeren verduurzamingsmaatregelen uit binnen de organisatie.	Voor minimaal vijf interne thema's zijn verduurzamingsmaatregelen uitgewerkt en in uitvoering genomen.

Toelichting
Een goede bedrijfsvoering is een belangrijke voorwaarde voor het realiseren van de ambities van de gemeente. Daarom investeren wij in een sterke organisatie met deskundige medewerkers, betrouwbare processen en een veilige informatievoorziening. Hiermee ondersteunen wij de uitvoering van alle gemeentelijke taken en zorgen wij ervoor dat inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties kunnen rekenen op goede dienstverlening.

In 2027 ligt de nadruk op het verder versterken van de organisatie. Daarbij investeren wij in de ontwikkeling van medewerkers, het aantrekkelijk houden van onze organisatie als werkgever en het verbeteren van werkprocessen. Door kennis en vaardigheden te versterken, vergroten wij de kwaliteit en continuïteit van onze dienstverlening. Tegelijkertijd werken wij aan het terugdringen van verzuim en het bevorderen van de duurzame inzetbaarheid van medewerkers.

Ook besteden wij aandacht aan het verder professionaliseren van de organisatie. Het beleid voor risico gestuurd werken wordt verder ingevoerd en aanbevelingen uit interne controles en accountantsrapportages worden planmatig opgepakt. Hiermee vergroten wij de beheersing van risico's, verbeteren wij de kwaliteit van onze processen en versterken wij de verantwoording binnen de organisatie.

Digitalisering speelt een steeds grotere rol in de gemeentelijke dienstverlening. Daarom blijven wij investeren in informatiebeveiliging, privacybescherming en digitale weerbaarheid. Door uitvoering te geven aan de eisen van BIO2, ENSIA en DigiD zorgen wij ervoor dat informatie veilig wordt beheerd en dat inwoners kunnen vertrouwen op een betrouwbare digitale dienstverlening.

In 2027 werkt de BVO-ICT verder aan de ontwikkeling van de toekomstige ICT-omgeving. Naar verwachting wordt eind 2026 een definitieve keuze gemaakt voor het voorkeurscenario. Vanaf 2027 wordt de verdere ontwikkeling uitgevoerd volgens deze keuze. De financiële gevolgen hiervan worden waarschijnlijk pas vanaf 2028 zichtbaar. Deze kosten worden daarom verwerkt in de Kadernota 2028.

Tot slot werken wij aan een duurzame bedrijfsvoering. Wij voeren verduurzamingsmaatregelen door binnen de organisatie en vergroten het bewustzijn rondom duurzaamheid bij medewerkers. Daarmee leveren wij een bijdrage aan de gemeentelijke duurzaamheidsdoelstellingen en geven wij als organisatie zelf het goede voorbeeld.

Ontwikkelingen
Dit is integraal behandeld in de voorliggende programma's

Wat mag het kosten?

Programma Overhead			Realisatie	Begroting			Meerjarenperspectief		
Taakveld			2025	2026	2027	Verschil	2028	2029	2030
TV 0.4	Overhead	L	15.416	14.555	15.913	- 1.358	15.415	15.134	15.036
TV 0.4	Overhead	B	396	197	221	24	221	221	221
	Totaal Overhead		**- 15.021**	**- 14.359**	**- 15.693**	**- 1.334**	**- 15.194**	**- 14.913**	**- 14.815**
Totaal Overhead			**- 15.021**	**- 14.359**	**- 15.693**	**- 1.334**	**- 15.194**	**- 14.913**	**- 14.815**

Verklaring verschillen
In onderstaande tabel worden de belangrijkste verschillen aangegeven tussen 2026 en 2027. De ondergrens is € 50.000. De grootste verschillen worden onder de tabel toegelicht.

(V = voordeel, N = nadeel. Bedragen x €1.000)

Verklaring verschillen	
Verzuim(preventie)	**500 N**
Actualisatie personeelsbegroting	**407 N**
Inbrengen begroting WM8KTD	**150 N**
Versterking organisatie	**112 N**
Uitwerking uitbesteding belastingen naar NBK	**148 V**
Overige mutaties per saldo	**313 N**
Totaal	**1.334 N**

Verzuim(preventie): in 2026 hebben als organisatie ingezet op het voorkomen van verzuim
Actualisatie personeelsbegroting: dit betreffen CAO ontwikkelingen.

Indicatoren
Voor programma Overhead zijn geen indicatoren gedefinieerd.

Vennootschapsbelasting
Gemeenten zijn sinds 1 januari 2016 vennootschapsbelastingplichtig voor zover sprake is van activiteiten die kwalificeren als een fiscale onderneming. Indien sprake is van een fiscale onderneming, is over de behaalde fiscale winst vennootschapsbelasting verschuldigd.

De gemeente Achtkarspelen beoordeelt periodiek haar activiteiten op mogelijke vennootschapsbelastingplicht.

Voor specifieke activiteiten waarbij mogelijk sprake kan zijn van een ondernemingskarakter wordt aangesloten bij de landelijke fiscale kaders en de geldende wet- en regelgeving. Eventuele wijzigingen in wetgeving, jurisprudentie of standpunten van de Belastingdienst worden gemonitord en waar nodig verwerkt in de fiscale positie van de gemeente.

Op basis van de huidige stand van zaken zijn er geen aanwijzingen dat de gemeente Achtkarspelen in 2027 vennootschapsbelasting verschuldigd zal zijn. Daarom is in deze begroting geen voorziening of last voor vennootschapsbelasting opgenomen.

2.2 Paragrafen

2.2.1 Lokale heffingen

Inleiding
Deze paragraaf geeft een overzicht van de lokale heffingen en belastingen. Daarmee ontstaat inzicht in de lokale lastendruk. Dat inzicht is belangrijk om een goede afweging te maken tussen het beleid aan de ene kant en de inkomsten aan de andere kant. Ook laten we zien welk beleid de gemeente in 2027 voert rond de lokale heffingen en de kwijtschelding.

Lokale heffingen zijn een belangrijke inkomstenbron voor de gemeente en worden grotendeels door de inwoners opgebracht.

Algemeen
De Gemeentewet bepaalt welke belastingen gemeenten mogen heffen. Het gaat om een gesloten systeem: gemeenten mogen alleen belastingen invoeren die in de wet staan. Er zijn drie soorten belastingen:

- Algemene belastingen, zoals de onroerendezaakbelasting (OZB) en toeristenbelasting. De opbrengst hiervan komt terecht in de algemene middelen.
- Bestemmingsheffingen, zoals afvalstoffenheffing en rioolheffing. Deze zijn bedoeld voor een specifiek doel. De baten mogen niet hoger zijn dan de lasten.
- Rechten, zoals leges en marktgelden. Deze betaal je als je gebruikmaakt van een dienst of voorziening van de gemeente. Ook hier geldt dat de baten niet hoger mogen zijn dan de lasten.

Door tarieven en heffingen eenduidig op te nemen in de begroting en inzicht te geven in de mate van kostendekkendheid, kan de raad bewuste keuzes maken over de hoogte van tarieven.

Uitgangspunten van beleid voor deze begroting
Bij de samenstelling van de begroting 2027 en de meerjarenraming is uitgegaan van bestaand beleid, de Kadernota’s en door de raad aangenomen moties.

De belangrijkste uitgangspunten zijn:

- Verhoging van de totale OZB-opbrengst met een nominale verhoging van 2,3% voor 2027 ten opzichte van 2026;
- De leges worden zo veel mogelijk op kostendekkende tarieven vastgesteld, maar de basis is de nominale verhoging van de tarieven ten opzichte van 2026. Uitzondering daarop zijn de leges voor paspoorten, ID-kaarten en rijbewijzen. Deze worden op het maximale door het rijk vastgestelde tarief bepaald.

De raad was gewend dat de belastingverordeningen bij de raadsvergadering in november werden vastgesteld. Echter, door de overgang van de uitvoering van de belastingtaak naar het Noordelijk belastingkantoor zal het raadsbesluit met verordeningen in de raadsvergadering van december worden aangeboden, evenals de uitkomsten van de herwaardering.

Belasting, heffingen en leges
In het hiernavolgende overzicht worden de opbrengsten van de gemeentelijke belasting, heffingen en leges voor 2027 weergegeven. Ook is er een vergelijking met de begroting van 2026 gemaakt.

(Bedragen x € 1.000)	Begroting 2027	Begroting 2026	Verschil
Afvalstoffenheffing			
7.3 Afval	4.260	4.260	-
Burgerzaken			
0.2 Burgerzaken	581	541	40
Forensenbelasting			
3.4 Economische promotie	4	4	-
Omgevingsvergunningen			
8.3 Wonen en bouwen	350	501	- 151
Overige			
1.2 Openbare orde en veiligheid	15	15	-
2.1 Verkeer en vervoer	31	31	-
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	6	6	-
5.7 Openb. groen en (openlucht)recreatie	7	7	-
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	8	15	- 8
OZB			
0.61 OZB woningen	5.136	4.791	345
0.62 OZB niet-woningen	2.871	2.687	184
Reclamebelasting			
0.64 Belastingen overig	45	45	-
Rioolheffing			
7.2 Riolering	3.172	2.928	245
Toeristenbelasting			
3.4 Economische promotie	32	31	1
TOTAAL	**16.518**	**15.861**	**657**

Toelichtingen op de belangrijkste belastingen

Onroerendezaakbelasting (OZB)
De OZB wordt geheven over onroerende zaken binnen de gemeente. De WOZ-waarde is de heffingsmaatstaf. Het vast te stellen tarief wordt gecorrigeerd voor de waardeontwikkeling van de onroerende zaken. We onderscheiden drie tarieven:

- Onroerendezaakbelasting voor eigenaren van woningen;
- Onroerendezaakbelasting voor eigenaren van niet-woningen;
- Onroerendezaakbelasting voor gebruikers van niet-woningen.

De hieronder gepresenteerde tarieven betreft het tarief 2026 vermeerderd met de nominale index van 2,3%.

OZB voor woningen

Opbrengstontwikkeling:
- Voor 2027 verhogen we de begrote opbrengst 2026 met totaal 2,3% Inclusief areaaluitbreiding leidt dit tot een OZB-opbrengst van € 5.136.000 voor woningen;
- WOZ-ontwikkeling: Herwaardering moet nog worden opgeleverd door het Noordelijk BelastingKantoor;
- Uitbreidingsareaal: niet meegenomen in de berekening van het tarief;
- Kwijtschelding: voor het eigenarendeel van de OZB is kwijtschelding mogelijk; dit komt zeer zelden voor en is niet in de tariefstelling verwerkt.

Wij merken op dat het tarief definitief wordt vastgesteld bij de vaststelling van de Belastingenverordeningen 2027.

OZB-woningen	2027	2026
Eigendom	0,1282%	0,1253%

Niet-woningen
- Voor de begroting 2027 wordt de opbrengst OZB verhoogd met het indexpercentage van 2,3%. Dit leidt tot een OZB-opbrengst van € 2871.000 (voor zowel OZB voor eigenaren niet-woningen als gebruikers niet-woningen).
- WOZ-ontwikkeling: Herwaardering moet nog worden opgeleverd door het Noordelijk belastingkantoor;
- Bij de berekening van de opbrengst OZB niet- woningen en het tarief is het uitbreidingsareaal niet meegenomen.
- Het is niet mogelijk om kwijtschelding te verkrijgen voor de te betalen OZB.

Wij merken op dat de tarieven definitief worden vastgesteld bij de vaststelling van de Belastingenverordeningen 2027.

OZB niet-woningen	2027	2026
Eigendom	0,3320%	0,3245%
Gebruik	0,2536%	0,2479%

Overige belastingen

Forensenbelasting
De forensenbelasting wordt opgelegd aan personen die meer dan 90 dagen per jaar een gemeubileerde woning tot hun beschikking hebben voor zichzelf of hun gezin, zonder dat dit hun hoofdverblijf is binnen de gemeente. De aanslag wordt opgelegd aan degene die de woning daadwerkelijk tot zijn beschikking heeft. De heffingsmaatstaf is een vast bedrag per gemeubileerde woning.

De belasting is bedoeld als financiële compensatie voor het gebruik van gemeentelijke voorzieningen door deze groep. Het betreft een beperkt aantal eigenaren. Voor 2027 wordt de opbrengst van de forensenbelasting geïndexeerd met 2,3%. Op basis hiervan bedraagt het voorgestelde tarief voor 2027 € 550,00 per woning (2026: € 537,60). Het tarief wordt definitief vastgesteld bij de vaststelling van de Belastingenverordeningen 2027:

Forensenbelasting	2027	2026
Per woning	€ 550,00	€ 537,60

Toeristenbelasting
Sinds 2022 heft de gemeente Achtkarspelen toeristenbelasting. Deze algemene belasting kan worden ingezet om het gebruik van gemeentelijke voorzieningen door toeristen te financieren. De eigenaar van een verblijfslocatie berekent de belasting door in de verblijfskosten en draagt deze vervolgens volledig af aan de gemeente. De aanslag wordt gebaseerd op het aantal geregistreerde overnachtingen of verblijven, vermenigvuldigd met de overnachtingsprijs.

Voor 2027 wordt de opbrengst van de toeristenbelasting geïndexeerd met 2,3%. Dit leidt tot een verhoging van het tarief met hetzelfde percentage. Alleen verblijfslocaties waarvoor geen forensenbelasting wordt geheven, vallen onder de toeristenbelasting. Het voorgestelde tarief voor 2027 bedraagt € 1,59 per persoon per overnachting (2026: € 1,55). Het tarief wordt definitief vastgesteld bij de vaststelling van de Belastingenverordeningen 2027:

Toeristenbelasting	2027	2026
Per persoon per nacht	€ 1,59	€ 1,55

Kostendekkende tarieven
Onder het streven naar de kostendekkende tarieven kunnen vallen de Afvalstoffenheffing, Rioolheffing en overige leges en rechten (algemeen). De kostenopbouw heeft te maken met directe- en indirecte kosten. Onder de directe kosten vallen de kosten op de taakvelden welke betrekking hebben op de heffing. Onder indirecte kosten vallen overhead, minimabeleid en (te compenseren of vrijgestelde) btw.

De overhead moet extracomptabel worden toegerekend en wordt berekend aan de hand van een methode waarbij een vast bedrag per productieve FTE's wordt berekend. Dit bedrag is voor 2027 vastgesteld op € 50,00 per uur.

Afvalstoffenheffing
De gemeente Achtkarspelen heft afvalstoffenheffing. Met de opbrengsten hiervan worden de kosten voor het inzamelen en verwerken van huishoudelijk afval betaald. Voor de bepaling van het tarief zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Bij de totstandkoming van de afvalstoffenheffing is uitgegaan van 100% kostendekkendheid.
- Als de gerealiseerde opbrengsten hoger zijn dan de gemaakte kosten voor inzameling en verwerking, wordt het saldo gestort in de voorziening reiniging. Deze voorziening kan in latere jaren worden gebruikt voor tariefkorting (tarief egalisatie).
- Er is een differentiatie in tarief tussen eenpersoonshuishoudens en meerpersoonshuishoudens in de verhouding 70:100.

Voor 2027 volstaat de algemene index van 2,3% om de kosten te dekken. Als de begroting ongewijzigd wordt vastgesteld, leidt dit tot de volgende tarieven:

Tarieven afvalstoffenheffing	2027	2026	Verschil in €	Verschil %
Meerpersoonshuishouding	€ 402,16	€ 393,12	€ 9,04	2,3%
Eenpersoonshuishouding	€ 281,49	€ 275,16	€ 6,33	2,3%

In onderstaande tabel is de kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing weergegeven.

Onder de lasten worden alle lasten voor de afvalstoffenheffing verwerkt. Het taakveld afval is het centrale taakveld. De kosten van dit taakveld zijn nagenoeg geheel van de lasten die in de heffing zijn betrokken. Daarnaast worden kosten doorberekend van taakveld belastingen overig, dat zijn de kosten voor de heffing en invordering. Daarnaast kosten van taakveld wegen en vervoer, dat zijn met name kosten van transportmiddelen.

Tot slot worden kosten van taakveld inkomensregelingen meegenomen, dat gaat om de kosten kwijtschelding rioolheffing. Over alle deze kosten wordt een opslag voor overhead berekend. Tot slot wordt de eventuele compensabele BTW toegerekend aan de heffing.

Afvalstoffenheffing begroting 2027		
Taakveld	**Taakveldomschrijving**	**Kosten**
Kosten		
0.64	Belastingen overig	€ 4.191
6.3	Inkomensregelingen (Kwijtscheldingen)	€ 190.000
7.2	Riolering	€ 3.785
7.3	Afval	€ 3.721.003
9.27	BTW/BCF	€ 613.999
	Reserves en voorzieningen	-€ 292.167
	Overhead	19.476
	Totaal	**€ 4.260.227**
Opbrengsten		
1.1	Eenpersoonshuishoudens	€ 1.005.482
1.2	Meerpersoonshuishoudens	€ 3.254.681
	Totaal	**€ 4.260.163**
Totaal kostendekkendheid:		**100,00%**

Rioolheffingen (RH)
De gemeente heeft veel beleidsvrijheid bij het bepalen van de heffingsmaatstaf en de belastingplichtige voor de rioolheffing. Bij de invoering in 2006 zijn de volgende uitgangspunten voor het tariefbeleid vastgesteld:

- De rioolheffing is 100% kostendekkend. Om grote schommelingen in de tarieven te voorkomen, kan een korting worden verleend door een onttrekking uit de voorziening riolering.
- De heffing wordt opgelegd via vaste tarieven per gebruiker.

In het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2023-2027 zijn diverse maatregelen opgenomen die nodig zijn om het rioolstelsel klimaat robuust te maken. Een belangrijk speerpunt is de aanleg van regenwaterstructuren, waarmee regenwater wordt afgekoppeld van het reguliere riool. Hierdoor kunnen extreme regenbuien, die steeds vaker voorkomen, beter worden opgevangen. Om deze maatregelen en de reguliere vervangingsopgaven te financieren, is een verhoging van de rioolheffing noodzakelijk. Deze verhoging wordt echter niet volledig doorberekend aan inwoners. Uit de egalisatievoorziening riolering wordt een onttrekking gedaan om de stijging te dempen.

De algemene index van 2,3% volstaat om in 2027 de kosten van de gemeentelijke watertaken te dekken. Als de begroting ongewijzigd wordt vastgesteld, leidt dit tot de volgende tarieven:

Tarieven rioolheffing	2027	2026	Verschil in €	Verschil %
Aangesloten op riool of IBA	€ 245,64	€ 240,12	€ 5,42	2,3%

In onderstaande tabel wordt de kostendekkendheid van riolering weergegeven.

Onder de lasten vallen alle kosten van het taakveld riolering; dit taakveld beslaat ongeveer 90% van de totale lasten. Daarnaast worden kosten toegerekend uit andere taakvelden: belastingen overig (heffing en invordering), wegen en vervoer (transportmiddelen), afvalinzameling (straatreiniging) en inkomensregelingen

(kwijtschelding). Over deze kosten wordt een opslag voor overhead berekend en ook de compensabele btw wordt toegerekend aan de heffing.

Het totaal van alle lasten wordt omgeslagen over het aantal heffingsplichtige percelen met een rioolaansluiting of IBA.

Rioolheffing begroting 2027		
Taakveld	**Taakveldomschrijving**	**Kosten**
Kosten		
0.64	Belastingen overig	€ -
2.1	Verkeer en vervoer	€ 236.081
6.3	Inkomensregelingen (kwijtschelding)	€ 137.000
7.2	Riolering	€ 2.105.186
7.3	Afval	€ 29.311
0.4	Overhead	€ 380.236
9.27	BTW	€ 285.216
	Totaal	**€ 3.173.030**
Opbrengsten		
1.1	Rioolheffing	**€ 3.172.395**
	Totaal	**€ 3.172.395**
Totaal kostendekkendheid:		**99,98%**

Leges Burgerzaken
Wij gaan in de begroting voor de leges Burgerzaken uit van de veelal wettelijk vastgestelde tarieven. De kostendekkendheid voor 2027 wordt weergegeven in onderstaande tabel.

Gemeente Achtkarspelen Rapport Kostendekkendheid begroting 2027

Onderwerp legesverordening	Directe kosten	Loonkosten	Overhead	Opbrengst	Kostendekkendheid
Hoofdstuk 1 - Algemene dienstverlening					
Paragraaf 1.1 - Burgerlijke stand		56.736	54.681	45.619	40,95%
Paragraaf 1.2 - Reisdocumenten en Nederlandse identiteitskaart	202.702	117.864	113.593	381.980	87,98%
Paragraaf 1.3 - Rijbewijzen	39.730	33.708	32.487	113.202	106,87%
Paragraaf 1.4 - Verstrekkingen in het kader van de Basisregistratie Personen		2.248	2.166	6.936	157,10%
Paragraaf 1.5 - Bestuursstukken					
Paragraaf 1.6 - Vastgoedinformatie					
Paragraaf 1.7 - Overige publieksdiensten	3.724	1.241	1.197	5.407	87,76%
Paragraaf 1.8 - Gemeentearchief					
Paragraaf 1.9 - Bijzondere wetten	10.165	8.281	7.500	23.498	90,57%
Paragraaf 1.10 - Diversen	12.807	2.031	2.042	10.792	63,94%
Totaal hoofdstuk 1	**269.128**	**222.109**	**213.666**	**587.434**	**83,34%**

Leges omgevingsvergunningen

Voor de omgevingsvergunningen geldt dat in 2027 93.3% kostendekkendheid wordt bereikt. De directe kosten bestaan hoofdzakelijk uit de loonkosten van het Vergunningenteam, dat zich rechtstreeks bezighoudt met de behandeling van omgevingsvergunningen. Daarnaast worden ook overige directe kosten, zoals specifieke zaaksystemen, uitbesteed werk en advieskosten, toegerekend aan dit team. De indirecte kosten omvatten een opslag voor overhead en eventueel te compenseren btw. Deze worden naar rato toegerekend aan de directe kosten van dit product.

Gemeente Achtkarspelen Rapport Kostendekkendheid begroting 2027

Onderwerp legesverordening	Directe kosten	Loonkosten	Overhead	Opbrengst	Kostendekkendheid
Totaal hoofdstuk 1	**269.128**	**222.109**	**213.666**	**587.434**	**83,34%**
Hoofdstuk 2 - Omgevingswet					
Paragraaf 2.1 - Algemene bepalingen					
Paragraaf 2.2 - Voorfase		27.951	23.500	35.222	68,46%
Paragraaf 2.3 - Activiteiten met betrekking tot bouwwerken	85.233	120.932	101.675	308.064	100,07%
Paragraaf 2.4 - Activiteiten met betrekking tot cultureel erfgoed en werelderfgoed		535	450	857	87,01%
Paragraaf 2.5 - Milieubelastende activiteiten					
Paragraaf 2.6 - Lozingsactiviteiten					
Paragraaf 2.7 - Aanlegactiviteiten		7.775	6.538	5.514	38,52%
Paragraaf 2.8 - Overige activiteiten					
Paragraaf 2.9 - Maatwerkvoorschriften bij bouwactiviteiten					
Paragraaf 2.10 - Gelijkwaardigheid					
Paragraaf 2.11 - Overige tarieven					
Paragraaf 2.12 - Modaliteiten					
Paragraaf 2.13 - Vermindering					
Paragraaf 2.14 - Teruggaaf					
Totaal hoofdstuk 2	**85.233**	**157.193**	**132.163**	**349.657**	**93,34%**

Effecten voor de huishoudens

Wij hebben de veranderingen in de tarieven voor de OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing voor onze inwoners overzichtelijk in tabellen weergegeven.

Lastenplaatje voor huishoudens Tarieven gemeentelijke belastingen	2026	2027	Verschil in €	Verschil in %
OZB eigenaren woningen (= kengetal)	399,71	408,90	9,19	2,3%
Rioolheffing gebruikers EPH*	240,12	245,64	5,52	2,3%
Rioolheffing gebruikers MPH**	240,12	245,64	5,52	2,3%
Afvalstoffenheffing EPH	275,16	281,49	6,33	2,3%
Afvalstoffenheffing MPH	393,12	402,16	9,04	2,3%
Eigenaar - EPH	**2026**	**2027**	**Verschil €**	**Verschil %**
OZB eigenaren woningen	399,71	408,90	9,19	2,3%
Afval EPH	275,16	281,49	6,33	2,3%
Rioolheffing EPH	240,12	245,64	5,52	2,3%
Totaal eigenaar - EPH	**914,99**	**936,03**	**21,04**	**2,3%**
Huurder - EPH	**2026**	**2027**	**Verschil €**	**Verschil %**
OZB eigenaren woningen	0,00	0,00	0,00	0,0%
Rioolheffing gebruikers	240,12	245,64	5,52	2,3%
Afvalstoffenheffing	275,16	281,49	6,33	2,3%
Totaal huurder EPH	**515,28**	**527,13**	**11,85**	**2,3%**
Eigenaar - MPH	**2026**	**2027**	**Verschil €**	**Verschil %**
OZB eigenaren woningen	399,71	408,90	9,19	2,3%
Afval MPH	393,12	402,16	9,04	2,3%
Rioolheffing MPH	240,12	245,64	5,52	2,3%
Totaal eigenaar - MPH	**1.032,95**	**1.056,70**	**23,75**	**2,3%**
Huurder - MPH	**2026**	**2027**	**Verschil €**	**Verschil %**
OZB eigenaren woningen	0,00	0,00	0,00	0,0%
Rioolheffing gebruikers	240,12	245,64	5,52	2,3%
Afvalstoffenheffing	393,12	402,16	9,04	2,3%
Totaal huurder MPH	**633,24**	**647,80**	**14,56**	**2,3%**

* EPH = eenpersoonshuishouden

** MPH = meerpersoonshuishouden

Kwijtschelding

Inwoners met de laagste inkomens kunnen in aanmerking komen voor volledige of gedeeltelijke kwijtschelding van gemeentelijke belastingen. Dit geldt wanneer zij voldoen aan de voorwaarden die in de Invorderingswet zijn vastgelegd. Onze gemeente maakt al jarenlang maximaal gebruik van deze mogelijkheden. Zo kan ook voor het eigenarendeel van de OZB-kwijtschelding worden verleend, als vast onderdeel van ons minimabeleid. In sommige situaties, zoals bij langdurige bijstandsontvangers of ouderen met een laag inkomen, wordt deze kwijtschelding automatisch toegepast.

Kwijtschelding	2025	Voorlopig 2026	2027
Automatische kwijtschelding	376	NNB	NNB
Toekenning op aanvraag (volledig)	144	NNB	NNB
Toekenning op aanvraag (gedeeltelijk)	10	NNB	NNB
Totaal aantal kwijtscheldingen	530	NNB	NNB
Aantal afgewezen aanvragen	-	-	-

2.2.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding
Op grond van het BBV zijn we verplicht om in een paragraaf het weerstandsvermogen en de risicobeheersing op te nemen. Hoe de gemeente Achtkarspelen met risicobeheersing en daaraan gekoppeld het weerstandsvermogen om wil gaan is vastgelegd in de beleidsnota Risico gestuurd werken die in juni 2026 door de raad is vastgesteld.

Het weerstandsvermogen maakt duidelijk in hoeverre de gemeente financieel in staat is om onvoorziene gebeurtenissen op te vangen. Deze paragraaf onderscheiden we in twee delen:

- weerstandscapaciteit
- risicobeheersing

Verloop reserves en voorzieningen in begrotingsperiode
Het saldo van de jaarrekening beschouwen we als incidentele weerstandscapaciteit. De reserves zien we als structurele weerstandscapaciteit.

De raad beslist over de inzet van de Algemene Reserve. De bestemmingsreserves zijn nadrukkelijk bestemd voor specifieke doelen.

Onderstaand overzicht toont de ontwikkeling van de reserves. Een gedetailleerde uitwerking staat in paragraaf 3.3 van deze begroting.

Bestemmingsreserves en stille reserves

Bestemmingsreserves
Bestemmingsreserves zijn reserves waaraan de gemeenteraad een bepaalde bestemming heeft gegeven en waartoe expliciet is besloten. Bestemmingsreserves mogen daarom alleen besteed worden aan de doelen die daaraan door de gemeenteraad zijn toegekend.

De gemeenteraad kan de bestemming van de reserve nadien ook weer aanpassen. Uitgangspunt voor de gemeente Achtkarspelen is dat het aanhouden van bestemmingsreserves zoveel mogelijk wordt beperkt. Achtkarspelen kent een bestemmingsreserve voor de kapitaallasten van Zwembad De Kûpe en (op grond van het BBV) en de bestemmingsreserve “strategische aankoop gronden”.

Stille reserves
Daarnaast zijn er ook nog de zogenaamde stille reserves. Deze stille reserves zijn niet zichtbaar op de balans. Stille reserves vertegenwoordigen het verschil in de waarde van bezittingen in het economisch verkeer en de waarde waarvoor deze bezittingen op de balans moeten worden opgenomen. De verslaggevingsvoorschriften schrijven namelijk voor dat alleen waardering tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs of (duurzaam) lagere marktwaarde is toegestaan. Het is niet toegestaan activa te herwaarderen naar waarde in het economisch verkeer.

Stille reserves kunnen daardoor pas ingezet worden als de betreffende bezitting wordt verkocht. In het BBV is bepaald dat activa waarvan de bestemming verandert, de actuele waarde van de nieuwe bestemming in de toelichting op de balans wordt opgenomen. Op dat moment wordt de stille reserve zichtbaar. De gemeente Achtkarspelen gebruikt daarom geen stille reserves bij de berekening van de weerstandscapaciteit.

Weerstandscapaciteit

Incidentele weerstandscapaciteit
De incidentele weerstandscapaciteit laat zien hoe de gemeente eenmalige tegenvallers op kan vangen. Feitelijk is dit de optelsom van het vrij te gebruiken deel van de reserves en de (eventuele) stille reserves.

- Het vrij te gebruiken deel van de reserves is dat deel waarvan nog geen bestemming is vastgelegd. In onze gemeente is dit de algemene reserve.
- De stille reserves zijn bezittingen die op de balans lager zijn gewaardeerd dan de marktwaarde én op korte termijn verkoopbaar zijn. Op dit moment worden geen stille reserves gebruikt bij de berekening van de weerstandscapaciteit.

Structurele weerstandscapaciteit
Met structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die gedurende het jaar permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers op te vangen, zonder dat dit gevolgen heeft voor de uitvoering van bestaande taken. Voor Achtkarspelen gaat het dan om het begrotingsoverschot en de onbenutte belastingcapaciteit. De onbenutte belastingcapaciteit geeft aan in hoeverre we de mogelijkheid hebben om (bijvoorbeeld) de OZB-tarieven te verhogen.

Het onderscheid tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit geeft inzicht in de duurzaamheid/bestendigheid waarmee incidentele en structurele financiële tegenvallers binnen de begroting kunnen worden opgevangen.

Ratio weerstandsvermogen
Het vermogen om financiële tegenvallers op te kunnen vangen zonder afbreuk te doen aan beleidsdoelstellingen en dat de financiële positie in gevaar komt. Het bestaat uit de verhouding tussen de financiële weerstandscapaciteit en de berekende ongedekte financiële risico's.
De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt de ratio van het weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigd weerstandsvermogen}}$$

Oftewel: € 30.841.000 / € 3.855.000 = 8,0.

De gemeente heeft in het beleid Risico gestuurd werken bepaald dat ze streeft naar een minimaal voldoende weerstandsvermogen met een waarderingscijfer voor de ratio tussen 1,0 – 1,4 (klasse C). Gezien de huidige ratio betekent dit dat wij ruim voldoende weerstandscapaciteit hebben om de gekwantificeerde risico's op te vangen.

Vaststellen omvang en impact risico's

Risicoklassen
De risico's worden ingedeeld in risicoklassen. Daarbij zijn we uitgegaan van de mogelijke omvang van een risico en de kans dat een risico zich voordoet. In de tabel is de verdeling van de risico's opgenomen:

Risicoklasse Bruto omvang x kans	Kans 1 < 1 keer per 10 jaar	Kans 2 1 keer per 5-10 jaar	Kans 3 1 keer per 2-5 jaar	Kans 4 1 keer per 1-2 jaar	Kans 5 1 keer per jaar of meer
Score 5: > € 1 miljoen	5	10	15	20	
Score 4: > € 250.000 - € 1 miljoen	4	8	12	16	Voorziening
Score 3: > € 100.000 - € 250.000	3	6	9	12	vormen
Score 2: > € 50.000 - € 100.000	2	4	6	8	
Score 1: > € 0 - € 50.000	1	2	3	4	
	Geen risico-bedrag opnemen	20% van het risico opnemen	40% van het risico opnemen	70% van het risico opnemen	100% van het risico opnemen

Financiële vertaling risico's
Risico's worden geprioriteerd met behulp van een risicoscore. De risicoscore wordt bepaald door de waarde van de kansklasse (zie hierboven) en de waarde van de gevolgklasse te vermenigvuldigen. Er ontstaat dan een matrix.

Groene klasse
Risico's in de groene vlakken worden als laagste ingeschaald. Deze zijn wel in beeld, maar vragen geen extra aandacht. Ze worden in de jaarlijkse risicosessie met de organisatie steeds opnieuw besproken.

Gele klasse
Risico's in de gele vlakken worden opgenomen bij de bepaling van het weerstandsvermogen met een toelichting in de begroting en de jaarrekening.

Rode klasse
Deze risico's worden als hoog ingeschaald en vragen extra aandacht en sturing. Ook deze risico's worden meegenomen in de bepaling van het weerstandsvermogen met een specifieke toelichting in de begroting en jaarrekening. Ook komen deze risico's in de periodieke overleggen tussen directie en management aan de orde.

Voorziening
Wanneer een risico zich bevindt in risicoklasse 5 wordt altijd een voorziening gevormd.

Kansklasse	Kanspercentage	Actie
1. Onwaarschijnlijk	<10%	Geen risicobedrag opnemen
2. Mogelijk	10-30%	20% van risico opnemen
3. Aannemelijk	30-60%	40% van risico opnemen
4. Waarschijnlijk	60-80%	70% van risico opnemen
5. Bijna zeker	>80%	100% van het bedrag: een voorziening treffen

Bepaling weerstandsvermogen
De gele en rode risico's zijn bepalend voor het weerstandsvermogen van de gemeente. Op deze risico's worden beheersmaatregelen genomen. Door de te nemen beheersmaatregel kan het bruto risico, of de kans van optreden dalen. Hierdoor ontstaat een netto risico wat opgenomen wordt in de paragraaf weerstandsvermogen. Tijdens de periodieke risicosessie en/of de interne controles wordt opzet, bestaan en werking van de beheersmaatregel geëvalueerd.

1. Opzet: is de beheersmaatregel beschreven in de AO en werkinstructies?

2. Bestaan: wordt beheersmaatregelen in de praktijk uitgevoerd?
3. Werking: Is er sprake van adequate werking? Dekken de beheersmaatregelen Inderdaad juist, tijdig en volledig de risico’s af?

Integrale risicobenadering
Traditioneel worden veel risico’s nog altijd financieel beoordeeld. Dit komt ook terug in de methodiek die gemeenten hebben met de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. De gemeente Achtkarspelen wil de risico's integraal benaderen. Daarom wordt in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing aandacht aan de overige risico's besteed.

Verzekering van risico's
Een deel van de operationele risico’s kan worden afgedekt door het afsluiten van verzekeringen. We maken daarbij een afweging tussen de kans op schade en de kosten daarvan enerzijds en de verzekeringspremie anderzijds. Het bestaande beleid wordt periodiek beoordeeld en indien nodig bijgesteld. Wat betreft het eigen risico is gekozen voor het standaard eigen risico per gebeurtenis.

Specificatie van risico's

Benodigd weerstandsvermogen (bedragen x € 1)	Omvang van het risico	Fin. klasse	Kans van optreden		Risico klasse	Benodigd weerstands-vermogen
Risico's met effect op weerstandsvermogen						
Sociaal Domein – Jeugdzorg en Wmo	800.000	3	3	30%-60%	9	320.000
Jeugdzorg – Jeugdhulp Friesland	250.000	3	3	30%-60%	9	125.000
Algemene uitkering (herijking gemeentefonds)	678.000	3	3	30%-60%	9	470.000
Integraal huisvestingsplan (IHP)	2.000.000	4	3	30%-60%	12	800.000
BVO-ICT	400.000	2	3	30%-60%	6	80.000
Bouwgrond exploitatie	500.000	3	2	10%-30%	6	100.000
Informatiebeveiliging	3.000.000	3	3	30%-60%	9	1.200.000
Onvoorziene risico's	1.000.000	3	3	30%-60%	9	400.000
Gemeenschappelijke regeling	300.000	2	2	10%-30%	4	60.000
Gesubsidieerde instellingen	500.000	3	2	10%-30%	6	100.000
Personeel	1.000.000	4	2	30%-60%	8	200.000
Risico's zonder effect op weerstandsvermogen						
Gegarandeerde geldleningen	19.000.000	5	1	0%-10%	5	-
Omgevingswet	-	1	0		-	-
Stikstofdossier	-	1	0		-	-
Totaal	**29.428.000**					**3.855.000**

Uitwerking per risico

Onderwerp	Sociaal Domein - Jeugdzorg en Wmo
Risico	De maatwerkvoorzieningen binnen de Jeugdzorg de Wmo (inclusief Beschermd Wonen) zijn open-einde regelingen. In de afgelopen jaren hebben we steeds meer data en kennis verkregen om de kosten in de Jeugdzorg en de Wmo te voorspellen en te volgen. Deze prognose is opgenomen in de meerjarige begroting. Ondanks dat blijft het risico bestaan dat de groei van het aantal cliënten hoger is dan verwacht. Zeker voor de cliënten die hoog specialistische zorg ontvangen kan een stijging (of een daling) leiden tot een forse financiële bijstelling. In de begroting houden we namelijk rekening met een gemiddeld aantal cliënten die hoog specialistische zorg ontvangen.
Strategie	Maandelijks worden er prognoses gemaakt van de Jeugd en Wmo maatwerkvoorzieningen. Hierbij wordt de ontwikkeling van het aantal cliënten en de kosten daarvan gemonitord. Indien noodzakelijk zal de raad via de planning en control documenten worden geïnformeerd over de afwijkingen ten opzichte van de begroting.
Financieel gevolg	€ 800.000

Kans van optreden	50%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 320.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd t.o.v. voorgaand jaar

Onderwerp	Jeugdzorg -Jeugdhulp Friesland
Risico	De gemeente Achtkarspelen is aan verschillende partijen verbonden (Verbonden Partijen). Afhankelijk van de partij heeft de gemeente hier meer of minder financieel aandeel in. In het algemeen geldt dat er een risico is dat wanneer een van de Verbonden Partijen fuseert of failliet gaat, hier financiële gevolgen voor de gemeente aan verbonden zijn. Specifiek voor Jeugdhulp Fryslân (JHF) geldt dat er een financieel risico is dat de voorschotfinanciering van € 2,5 miljoen door de 18 Friese gemeenten (uiterlijk terug te betalen in juni 2029), niet terugbetaald kan worden. Het aandeel van Achtkarspelen is om en nabij 4,26%. Dat maakt dat er een risico van € 100.000 ontstaat. Daarnaast bestaat het risico van het wegvallen van deze zorg bij JHF waardoor zorgtrajecten moeten worden ondergebracht bij andere zorgaanbieders. We schatten dit risico in op € 150.000
Strategie	Maandelijks worden er prognoses gemaakt van de Jeugd en Wmo maatwerkvoorzieningen. Hierbij wordt de ontwikkeling van het aantal cliënten en de kosten daarvan gemonitord. Indien noodzakelijk zal de raad via de planning en control documenten worden geïnformeerd over de afwijkingen ten opzichte van de begroting.
Financieel gevolg	€ 250.000
Kans van optreden	50%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 125.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Gewijzigd t.o.v. voorgaand jaar

Onderwerp	Algemene uitkering uit het gemeentefonds herijking

Risico	Voor het meerjarenperspectief wordt in de circulaires van het Rijk onvoldoende aangegeven waar de gemeenten rekening mee kunnen houden. In die zin blijft de algemene uitkering als belangrijkste inkomstenbron voor de gemeente een risico. Nog steeds ervaren wij de negatieve uitwerking van de herijking gemeentefonds. Tot op heden hebben wij een incidentele compensatie ontvangen. In de komende circulaires moet blijken wat het structureel effect van de herijking gemeentefonds voor onze begroting is.
Strategie	Berichtgeving betreffende ontwikkelingen algemene uitkering uit het gemeentefonds nauwlettend volgen. Zodra meer zekerheid wordt geboden zullen wij een nieuwe berekening opstellen met de berekende algemene uitkering in de begroting. De gemeente monitort de effecten van toekomstige circulaires actief. Eventuele structurele afwijkingen worden verwerkt in de eerstvolgende P&C document.
Financieel gevolg	€ 678.000
Kans van optreden	75%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 470.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

Onderwerp	Integraal huisvestingsplan IHP
Risico	Ook in de toekomst staat de gemeente voor de nodige investeringen op onderwijsgebied in diverse dorpen. Afhankelijk van keuzes die gemaakt zullen worden op het gebied van multifunctionaliteit kan dit een substantieel beslag gaan leggen op beschikbare middelen in de exploitatie.
Strategie	Bij de totstandkoming en uitvoering van de investeringen de ontwikkelingen hierin monitoren zodat in voorkomende gevallen van afwijkingen hierop tijdig geacteerd kan worden in de P&C-cyclus
Financieel gevolg	€ 2.000.000
Kans van optreden	40%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 800.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd

Onderwerp	BVO-ICT
Risico	Op 22 juni 2023 hebben beide gemeenteraden besloten tot het stoppen met de samenwerking in de werkmaatschappij 8KTD en als zelfstandig gemeente verder te gaan. De samenwerking op het gebied van ICT gaat nog maximaal drie jaar door in de BVO-ICT. Voor de periode na deze drie jaren is nog geen oplossing gevonden. Besluitvorming hierover moet tijdig plaatsvinden om deze dienstverlening te blijven waarborgen, in welke variant dan ook.
Strategie	De opbouw van de BVO-ICT zo goed mogelijk in kaart brengen en monitoren via de reguliere P&C cyclus
Financieel gevolg	€ 400.000
Kans van optreden	20%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 80.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Aangepast

Onderwerp	Bouwgrondexploitatie
Risico	Het hebben van een bouwgrondexploitatie brengt financiële risico’s met zich mee. In de paragraaf Grondbeleid worden de financiële risico’s van de bouwgrondexploitatie toegelicht.
Strategie	Door het jaarlijks opstellen van geactualiseerde berekeningen op basis van de meest recente ontwikkelingen kunnen wij de raad tijdig informeren via de reguliere P&C-cyclus.
Financieel gevolg	€ 500.000
Kans van optreden	20%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 100.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd

Onderwerp	Informatiebeveiliging
Risico	Als gemeente werken we veel met waardevolle en privacygevoelige informatie, die steeds meer tijd- en plaats onafhankelijk beschikbaar moet zijn. Daarvoor gebruiken we allerlei systemen. Door maatschappelijke- en technologische ontwikkelingen is het belangrijk de risico's op uitval en van de veiligheid van informatie onder ogen te zien. Ondanks de beheersmaatregelen blijft het risico dat onze systemen uitvallen, door cybercrime of een technische storing. Als vervanging of herstel van systemen nodig is buiten de reguliere vervangingsperiode zijn extra investeringen nodig.
Strategie	We zorgen voor bewustwording van de risico's en nemen beheersmaatregelen.
Financieel gevolg	€ 3.000.000
Kans van optreden	50%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 1.200.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd

Onderwerp	Onvoorziene risico's
Risico	Naast alle benoemde en enigszins in te schatten risico's, kunnen er altijd omstandigheden ontstaat niet zijn te voorzien. Daarom nemen we ook een risicopost op voor een niet te voorzien risico. Dit doen we tegen een gemiddeld risicobedrag met een kans van optreden van 50%.
Strategie	Een gemiddelde van alle risico's opnemen
Financieel gevolg	€ 1.000.000
Kans van optreden	50%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 400.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd

Onderwerp	Gemeenschappelijke regelingen

Risico	De gemeente participeert in een aantal gemeenschappelijke regelingen. Deze regelingen worden beschreven in de paragraaf Verbonden Partijen. De grotere regelingen betreffen de Veiligheidsregio, het Mobiliteitsbureau en de FUMO. De uitvoering van gezamenlijke beleidsterreinen binnen dergelijke regelingen brengt risico's met zich mee, waarvoor gezamenlijk voor dekking moet worden gezorgd.
Strategie	Om ervoor te zorgen dat de gemeente zelf de regie blijft voeren wordt er strak toezicht gehouden. Het standpunt van de gemeente wordt zowel ambtelijk (in overlegorganen) als bestuurlijk (in AB-vergaderingen) uitgedragen.
Financieel gevolg	€ 300.000
Kans van optreden	25%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 60.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd

Onderwerp	Gesubsidieerde instellingen
Risico	De gemeente heeft te maken met een variatie aan gesubsidieerde instellingen, zoals: Cultuurcentrum, bibliotheek, maatschappelijk werk, etc. Het risico bestaat dat claims van deze instellingen financieel nadeel voor de gemeente kan betekenen. Organisaties kunnen failliet gaan en de gemeente kan het product in de lucht willen houden, en dat brengt mogelijk (frictie)kosten met zich mee.
Strategie	De gemeente sluit overeenkomsten met instellingen die subsidies e.d. van de gemeente ontvangen, waarin productafspraken zijn opgenomen. Tijdens het lopende jaar is regelmatig overleg over de (financiële) voortgang. Het risico dat daardoor financieel gezien iets misgaat wordt daarmee geminimaliseerd.
Financieel gevolg	€ 500.000
Kans van optreden	20%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 100.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd

Onderwerp	Personeel

Risico	Er is sprake van krapte op de arbeidsmarkt. Daardoor bestaat de kans dat vacatures niet kunnen worden ingevuld. Hierdoor kunnen meerkosten ontstaan, omdat personeel moet worden ingehuurd of externe werving- en selectiebureaus personeel voor ons moet gaan werven. Ook kunnen hierdoor mogelijkerwijs (wettelijke) taken en ambities maar gedeeltelijk worden gerealiseerd.
Strategie	Aan de hand van periodieke rapportages en analyses worden tijdig overschrijdingen gesignaleerd en gerapporteerd, zodat er eventueel nog ingegrepen kan worden. Toch blijft altijd een risico op overschrijding bestaan.
Financieel gevolg	€ 1.000.000
Kans van optreden	20%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 200.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd

Onderwerp	Gegarandeerde geldleningen
Risico	Gemeenten in Nederland hebben de hoogste rating voor kredietwaardigheid. Zij kunnen daardoor goedkoper geld lenen bij de banken dan private ondernemingen. Omdat woningbouwcorporaties een bijdrage leveren aan de publieke taak hebben wij in het verleden een aantal leningen aangetrokken en deze direct doorgeleend aan de woningbouwcorporatie. Daarmee konden zij meeprofiteren deze gunstige leencondities. Later hebben we is er een andere constructie toegepast, waarbij we niet leningen doorlenen, maar waarbij we direct garant staan. Gevolg is wel dat wij hierdoor het risico lopen dat als de derde partij failliet gaat, de gemeente de betalingsverplichting op zich moet nemen. Dit risico is echter klein, aangezien garanties alleen verstrekt worden wanneer zij niet bij derden kunnen worden ondergebracht en bij garantieverlening aan verenigingen c.a. aangetoond is dat zij de betalingsverplichtingen kunnen nakomen. Wanneer dit risico zich voordoet, kunnen we met de gereserveerde gelden de gevolgen in het eerste jaar afdekken. De structurele gevolgen zullen vervolgens via de eerstvolgende kadernota of door een begrotingswijziging worden meegenomen

Strategie	De leningen die door de gemeente in het verleden zijn verstrekt worden volgens schema afgelost. Het risico op deze post neemt daardoor jaarlijks af. Via toetsing van het jaarverslag beoordelen we of de risico's stabiel blijven. Ook het risico op in het verleden verstrekte garanties neemt elk jaar af, omdat ook op deze leningen de geldgever volgens schema aflost. Bij garanties in het kader van de woningbouw heeft de gemeente zekerheidsrechten, waardoor dit risico zeer klein is. Via het jaarverslag heeft de gemeente inzicht in de financiële positie van de geldnemer. Bij garanties t.b.v. verenigingen vindt overleg plaats als de bank een achterstandsmelding doet. In die gevallen passen we maatwerk toe om escalatie te voorkomen. Op basis van het verleden is het risico op deze post relatief gering.
Financieel gevolg	€ 19.000.000
Kans van optreden	1%
Benodigd weerstandsvermogen	n.v.t.
Incidenteel/Structureel	Incidenteel
Status	Ongewijzigd

Onderwerp	Stikstofdossier
Risico	De depositie van stikstof (ammoniak en stikstofoxiden) is schadelijk voor de natuur. Het Rijk en de provincies hebben de taak ervoor te zorgen dat de stikstofdepositie wordt teruggedrongen en de natuur herstelt. Op 10 juni 2022 is de Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied aangeboden aan de Tweede Kamer. In deze Startnotitie zijn richtinggevende emissiereductiedoelen voor stikstof opgenomen. Aan de provincies de taak om deze richtinggevende doelen nader uit te werken in gebiedsplannen. In welke vorm dit zal zijn, is nog onzeker. Daarnaast dient de Raad van State nog in een verscheidenheid aan zaken rond het thema stikstof een uitspraak te doen. Deze uitspraken kunnen van grote invloed zijn op de huidige regelgeving. Stikstof blijft een issue en kan belemmerend zijn voor nieuwe plannen van zowel derden als van de gemeente zelf zoals de afgiftes van bouwvergunningen in het geding kan komen of dat de FUMO geen milieuvergunning kan afgeven. Het is daarnaast uiterst onzeker in hoeverre de huidige stikstofregels standhouden.

Strategie	-
Financieel gevolg	-
Kans van optreden	-
Benodigd weerstandsvermogen	-
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd

Kengetallen
Kengetallen zijn verplicht en ze vertellen iets over de financiële gezondheid van de gemeente. Hieronder worden ze weergeven vanaf 2023.

Kengetal *(weergave in %)*	**rekening** 2023	2024	2025	**begroting** 2026	2027	2028	2029	2030
Belastingcapaciteit	94,0	95,3	96,0	102,3	104,9	104,9	104,9	104,9
– t.o.v. vorige meting					▼	Ongunstig		
– prognose o.b.v. historie					▼	Ongunstig		
Grondexploitatie	−0,4	0,2	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
– t.o.v. vorige meting					▬	Neutraal		
– prognose o.b.v. historie					▬	Neutraal		
Netto schuldquote	31,1	28,0	23,5	32,9	36,2	40,2	38,8	38,8
– t.o.v. vorige meting					▬	Neutraal		
– prognose o.b.v. historie					▬	Neutraal		
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	38,2	28,4	22,7	32,0	35,2	39,3	37,8	37,8
– t.o.v. vorige meting					▬	Neutraal		
– prognose o.b.v. historie					▬	Neutraal		
Solvabiliteitsratio	33,4	27,4	40,9	30,3	28,9	26,2	27,0	27,0
– t.o.v. vorige meting					▬	Neutraal		
– prognose o.b.v. historie					▼	Ongunstig		
Structurele exploitatieruimte	−1,9	2,7	3,0	0,4	0,3	−1,5	−0,6	−0,6
– t.o.v. vorige meting					▲	Gunstig		
– prognose o.b.v. historie					▼	ongunstig		

Belastingcapaciteit	Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller dit in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen dan wel of er ruimte is voor nieuw beleid. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat de ruimte die de gemeente heeft om de belastingen te verhogen is gerelateerd aan de totale woonlasten. En die ruimte wordt dan bepaald door de vergelijking met de gemiddelde woonlasten in Nederland (in het vorige jaar).
Grondexploitatie	Dit kengetal geeft aan hoe de waarde van de grond in exploitatie zich verhoudt ten opzichte van de totale baten, exclusief reservemutaties, in het begrotingsjaar. Op grond van de notitie grondexploitatie van de commissie BBV zijn de ruwe gronden per 1-1-2016 gerubriceerd onder de materiële vaste activa. Hierdoor is het kengetal met een flinke sprong gedaald.
Netto schuldquote	De netto schuldquote geeft het niveau weer van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Verbeteren van de schuldquote kan door de schulden te verlagen, de bezittingen te vergroten en/of de inkomsten te verhogen.
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	De netto schuldquote geeft het niveau weer van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Verbeteren van de schuldquote kan door de schulden te verlagen, de bezittingen te vergroten en/of de inkomsten te verhogen. Om inzicht te krijgen in hoeverre sprake is van doorlenen, wordt de netto schuldquote ook exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Verbeteren van de schuldquote kan door de schulden te verlagen, de bezittingen te vergroten en/of de inkomsten te verhogen.
Solvabiliteitsratio	Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is om aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger het getal, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De uitkomst is afhankelijk van de wijze waarop bezittingen in de gemeente worden gewaardeerd. Dat verschilt nogal per gemeente. Verbeteren van de solvabiliteit kan door het eigen vermogen te vergroten (bijvoorbeeld door het verkopen van de aandelen) en door het vreemd vermogen te verkleinen (bijvoorbeeld door minder te lenen).
Structurele exploitatieruimte	Dit kengetal kijkt naar de structurele baten en de structurele lasten ten opzichte van de totale baten. Een positief getal geeft aan dat de structurele baten voldoende zijn om de structurele lasten te dekken. Dit cijfer kan verbeteren door meer structurele baten of minder structurele lasten op te voeren.

2.2.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding
Achtkarspelen beheert een flink aantal vierkante kilometers aan openbare ruimte. Daarin wordt gewoond, gewerkt en gerecreëerd. Hiervoor zijn kapitaalgoederen nodig zoals wegen, riolering, verlichting en gebouwen. De kwaliteit en het onderhoud van deze kapitaalgoederen bepalen het voorzieningenniveau én de jaarlijkse lasten.

Kapitaalgoederen vragen investeringen én regelmatig onderhoud. Goed onderhoud is nodig voor de huidige gebruikers én voor toekomstige generaties. Het financieel belang is groot: een substantieel deel van de begroting gaat naar onderhoud.

Beleidskader
De raad stelde op 3 maart 2022 de Nota Kapitaalgoederen 2022–2026 vast. Daarbij is gekozen voor:
- niveau basis voor groen, wegen en kunstwerken;
- conditieniveau 3 voor gemeentelijke gebouwen.

De benodigde bedragen voor onderhoud en vervanging tot en met 2026 zijn op basis van cyclische doorrekening inzichtelijk gemaakt en opgenomen in de begroting. In 2027 wordt een nieuwe Nota kapitaalgoederen aangeboden aan de raad.

In het Gemeentelijk Rioleringsplan 2023–2027 (GRP) staan de zorgplichten voor afval-, regen- en grondwater en maatregelen om het rioleringssysteem goed te laten functioneren. Ook bevat het plan investeringen om dorpen klimaatbestendiger te maken. De rioolheffing is meerjarig doorgerekend en kostendekkend vastgesteld.

Het college stelde op basis van inspecties en reviews beheerplannen vast. Deze geven inzicht in de werkzaamheden en kosten om de kapitaalgoederen in goede staat te houden. De provincie Fryslân ziet als toezichthouder hierop toe. Volgens de BBV-regels moet voor elke voorziening een door de raad vastgesteld onderhoudsplan bestaan dat niet ouder is dan vijf jaar.

Met deze paragraaf geven we op hoofdlijnen inzicht in de omvang en de staat van het onderhoud van de kapitaalgoederen.

Nadere toelichting

Wegen
In 2022 bevestigde de raad opnieuw dat de wegen in Achtkarspelen op kwaliteitsniveau basis moeten worden onderhouden, een keuze die al sinds 2010 geldt. In datzelfde jaar besloot de raad om het aanwezige achterstallige onderhoud gefaseerd in te lopen. Hiervoor werden verspreid over meerdere jaren extra middelen beschikbaar gesteld. Om het kwaliteitsniveau basis blijvend te garanderen, is in de meerjarenbegroting jaarlijks een structureel bedrag opgenomen.

Waterbouwkundig werken
De civieltechnische kunstwerken, zoals steigers en bruggen, worden jaarlijks visueel geïnspecteerd. In 2026 vond daarnaast een grootschalige inspectie plaats. De steigers verkeren in goede staat, de verkeersbruggen in redelijke staat en de fiets- en voetgangersbruggen in een redelijk tot matige staat. Eén beweegbare brug is in matige staat. De kosten voor onderhoud en vervanging zijn vastgelegd in de Nota Kapitaalgoederen en zijn meegenomen in de meerjarenbegroting.

Riolering en water

In het Gemeentelijk Rioleringsplan staat hoe de gemeente invulling geeft aan de zorgplichten voor afvalwater, regenwater en grondwater. Het plan bevat prognoses voor het moment waarop onderhoud of vervanging nodig is. De beheercyclus vullen we in met een kostendekkingsplan en de benodigde middelen worden via de begroting beschikbaar gesteld.

De afgelopen tien jaar is veel geïnvesteerd in regenwaterstructuren. Hierdoor zijn de dorpen in Achtkarspelen stapsgewijs klimaatbestendiger geworden. Omdat de gevolgen van klimaatverandering ook hier steeds urgenter worden, zetten we deze lijn in de komende jaren door. Het GRP bevat aanvullende maatregelen in het kader van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie.

Het baggerbeheer van de waterpartijen is al langere tijd op orde. Tweejaarlijks wordt binnen het bebouwde gebied onderzoek gedaan naar de slibdiktes. De resultaten worden ingevoerd in een beheersysteem, waarmee de jaarlijkse baggerplanning wordt bijgesteld.

Groen
Het onderhoud van het openbaar groen vindt plaats op basis van een groenbeheerplan. Bomen worden periodiek geïnspecteerd met de Visual Tree Assessment (VTA)-methode. Deze methode maakt onderdeel uit van de zorgplicht en helpt om risicovolle bomen te onderscheiden van veilige exemplaren. Vanuit de Nota Kapitaalgoederen is, net als bij wegen, gekozen voor onderhoudsniveau basis. Met het groenbeheerplan heeft de gemeente in zowel de plan- als de beheerfase goed inzicht in de jaarlijkse kosten. Deze kosten zijn meegenomen in de meerjarenbegroting.

Openbare verlichting
Achtkarspelen beheert ongeveer 5.000 lichtmasten. Voor het op peil houden van de openbare verlichting zijn investeringen nodig. Hiervoor is een investeringsplanning vastgesteld en opgenomen in de meerjarenbegroting. De technische levensduur van armaturen is gemiddeld twintig jaar en van lichtmasten veertig jaar. De oudste exemplaren worden als eerste vervangen. Bij vervanging worden armaturen standaard voorzien van led-technologie.

Speelplaatsen
Om kinderen veilig te laten spelen, worden speeltoestellen jaarlijks geïnspecteerd. Deze wettelijke taak wordt uitgevoerd volgens de eisen uit het Attractiebesluit. Inspecteurs houden logboeken en inspectiegegevens bij. De jaarlijkse exploitatielasten zijn verwerkt in de meerjarenbegroting. Hiermee kunnen de speelplaatsen worden onderhouden op basis van de inspectieresultaten. Daarnaast is jaarlijks budget opgenomen voor vervanging van toestellen die het einde van hun levensduur hebben bereikt.

Gebouwen
Voor de gemeentelijke gebouwen zijn in 2023 nieuwe meerjarenonderhoudsplanningen (MJOP’s) opgesteld, op basis van uitgevoerde inventarisaties en inspecties. Deze overzichten bieden inzicht in de te verwachten werkzaamheden en benodigde budgetten voor de komende jaren. De kosten voor het jaarlijks onderhoud zijn verwerkt in de exploitatiebudgetten en in de meerjarenbegroting.

Voor de buitensportaccommodaties wordt gewerkt aan nieuw beleid met een eigen meerjarenbegroting (zie ook Programma 5). Voor een aantal gebouwen is een voorziening gevormd voor planmatig onderhoud. Op basis van de MJOP’s zijn de kosten voor groot onderhoud opgenomen in de berekening van de voorzieningen. Jaarlijks vindt hierop een mutatie plaats.

2.2.4 Financiering

Financiering, ook wel treasury genoemd, gaat over het beheren van de geldstromen van de gemeente. Er moeten altijd voldoende middelen beschikbaar zijn om rekeningen tijdig te betalen. Bij tekorten lenen we geld; bij overschotten beleggen we tijdelijk bij de staat.

Het Rijk stelt regels voor het financieel beheer via de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido). Deze wet verplicht gemeenten een treasurystatuut vast te stellen waarin staat hoe geld mag worden geleend of uitgeleend.

Treasurybeleid
De wet stelt verplichtingen aan treasury, zoals de uitvoering, het risicobeheer en de inrichting van de functie. In het Treasurystatuut van Achtkarspelen zijn deze verantwoordelijkheden vastgelegd.

Schatkistbankieren
Gemeenten zijn verplicht hun overtollige tegoeden aan te houden bij de Nederlandse schatkist. Dit zogenoemde schatkistbankieren verlaagt de nationale EMU-schuld. Gemeenten mogen een beperkt drempelbedrag buiten de schatkist houden. Voor Achtkarspelen bedraagt dit in 2027 € 2.248.000. Het gemiddelde tegoed per kwartaal mag niet hoger zijn dan dit bedrag.

Renterisico
Voor een gemeente is het een risico dat rentelasten stijgen of dat leningen tegen een ongunstige rente moeten worden geherfinancierd. Hierdoor kunnen de financieringskosten hoger uitvallen dan begroot. Daarbij gelden twee belangrijke wettelijke normen: kasgeldlimiet en renterisiconorm.

Kasgeldlimiet
Om tijdelijke tekorten op te vangen, leent de gemeente kortlopend geld. Deze leningen zijn goedkoop, maar mogen niet boven een wettelijk maximum uitkomen: de kasgeldlimiet. Dit beperkt het renterisico op korte termijn. De limiet bedraagt een percentage van het begrotingstotaal. De wet staat toe dat de kasgeldlimiet drie kwartalen achtereen wordt overschreden.

Voor 2027 bedraagt de kasgeldlimiet:

(x € 1.000)

Begrotingstotaal per 1 januari	112.409
Het door de minister vastgestelde percentage	8,5%
Kasgeldlimiet	9.555

Renterisiconorm
De renterisiconorm beperkt het renterisico voor lange termijn financieringen. Jaarlijks mag het totaal van aflossingen en renteherzieningen niet meer zijn dan 20% van het begrotingstotaal. In onderstaande tabel is te zien hoe het renterisico voor 2027 en volgende jaren zich verhoudt tot deze norm.

(Bedragen x € 1.000)

Renterisiconorm	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
1 begrotingstotaal per 1 januari	115.669	112.409	108.313	109.387	110.669
2 vastgesteld percentage (wet FIDO)	20%	20%	20%	20%	20%
3 renterisiconorm	**23.134**	**22.482**	**21.663**	**21.877**	**22.134**
4 aflossingen	3.536	2.936	2.936	2.936	1.636
5 ruimte onder de renterisionorm	**19.598**	**19.546**	**18.727**	**18.941**	**20.498**

Renteschema

We zijn verplicht om een renteschema op te nemen. Dit schema biedt een cijfermatig inzicht in de rentelasten en hoe we dat toerekenen.

Renteschema begrotingsjaar 2027 (bedragen x € 1.000)	Bedrag
Externe rentelasten lange financiering	130
Externe rentelasten korte financiering	125
Externe rentebaten (WoonFriesland)	-
Externe rentebaten (MOA)	-
Externe rentebaten korte financiering	76
Saldo externe rentelasten	**331**
Rente toe te rekenen aan de bouwgrondexploitatie	1
Rente toe te rekenen wegens projectfinanciering	-
Rentebaten van doorverstrekte leningen projectfinanciering	-
Saldo door te berekenen externe rente	**332**
Rente eigen vermogen	-
Rente over voorzieningen (gewaardeerd tegen contante waarde)	-
Aan taakvelden (incl. taakveld overhead) toe te rekenen rente	**332**
Boekwaarde vaste activa per 01-01-2027	70.601
Boekwaarde leningen woningbouw per 01-01-2027	-
Boekwaarde voor berekening omslagpercentage per 01-01-2027	**70.601**
Omslagpercentage	0,47%
Omslagpercentage afgerond	0,50%
Werkelijk aan taakvelden (incl. taakveld overhead) toegerekende rente	353
Renteresultaat op taakveld treasury	**21**

Ontwikkeling rente en financieringsbehoefte
De renteontwikkeling hangt samen met de inflatievooruitzichten op middellange termijn. Tekorten in de liquiditeit vullen we aan met kortlopende leningen. De Europese Centrale Bank (ECB) streeft naar prijsstabiliteit en houdt de inflatie rond 2%. Bij een te hoge inflatie verhoogt de ECB de rente.

Bij financieringstekorten door investeringen, aflossingen of exploitatieresultaten vullen we dit zo veel mogelijk aan met kortlopende leningen vanwege de lage tarieven. Als de kasgeldlimiet langer dan twee kwartalen wordt overschreden of als de rente op lange leningen gunstiger wordt, zetten we kortlopende schulden om in vaste schuld.

2.2.5 Bedrijfsvoering

Met onze bedrijfsvoering zorgen we voor de interne ondersteuning die nodig is om de programma's uit te voeren. In 2027 staan de onderstaande thema's centraal.

Opvolging Managementletter
De accountant maakt elk jaar een managementletter na de tussentijdse controle en de controle van de jaarrekening. Hierin staan de belangrijkste bevindingen over de jaarrekening, de financiële situatie en de risico's van de gemeente.

De organisatie pakt de aanbevelingen uit de managementletter op. Deze worden samen met aandachtspunten uit andere controles opgenomen in de Verbetermonitor. Over de voortgang wordt regelmatig gerapporteerd.

De afgelopen jaren hebben we geïnvesteerd in extra interne controles. Hierdoor zijn processen verbeterd en zijn medewerkers zich meer bewust van risico's. Ook zijn aanbevelingen op het gebied van risicomanagement opgepakt. Belangrijke verbeteringen zijn gerealiseerd in de prestatielevering en het subsidieproces.

De aanbevelingen waar we nog niet aan zijn toegekomen werken we in 2027 verder uit. Daarna leggen we deze structureel vast in onze werkprocessen.

Risicomanagement en VIC
In juni 2026 stelde de raad het nieuwe beleid risico gestuurd werken vast. In dit beleid is het rapport Managen van risico's van de Rekenkamercommissie uit 2022 verwerkt. Risico gestuurd werken moet vertrouwen geven en inzicht in het borgen van de maatschappelijke belangen. Bij risico gericht werken ligt de focus op bewust handelen in het kader van de geïdentificeerde risico's. De werkwijze is aangepast aan een zelfstandige gemeente Achtkarspelen waarbij de focus gericht is op het aanpakken van de risico's in plaats van op het definiëren van het soort risico's.

Het doel van risico gestuurd werken is ervoor zorgen dat het optreden van risico's zo weinig mogelijk effect heeft op de uitvoering van het bestaande beleid en voorzieningen. Daarom worden twee keer per jaar, bij het opstellen van de begroting en de jaarrekening, de risico's geactualiseerd en wordt de weerstandsratio berekend. De weerstandsratio moet minimaal tussen 1,0 en 1,4 liggen. Wanneer dat het geval is, heeft de gemeente voldoende financiële buffers om onverwachte tegenvallers en risico's op te vangen.

Cybersecurity, informatiebeveiliging en privacy

Cybersecurity en informatieveiligheid
De toenemende digitalisering vergroot zowel de afhankelijkheid van ICT als de risico's op cyberincidenten. Een betrouwbare en veilige informatievoorziening is daarom essentieel voor de continuïteit van de gemeentelijke dienstverlening en het vertrouwen van inwoners en partners.

Achtkarspelen versterkt haar digitale weerbaarheid door te werken volgens de Baseline Informatiebeveiliging Overheid 2 (BIO2) en volgens de Cyberbeveiligingswet (NIS2). Waarbij de NIS2-wetgeving hogere eisen stelt aan informatiebeveiliging, risicobeheersing, bestuurlijke verantwoordelijkheid en verantwoording.

Jaarlijks voeren we verplichte audits uit, waaronder ENSIA en DigiD, en implementeren we de daaruit voortvloeiende verbetermaatregelen. In 2026 zetten we de meerjarenaanpak voort, met focus op het versterken van de digitale basis, het voldoen aan wet- en regelgeving en het vergroten van de weerbaarheid tegen cyberdreigingen.

Privacy

We borgen ons Informatiebeveiliging- en Privacybeleidsplan, voeren risicoanalyses uit en volgen de maatregelen op. We blijven alert op incidenten en datalekken en passen zo nodig technische en organisatorische maatregelen aan. Ook ontwikkelingen zoals AI-vragen om beleid en bewustwording over zorgvuldige verwerking van persoonsgegevens.

De Functionaris voor Gegevensbescherming (FG) en de Chief Information Security Officer (CISO) rapporteren jaarlijks afzonderlijk over de stand van zaken.

Overige ontwikkelingen: BVO-ICT

Na het besluit over het voorkeursscenario over hoe de toekomstige ICT-organisatie het beste kan worden ingericht, is onze extern adviseur aan de slag gegaan met een nadere uitwerking. De BVO-ICT blijft verantwoordelijk voor de gezamenlijke uitvoering en ondersteuning. Tegelijkertijd versterken beide gemeenten hun sturing en opdrachtgeverschap. De gemeenteraden besluiten binnenkort over de toekomstige ICT-inrichting nadat het onderzoeksrapport is afgerond en aan hen wordt voorgelegd. De eventuele financiële gevolgen hiervan worden meegenomen in de Kadernota 2028-2031.

2.2.6 Verbonden partijen

We werken als gemeente Achtkarspelen op meerdere terreinen samen met anderen. Dit doen we om verschillende redenen. Bijvoorbeeld omdat het wettelijk verplicht is zoals bij de FUMO of de Veiligheidsregio Fryslân. In andere gevallen kiezen we daarvoor omdat we op die manier beter onze doelen kunnen realiseren, om kennis te borgen, om meer bestuurskracht te hebben of omdat het efficiënter is. De gemeente blijft verantwoordelijk.

De beleidsvoornemens per verbonden partij zijn opgenomen in het betreffende programma. Hieronder zijn de kerngegevens per verbonden partij weergegeven.

De verbonden partijen zijn onderverdeeld in:
- Gemeenschappelijke regelingen
- Vennootschappen en coöperaties
- Stichtingen en verenigingen

Begripsbepaling verbonden partijen

Verbonden Partijen
Volgens het 'Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten' (BBV) is sprake van een Verbonden partij als het: "een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie betreft waarin de provincie, onderscheidenlijk de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft." Als gemeente volgen wij de definitie van het BBV.

Financieel belang
Van een financieel belang is sprake als: "een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag niet verhaalbaar is als de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt".

Van een financieel belang is grofweg sprake wanneer de gemeentemiddelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van de organisatie, of wanneer financiële problemen bij de organisatie kunnen worden verhaald bij de gemeente.

Bestuurlijk belang
Van bestuurlijk belang wordt gesproken als sprake is van: "zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht".
Bij de uitoefening van stemrecht gaat het alleen om stemrecht namens de gemeente. Niet om stemrecht op persoonlijke titel. Er is ook niet sprake van een bestuurlijk belang indien uitsluitend sprake is van adviserend lidmaatschap en/of een benoemings- of voordrachtsrecht.

Beleidskader en uitgangspunten
Als kader voor de samenwerking met verbonden partijen geldt de door de raad vastgestelde beleidsnotitie "Verbonden Partijen 2026 – 2029".

Gemeenschappelijke regeling

Naam	Sociale Werkvoorziening Fryslân		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Sociaal domein)*		
vestigingsplaats	Drachten		
openbaar belang	De GR SW Fryslân is formeel werkgever van inwoners van Achtkarspelen met een WSW-dienstbetrekking werkzaam bij Caparis NV		
visie op de verbonden partij	n.v.t.		
beleidsvoornemens	n.v.t.		
actuele ontwikkelingen	De enige verbondenheid van de gemeenten is de vergoeding die wordt betaald voor de ambtelijke ondersteuning van de G.R. De gemeente is geen aandeelhouder meer van Caparis N.V. en neemt diensten af op basis van dienstverleningsovereenkomsten		
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 4	€ 4	€ 4
deelneming in %	0,0	0,0	0,0
bestuurlijk belang	1 lid in het Algemeen Bestuur		
risicoprofiel	[Laag]		
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Vreemd vermogen			
begin	€ 2.088	€ 6.023	€ 2.038
einde	€ 6.023	€ 2.038	€ 2.038
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 0	€ 0	€ 0
Bron	*Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren*		
Toelichting 2027	Aan de GR is een bijdrage verschuldigd in de kosten van ambtelijke ondersteuning.		

Naam	Veiligheidsregio Fryslân		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Veiligheid)*		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	Behartigen preventieve taken op het gebied van de volksgezondheid en infectieziektenbestrijding; Zo doelmatig mogelijk georganiseerde en gecoördineerde brandbestrijding, maar ook hulpverlening bij ongevallen en rampen bewerkstelligen.		
visie op de verbonden partij	Het betreft de wettelijke taken op gebied van brandweerzorg, crisisbeheersing en gezondheid die zijn ondergebracht in een (wettelijk verplichte) gemeenschappelijke regeling.		
beleidsvoornemens	Gezondheid - Versterken en verder ontwikkelen van de duurzame regionale preventie infrastructuur. - Jeugdgezondheidszorg (JGZ) toekomstbestendig maken. - Versterking van de publieke gezondheid en infectieziektebestrijding - De huidige vaccinatiegraad blijft op peil. - Bijdragen aan de vermindering van de druk op de specialistische hulp en zorg. - Onderzoeken en uitvoeren van een efficiëntere werkwijze en strategisch huisvestingsplan o.b.v. een Bestuurlijke opdracht. Brandweer en Crisisbeheersing - 24/7 alert en paraat - Bijdragen aan het voorkomen van crises en branden - Duurzaam en omgevingsbewust werken - De netwerksamenleving centraal zetten - Informatie gestuurd werken met betrouwbare data		
actuele ontwikkelingen	De huidige economische omstandigheden (hoge inflatie, tekorten aan materiaal en de krappe arbeidsmarkt) hebben ook zijn weerslag op de bedrijfsvoering binnen de Veiligheidsregio.		
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 2.911	€ 3.712	€ 3.713
deelneming in %	4,0	4,0	4,0
bestuurlijk belang	Deelname in algemeen bestuur en in de Bestuurscommissie Veiligheid en de Bestuurscommissie Gezondheid.		
risicoprofiel	[Hoog]		
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin	€ 10.661	€ 12.125	€ 10.689
einde	€ 12.125	€ 10.689	€ 10.706
Vreemd vermogen			
begin	€ 87.344	€ 83.065	€ 94.780
einde	€ 83.065	€ 94.780	€ 105.753
Verwacht resultaat			
begroot	€ -	€ -	€ -
werkelijk	€ 3.483		

Bron	*Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren*
Toelichting 2027	Bron: Programmabegroting 2027

Naam	Welstandscommissie Hûs en Hiem		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Volkshuisvesting, RO en stedelijke vern)*		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	Welstandsadvisering Hûs en Hiem brengt welstandsadvies uit aan de gemeente. De kosten worden doorberekend in de leges.		
visie op de verbonden partij	Het voorzien van de gemeente in de welstandsadvisering als bedoeld in de Woningwet en advisering over toepassing van de Monumentenwet en de Monumentenverordening.		
beleidsvoornemens	Het voorzien van de gemeenten in de welstandsadvisering als bedoeld in de Woningwet; • Het geven van adviezen over algemene welstandsvraagstukken aan gemeenten, andere openbare lichamen en aan particulieren, de laatsten voor zover het een tweede onafhankelijke beoordeling betreft van bouwplannen gelegen buiten de aan de Gemeenschappelijke Regeling deelnemende gemeenten; • Het voorzien van de gemeenten in de advisering over de toepassing van de Monumentenwet en de Monumentenverordening.		
actuele ontwikkelingen	Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet is er vooralsnog gekozen om op eenzelfde manier de welstandsadvisering door te zetten als vóór de inwerkingtreding van de Omgevingswet.		
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 0	€ 0	€ 0
deelneming in %	0,0	0,0	0,0
bestuurlijk belang	Een wethouder van de gemeente is lid van het AB van Hûs en Hiem.		
risicoprofiel	[Laag]		
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin	€ 383	€ 491	€ 491
einde	€ 491	€ 383	€ 491
Vreemd vermogen			
begin	€ 425	€ 412	€ 367
einde	€ 412	€ 364	€ 345
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 119		
Bron	*Jaarstukken 2025*		

Toelichting 2027	In 2025 is een tariefverhoging doorgevoerd. De kosten die Hûs en Hiem in rekening brengt bij de gemeente worden direct doorbelast aan de burger middels de leges voor welstandsadvies. De tariefsverhoging heeft dus niet direct invloed op het resultaat van de gemeente. De tariefsverhoging is wel meegenomen in de legesverordening van de gemeente voor 2025, zodat hogere leges in rekening worden gebracht bij de burgers.

Naam	FUMO (Fryske Utfieringsorganisaasje Miljeu en Omjouwing)		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Volksgezondheid en milieu)*		
vestigingsplaats	Grou		
openbaar belang	Toezicht houden en vergunningverlening.		
visie op de verbonden partij	De Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO) is een gemeenschappelijke regeling van provincie, gemeenten en waterschap in Friesland. De gemeente heeft een deel van haar milieutaken op het gebied van vergunningverlening en toezicht houden verplicht aan deze organisatie uitbesteed. Het betreft de uitvoering van wettelijke taken.		
beleidsvoornemens	De FUMO heeft de financieringssystematiek vanaf 2022 gewijzigd. De bijdrage is nu bepaald op daadwerkelijke afname van de afgenomen diensten van de deelnemer op het gebied van vergunningverlening en toezicht houden. Daarvoor was er een vaste bijdrage die bepaald werd obv het aantal inrichtingen (bedrijven) in het gebied.		
actuele ontwikkelingen	Sinds de Omgevingswet in werking is getreden, is het takenpakket van de FUMO uitgebreid. Dit betekent dat zij meer taken is gaan uitvoeren voor de gemeente. Door deze uitbreiding van taken is de deelnemersbijdrage verhoogd.		
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 617	€ 633	€ 775
deelneming in %	2,8	2,7	2,9
bestuurlijk belang	Deelname in algemeen bestuur.		
risicoprofiel	[Middel]		
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin	€ 840	€ 243	€ 800
einde	€ 243	€ 800	€ 800
Vreemd vermogen			
begin	€ 4.783	€ 4.638	€ 4.755
einde	€ 4.638	€ 4.755	€ 4.755
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 468 -/-		
Bron	*Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren*		
Toelichting 2027	Het financieel belang is bepaald op basis van de begrote deelnemersbijdrage van de gemeente te delen op de totale deelnemersbijdragen.		

Naam	Recreatieschap Marrekrite
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Sport, cultuur en recreatie)*
vestigingsplaats	Grou
openbaar belang	Beheer van de toeristische voorzieningen op water en land in de provincie.
visie op de verbonden partij	Recreatieschap Marrekrite is er om de toeristische basisinfrastructuur op water en land in Fryslân in stand te houden en verder te ontwikkelen. De ontsluiting van toeristische routes is van cruciaal belang voor het faciliteren van recreanten en gasten.
beleidsvoornemens	Recreatieschap Marrekrite onderhoudt en beheert ongeveer 35 kilometer aan vrije ligplaatsen in de Friese natuur, zorgt voor afvoer van recreatieafval en onderhoudt boeien en bakens in recreatievaarten. Ook beheert en onderhoudt Marrekrite het fietsknooppuntnetwerk en het wandelknooppuntnetwerk, evenals de ontwikkeling van TOP's (toeristische overstappunten) in de provincie.
actuele ontwikkelingen	Marrekrite zal in overleg met de provincie voor de komende jaren een baggerplan opstellen. Het is moeilijk om de waterdiepte op alle aanlegplaatsen in beeld te brengen in verband met de grote hoeveelheid slibverplaatsing. In eerste instantie zijn de drukbezochte vaarroutes eerst in kaart worden gebracht. Ook is het Routebureau sinds 2025 actief onder de vlag van Marrekrite. Routebureau Fryslân houdt zich bezig met recreatieve routes. Daarbij speelt het bureau een coördinerende en regisserende rol: het beheert bestaande routes, ontwikkelt nieuwe en zorgt voor een goede ontsluiting via het Open Database Platform (ODP). Binnen Marrekrite opereert het Routebureau als netwerkorganisatie, met korte lijnen naar onder andere Merk Fryslân en Regio Marketing Organisaties. Samen met routepartners, overheden, terreinbeheerders en andere betrokkenen zorgt het routebureau dat het routeaanbod actueel, goed onderhouden en aantrekkelijk blijft.

	2025	2026	2027
financieel belang gemeente	€ 18	€ 18	€ 19
deelneming in %	1,1	1,1	1,0
bestuurlijk belang	Deelname in het algemeen bestuur.		
risicoprofiel	[Middel]		

Kerncijfers	2025	2026	2027
Eigen vermogen			
begin	€ 4.256	€ 4.135	€ 3.687
einde	€ 4.135	€ 3.687	€ 3.666
Vreemd vermogen			
begin	€ 6.861	€ 8.343	€ 9.383
einde	€ 8.343	€ 9.383	€ 10.500
Verwacht resultaat			
begroot	€ -37	€ 24	€ -21
werkelijk	€ 157		

Bron	*Jaarstukken 2025 en begroting 2027*
Toelichting 2027	Na herschikking in voorgaande jaren is de algemene reserve robuust en wordt deze tot en met 2026 geleidelijk afgebouwd in overleg met deelnemers. De belangrijkste bestemmingsreserve betreft baggeren, wordt als voorziening gezien en de toekomstige aanpak hangt af van beter inzicht in de meerjarige baggeropgave.

Naam	Werkmaatschappij Achtkarspelen-Tytsjerksteradiel		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Bestuur en ondersteuning)*		
vestigingsplaats	Buitenpost/Burgum		
openbaar belang	De Werkmaatschappij 8KTD is per 1 januari 2025 ontbonden. Het betrof een samenwerkingsverband op basis van een gemeenschappelijke regeling tussen de gemeenten Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel, waarbij gezamenlijk taken op het terrein van dienstverlening en bedrijfsvoering worden uitgevoerd, die leiden tot een behoud van de kwaliteit van de dienstverlening aan onze inwoners. Het ontvlechten van de ICT-processen is zeer complex. Het was niet mogelijk om dit per 1 januari 2025 te realiseren. Daarvoor is er gekozen om nog een aantal jaren de samenwerking op dit gebied voort te zetten in een BVO zodat ook deze processen op een goede manier ontvlochten kunnen worden.		
visie op de verbonden partij	N.v.t.		
beleidsvoornemens	Hiervoor wordt verwezen naar de jaarrekening 2025 van de Werkmaatschappij 8KTD		
actuele ontwikkelingen	Beide deelnemende gemeenten hebben besloten genomen de samenwerking in de Werkmaatschappij te beëindigen. Dit wordt met ingang van 2025 geëffectueerd met uitzondering van ICT. De samenwerking op dat onderdeel gaat (voor maximaal drie jaar) door in de BVO-ICT.		
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 23.830	€ 2.713	
deelneming in %	49,4	49,8	
bestuurlijk belang	Het Dagelijks Bestuur bestaat uit de voorzitters van beide colleges en één wethouder per gemeente. Het Algemeen Bestuur bestaat uit de leden van de twee colleges van burgemeester en wethouders van beide gemeenten.		
risicoprofiel	[Laag]		
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin			
einde			
Vreemd vermogen			
begin			
einde			
Verwacht resultaat			
begroot			
werkelijk			
Bron	*Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren*		
Toelichting 2027	-		

Gemeenschappelijke regeling (licht)

Naam	Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Sociaal domein)*		
vestigingsplaats	Dokkum		
openbaar belang	Via het mobiliteitsbureau wordt uitvoering gegeven aan gemeentelijke vervoerstaken; WMO-vervoer, leerlingen-, gym-vervoer (via "JoBinder").		
visie op de verbonden partij	Achterliggende visie voor oprichting van deze lichte GR is het door samenwerking efficiënt en kostenbesparend regionaal organiseren van vervoerstromen uit WMO-, leerlingen- en gymvervoer.		
beleidsvoornemens	Het mobiliteitsbureau werkt met een regiemodel. Gemeenten en provincie zijn verantwoordelijk voor het beleid. Het mobiliteitsbureau is verantwoordelijk voor contractmanagement, doorontwikkeling systeem en planning van de ritten. De uitvoering daarvan ligt bij de vervoerders. De bijdrage betreft zowel de feitelijke vervoerskosten als ook een gemeentelijk aandeel in systeemkosten, beheer, kostenbeheersing en rapportage.		
actuele ontwikkelingen	Per 1 januari 2027 gaat de nieuwe aanbesteding in.		
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 1.380	€ 1.599	€ 1.527
deelneming in %	19,9	21,5	20,4
bestuurlijk belang	Het bestuur van de G.R. wordt gevormd door de deelnemende partijen.		
risicoprofiel	[Middel]		
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin	€ 0	€ 349	€ 348
einde	€ 0	€ 348	€ 344
Vreemd vermogen			
begin	€ 0	€ 41	
einde		€ 16	
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 0	€ 0	€ 0
Bron	*Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren*		
Toelichting 2027	De afspraak is gemaakt, dat de deelnemers staan voor de tekorten en overschotten. De GR hoeft daardoor niet een vermogenspositie op te bouwen.		

Stichting / Vereniging

Naam	Stichting Sportcentrum 8kspelen		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Sport, cultuur en recreatie)*		
vestigingsplaats	Gemeente Achtkarspelen		
openbaar belang	n.v.t.		
visie op de verbonden partij	De stichting is in liquidatie en zal worden opgeheven.		
beleidsvoornemens	Het zwembad is overgegaan naar de gemeente en de stichting zal worden opgeheven.		
actuele ontwikkelingen	De overgang van de exploitatie van het zwembad van de stichting naar de gemeente is afgerond, het zwembad is onderdeel van de gemeentelijke begroting geworden. De stichting moet nog opgeheven worden en is in liquidatie.		
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 0	€ 0	€ 0
deelneming in %	0,0	0,0	0,0
bestuurlijk belang	College vormt bestuur.		
risicoprofiel	[Laag]		
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Vreemd vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 0	€ 0	€ 0
Bron	*Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren*		
Toelichting 2027	Naar verwachting wordt de stichting in 2026 opgeheven en zal er in dit verband geen sprake meer zijn van een verbonden partij. Het is nog wachten op reactie belastingdienst voor definitieve afwikkeling.		

Naam	Stichting MOA
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Sociaal domein)*
vestigingsplaats	Surhuisterveen
openbaar belang	De gemeente heeft de wettelijke taak om inwoners te laten participeren naar vermogen. Dit op grond van de Wet sociale werkvoorziening, de Participatiewet en de Wet maatschappelijke ondersteuning. De gemeente is formeel werkgever van inwoners met een Wsw-dienstbetrekking werkzaam bij de MOA.
visie op de verbonden partij	De gemeente Achtkarspelen beschikt over een lokaal participatiebedrijf waarin inwoners activiteiten kunnen ontwikkelen die ze dichter bij de arbeidsmarkt brengen of lokaal van waarde laten zijn.
beleidsvoornemens	Naast de nieuwe schoonmaakafdeling bestaat de MOA uit de onderdelen MOAi Grien en MOAi Wurk. Bij MOAi Grien werken Wsw-medewerkers die het groenonderhoud voor onze gemeente verzorgen. Bij MOAi Wurk nemen inwoners met een bijstandsuitkering deel aan re-integratie- en participatietrajecten. Via MOAi Deta kunnen medewerkers met een Baanafspraak baan of beschut werk gedetacheerd worden.
actuele ontwikkelingen	Tot mei 2026 vormde het college van B&W Achtkarspelen het bestuur. Na de governance wijziging heeft de stichting een directeur-bestuurder en een Raad van Toezicht.

	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 1.727	€ 1.814	
deelneming in %	100,0	100,0	100,0
bestuurlijk belang	Het bestuur van MOA wordt gevormd door het college B&W van de gemeente Achtkarspelen.		
risicoprofiel	[Middel]		

Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin	€ 449	€ 341	
einde	€ 341		
Vreemd vermogen			
begin	€ 829	€ 1.034	
einde	€ 1.034		
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk			

Bron	*Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren*
Toelichting 2027	De cijfers zijn conceptcijfers. De definitieve begroting is nog niet beschikbaar.

Vennootschap / Coöperatie

Naam	Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân, OVEF		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Verkeer, vervoer en waterstaat)*		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	Het leveren van energie (gas en elektriciteit) en het inkopen van laadinfrastructuur tegen gunstige voorwaarden.		
visie op de verbonden partij	n.v.t.		
beleidsvoornemens	Het opzetten van een zelfleveringsmodel voor elektriciteit, waarbij het mogelijk wordt om direct van de lokale/regionale energieproducenten aan te kopen en niet meer met een Europese aanbesteding. Inmiddels wordt er duurzame elektriciteit afgenomen bij de gemeente Súdwest Fryslân/Wetterskip Fryslân en is er een contract met Afvalsturing Friesland NV (Omrin) voor de toekomstige levering van gas vanuit vergisting.		
actuele ontwikkelingen	Het zelfleveringsmodel waarbij OVEF zelf wil optreden als energieleverancier kent hele andere operationele risico's als een collectieve inkoop bij een bestaande energieleverancier. Over dit onderwerp is de OVEF met de verschillende deelnemende leden volop in gesprek.		
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 0	€ 0	€ 0
deelneming in %	4,7	4,2	4,2
bestuurlijk belang	Gemeente heeft 2 stemmen in de algemene ledenvergadering van de coöperatie (totaal 48 stemmen).		
risicoprofiel	[Hoog]		
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin			
einde			
Vreemd vermogen			
begin			
einde			
Verwacht resultaat			
begroot			
werkelijk			
Bron	*Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren*		
Toelichting 2027	Deelneming in % is gerelateerd aan het aantal stemmen in de ALV.		

Naam	Stedin NV		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Bestuur en ondersteuning)*		
vestigingsplaats	Rotterdam		
openbaar belang	Energietransport		
visie op de verbonden partij	Dit betreft een historisch aandeelhouderschap vanuit het gemeentelijke gasbedrijf. De dividenduitkering wordt gebruikt als algemeen dekkingsmiddel.		
beleidsvoornemens	Omdat we willen dat ook de komende generaties altijd energie hebben, gaan we samen over op schone energie. Uit bronnen die niet opraken en die de planeet niet uitputten of vervuilen. Dit vraagt om flinke aanpassingen van het energienet, of beter gezegd, het energiesysteem. Nieuwe technieken helpen daarbij. Net als een goede samenwerking tussen alle mensen en organisaties die betrokken zijn bij de energievoorziening. Jaarlijks maken 2,2 miljoen klanten gebruik van het energieleveringsnetwerk van Stedin.		
actuele ontwikkelingen	De energietransitie wordt beïnvloed door Europese, geopolitieke en nationale ontwikkelingen die leiden tot investeringen, onzekerheden en beleidskeuzes met directe impact op Stedin. Nieuwe wetgeving, netcongestie en stijgende kosten vragen om versnelling en betere benutting van het energiesysteem.		
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 947	€ 947	€ 947
deelneming in %	0,2	0,2	0,2
bestuurlijk belang	Deelname aandelenkapitaal.		
risicoprofiel	[Middel]		
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin	€ 3.370.000	€ 3.586.000	
einde	€ 3.586.000		
Vreemd vermogen			
begin	€ 5.704.000	€ 6.488.000	
einde	€ 6.488.000		
Verwacht resultaat			
begroot			
werkelijk			
Bron	*Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren*		

Toelichting 2027	De Wet collectieve warmte (Wcw) is na behandeling in de Tweede Kamer in 2025 aangenomen door de Eerste Kamer en vormt een belangrijke bouwsteen in de energietransitie. De wet versterkt onder meer de publieke regie en maakt een grotere rol voor (publieke) netwerkbedrijven in warmtenetten mogelijk. De inwerkingtreding wordt niet meer medio 2025 verwacht, maar gefaseerd vanaf 2026 en mogelijk doorlopend tot 2027, vanwege de verdere uitwerking in lagere regelgeving. In voorbereiding hierop heeft Stedin een warmtestrategie opgesteld en worden stappen gezet om tijdig aan de nieuwe wet te voldoen.

Naam	Afvalsturing Friesland N.V. (handelsnaam Omrin)		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Volksgezondheid en milieu)*		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	Afvalsturing Friesland NV houdt zich binnen het Omrin concern bezig met de verwerking van afval. Belangrijke locaties zijn Ecopark De Wierde nabij Oudehaske waar via nascheiding de afvalstromen zoveel mogelijk worden gescheiden en via vergisting energie wordt opgewekt. De Reststoffen Energie Centrale (REC) te Harlingen is een andere belangrijke locatie waar het overgebleven afval na scheiding wordt verbrand. Hierbij wordt gelijktijdig energie opgewekt.		
visie op de verbonden partij	OMRIN is een toonaangevende publieke partij actief in de gehele afvalketen van inzameling tot en met verwerking, inclusief advisering en afzet van deelstromen en het beheer van de openbare ruimte. Hierbij zijn duurzaamheid en zo laag mogelijke maatschappelijke kosten leidende principes. OMRIN is van en voor de overheid; commerciële activiteiten dienen ter ondersteuning van publieke taken.		
beleidsvoornemens	-		
actuele ontwikkelingen	-		
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 54	€ 54	€ 54
deelneming in %	2,8	2,8	2,8
bestuurlijk belang	De gemeente heeft een belang van 2,76% in Afvalsturing Friesland NV. Daarmee heeft de gemeente naar rato zeggenschap in de Algemene vergadering van Aandeelhouders van Afvalsturing Friesland NV. Het gehele aandelenkapitaal van Afvalsturing Friesland NV is in publieke handen bij Nederlandse gemeenten. Alle Friese gemeenten zijn ook aandeelhouder en tevens oprichter van de NV.		
risicoprofiel	[Laag]		
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin	€ 83.562	€ 84.068	
einde	€ 84.068		
Vreemd vermogen			
begin	€ 114.861	€114.862	
einde	€ 114.862		
Verwacht resultaat			
begroot	€ 2.805	€ 4.883	€ 4.863
werkelijk	€ 2.530		
Bron	*Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren*		
Toelichting 2027	De begroting van Afvalsturing Friesland NV bevat alleen een exploitatieprognose en geen meerjarenbalans.		

Naam	N.V. Fryslân Miljeu (handelsnaam Omrin)		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Volksgezondheid en milieu)*		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	NV Fryslân Miljeu is de entiteit binnen Omrin die zich bezighoudt met de inzameling van afval.		
visie op de verbonden partij	OMRIN is een toonaangevende publieke partij actief in de gehele afvalketen van inzameling tot en met verwerking, inclusief advisering en afzet van deelstromen en het beheer van de openbare ruimte. NV Fryslân Miljeu is de entiteit waarin de afvalinzameling binnen Omrin plaatsvindt.		
beleidsvoornemens	-		
actuele ontwikkelingen	Geen.		
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 50	€ 50	€ 50
deelneming in %	2,7	2,7	2,7
bestuurlijk belang	e gemeente is voor 2,7% aandeelhouder in het totaal eigen vermogen van NV Fryslan Miljeu op basis van letteraandelen B en heeft naar rato zeggenschap in de vennootschap in de Algemene vergadering van Aandeelhouders (AvA). Deze letteraandelen B zijn gekoppeld aan de BV Fryslân Miljeu Noordoost waar het oorspronkelijk gemeentelijke reinigingsbedrijf van Achtkarspelen is ingebracht.		
risicoprofiel	[Laag]		
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin			
einde			
Vreemd vermogen			
begin			
einde			
Verwacht resultaat			
begroot			
werkelijk			
Bron	*Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren*		
Toelichting 2027	N.V. Fryslân Milieu verstrekt geen begroting. Via een brief heeft Fryslân Miljeu wel aangekondigd dat hun tarieven in 2025 met minimaal 7,5% gaan stijgen. Hiermee is ook rekening gehouden bij de bepaling van de afvalstoffenheffing 2025. Er is nog geen jaarrekening 2025 beschikbaar.		

Naam	BNG Bank NV		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Bestuur en ondersteuning)*		
vestigingsplaats	Den Haag		
openbaar belang	De BNG draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Het eigenaarschap van gemeenten, provincies en de Staat, alsmede het door de statuten beperkte werkterrein van de bank, bieden financiers het vertrouwen dat het risico van kredietverlening aan dit instituut zeer beperkt is. De BNG bundelt de uiteenlopende vraag van klanten tot een beroep op de financiële markten dat aansluit op de behoefte van beleggers wat betreft volume, liquiditeit en looptijd. Door de combinatie van beide elementen heeft de bank een uitstekende toegang tot financieringsmiddelen tegen zeer scherpe prijzen, die weer worden doorgegeven aan decentrale overheden en aan instellingen voor het maatschappelijk belang. Dat leidt voor de burger uiteindelijk tot lagere kosten van voorzieningen.		
visie op de verbonden partij	De BNG is een bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang en is een betrouwbare en solide dienstverlener. De deelname in het aandelenkapitaal zien wij als een duurzame belegging.		
beleidsvoornemens	De gemeente neemt deel in het aandelenkapitaal en is bij de bank aangesloten voor het betalingsverkeer. Er zijn geen voornemens dit te veranderen.		
actuele ontwikkelingen	De hoogte van de nettowinst is met onzekerheden omgeven, omdat de bank geen voorspelling kan doen over de ontwikkeling van de ongerealiseerde marktwaardeveranderingen. Een betrouwbare schatting van de nettowinst kan de bank daarom niet maken.		
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 220	€ 220	€ 220
deelneming in %	0,2	0,2	0,2
bestuurlijk belang	Deelname in het aandelenkapitaal.		
risicoprofiel	[Laag]		
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin	€ 4.777.000	€ 4.863.000	
einde			
Vreemd vermogen			
begin	€ 123.614.000		
einde			
Verwacht resultaat			
begroot			
werkelijk			
Bron	*Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren*		

Toelichting 2027	De hoogte van de nettowinst is met onzekerheden omgeven, omdat de bank geen voorspelling kan doen over de ontwikkeling van de ongerealiseerde marktwaardeveranderingen. Een betrouwbare schatting van de nettowinst voor 2027 kan de bank daarom niet maken.

Overige samenwerkingsvormen

Daarnaast kennen we nog overige samenwerkingsvormen, zoals de centrumregeling. Deze vorm kent geen eigen rechtspersoonlijkheid en is formeel gezien geen gemeenschappelijke regeling. En dus geen verbonden partij. Maar gelet op het belang van samenwerkingsverbanden kiezen we ervoor om deze, voor zover van toepassing, wel te presenteren.

Centrumregeling

Naam	**Sociaal Domein Fryslân**		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Sociaal domein)*		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	In het samenwerkingsverband gaat het om de uitvoering van de wettelijke taken op het gebied van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning en de Jeugdwet. Door voor samenwerking te kiezen wordt getracht om de (zorgvragende) inwoners van de provincie op de meest klantvriendelijke en efficiënte wijze te helpen.		
visie op de verbonden partij	Friese gemeenten werken binnen het platform dat Sociaal Domein Fryslân (SDF) biedt, samen aan provinciaal beleid voor een krachtig sociaal domein Fryslân. Door de samenwerking is het mogelijk om één uniforme beleidslijn, werkwijze en centrale inkoop te organiseren in het sociaal domein.		
beleidsvoornemens	In de begroting zijn geen beleidsvoornemens geformuleerd, omdat gemeenten afgesproken hebben om de scope en de governance te herijken.		
actuele ontwikkelingen	De financiële huishouding van SDF is integraal opgenomen in de financiële huishouding van de gemeente Leeuwarden.		
	2025	**2026**	**2027**
financieel belang gemeente	€ 167	€ 269	€ 276
deelneming in %	4,0	4,3	4,2
bestuurlijk belang	Het college van de gemeente Leeuwarden heeft mandaat, volmacht en machtigingverkregen om alle besluiten te nemen ter uitvoering van de taken die in dezeregeling zijn opgedragen aan de gemeente Leeuwarden.		
risicoprofiel	[Hoog]		
Kerncijfers	**2025**	**2026**	**2027**
Eigen vermogen			
begin			
einde			
Vreemd vermogen			
begin			
einde			
Verwacht resultaat			
begroot			
werkelijk			

Bron	*Jaarverslagen c.q. begrotingen van de betreffende jaren*
Toelichting 2027	In de regeling is opgenomen dat voor- of nadelige resultaten worden verrekend met de deelnemers.

2.2.7 Grondbeleid

Grond is schaars en ruimte beperkt. Het gebruik van ruimte door de één heeft direct gevolgen voor de ander. Omdat grond en ruimte schaars zijn, heeft de overheid een belangrijke taak in het zorgvuldig inzetten en aanwenden ervan.

Visie op grondbeleid

De gemeente heeft haar ruimtelijke ambities voor de lange termijn vastgelegd in structuurvisies, zowel voor het hele grondgebied als voor specifieke delen. Het grondbeleid ondersteunt deze ambities en is een middel om maatschappelijke doelen te realiseren, zoals wonen, werken, natuur, sport, cultuur, recreatie, zorg en onderwijs.

Sinds de vaststelling van de Nota Grondbeleid 2026–2029 handelen we volgens de daarin benoemde uitgangspunten. Daarbij is rekening gehouden met de afspraken uit het bestuursakkoord 2022–2026.

Prognose

Actualisering grondexploitaties

Om inzicht te houden in de financiële stand van zaken actualiseren we de grondexploitaties jaarlijks. Deze actualisatie is opgenomen in de Meerjarenprognose Grondexploitatie (MPG). Geraamde bedragen worden vervangen door gerealiseerde bedragen, waardoor we zicht krijgen op de actuele boekwaarde. Zo ontstaat een onderbouwde prognose van de te verwachten resultaten.

Indien nodig treffen of herzien we voorzieningen voor verliesgevende grondexploitaties. Zowel het *Besluit begroting en verantwoording (BBV)* als de Nota Grondbeleid 2026–2029 verplichten tot minimaal één actualisering per jaar. De raad stelt deze actualisaties impliciet vast via de begroting en de jaarrekening.

Financiën van de grondexploitaties

Een grondexploitatie is de financiële vertaling van een ruimtelijk plan. Het bevat een overzicht van kosten en opbrengsten van de productie van bouw- en woonrijpe grond, verdeeld over de tijd en rekening houdend met kostenstijgingen, opbrengsten en rentetoerekening.

De functie van de grondexploitatie verschilt per fase:

- Planvoorbereiding: instrument voor het berekenen van financiële gevolgen en het beoordelen van de haalbaarheid (beoordelen, kiezen, besluiten).
- Planuitvoering: instrument voor het bewaken van de uitvoering (budgetteren, volgen, analyseren en afrekenen).

Complex Project	Boekwaarde 31-12-25	Nog te realiseren kosten	Nog te realiseren opbrengsten	Nog te verwachten winsten
304 Surhuisterveen - Lauwerskwartier fase 2	420.734	290.256	-	130.478
305 Harkema - Quakkenburg fase 3	-90.807	1.072.151	1.341.991	179.033
306 Buitenpost - Uitbreiding de Swadde	-243.939	2.522.559	4.016.132	1.249.634
Totaal bedrijventerreinen	**85.989**	**3.884.967**	**5.358.124**	**1.559.146**
57 Twijzel - Sportpark	-82.144	37.006	115.000	-4.150
Totaal woningbouw	**-82.144**	**37.006**	**115.000**	**-4.150**
Totaal Grondexploitatie	**3.845**	**3.921.972**	**5.473.124**	**1.554.996**

Grondprijzen
Op basis van Europese regelgeving moet de gemeente marktconforme grondprijzen hanteren, ter voorkoming van ongeoorloofde staatssteun. Het beleid met betrekking tot grondprijzen is vastgelegd in de grondprijzenbrief, zoals ook naar verwezen vanuit de Nota Grondbeleid. In de grondprijzenbrief staat beschreven met welke werkwijze de marktconforme grondprijs gegarandeerd wordt bij verschillende situaties. Deze grondprijzenbrief wordt jaarlijks geactualiseerd.

2.2.8 Wet open overheid

Inleiding
In deze begroting wordt volgens artikel 3.5 van de Wet open overheid (Woo) verplicht gerapporteerd over de openbaarheid van bestuur. Dit betreft de maatregelen en ontwikkelingen rondom actieve en passieve openbaarmaking en de wijze waarop de gemeente haar informatiehuishouding beheert.

Informatie en openbaarmaking
Het uitgangspunt is dat overheidsinformatie openbaar is, tenzij er een reden is waarom dat niet kan. Dit noemen we de uitzonderingsgronden. De Woo kent twee wijzen van openbaarmaking: actief en passief.

In de uitleg hieronder wordt de verdeling van drie onderwerpen gehanteerd: informatiehuishouding, actieve en passieve openbaarmaking. Het is wel belangrijk om te begrijpen dat deze onderwerpen in de praktijk met elkaar verbonden zijn.

Verbetering informatiehuishouding
De gemeente heeft diverse verbetermaatregelen gerealiseerd om de informatiehuishouding op orde te brengen in het kader van de Woo. De belangrijkste maatregelen zijn:

1. Organisatie
De gemeente heeft de wettelijke verplichte 'Woo-contactpersoon' die fungeert als eerste aanspreekpunt voor burgers om hen behulpzaam te zijn bij vragen over openbaar maken van publieke informatie en de rol van Woo-coördinator opnieuw toegewezen. Zo is de rol van Woo-contactpersoon belegd bij het KCC en de rol van Woo-coördinator ligt bij Juridische Zaken.

2. Procesverbetering
In 2025 is gestart met het actualiseren van het vastgestelde proces voor het behandelen van Woo-verzoeken n.a.v. de opnieuw toegewezen rollen.

3. Awareness/ training en opleiding
Medewerkers worden getraind met het oog op de uitvoering van de Woo, het juist archiveren en het werken in een transparante overheidscultuur. Tijdens de training is aandacht voor het creëren van inzicht dat elke medewerker verantwoordelijk is voor het beheer van de informatie die zij creëren in documenten en de rol die zij hebben bij de behandeling van een ontvangen Woo-verzoek.

Actieve openbaarmaking
Er is een start gemaakt met een nulmeting waarin inzichtelijk wordt gemaakt welke informatie de gemeente nu al actief openbaar maakt.

Passieve openbaarmaking
Als er een verzoek wordt ingediend om publieke informatie te openbaren, dan wordt hieraan voldaan. N.a.v. de behandelde verzoeken is o.a. gebleken dat termijnen niet altijd worden gehaald en hierop is het werkproces geëvalueerd. Sinds 2025 werken we met een register waarin alle Woo-verzoeken zijn opgenomen met de daarbij behorende managementinformatie.

3 FINANCIËLE BEGROTING

3.1 Overzicht baten en lasten

3.1.1 Meerjarenbegroting

Meerjarenbegroting 2027 - 2030

Programma *(x € 1.000)*	2027 lasten	2027 baten	2027 saldo	2028 lasten	2028 baten	2028 saldo	2029 lasten	2029 baten	2029 saldo	2030 lasten	2030 baten	2030 saldo
0. Bestuur en ondersteuning	5.367	85.302	**79.935**	5.130	82.019	**76.890**	5.437	83.235	**77.798**	5.488	84.709	**79.221**
1. Veiligheid	2.789	33	**- 2.756**	2.859	33	**- 2.826**	3.004	33	**- 2.971**	3.059	33	**- 3.026**
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	7.339	546	**- 6.793**	7.455	546	**- 6.909**	7.548	546	**- 7.002**	7.657	546	**- 7.111**
3. Economie	609	42	**- 567**	609	42	**- 567**	587	42	**- 545**	587	42	**- 545**
4. Onderwijs	3.848	852	**- 2.995**	3.839	852	**- 2.987**	3.693	852	**- 2.841**	3.644	852	**- 2.792**
5. Sport, cultuur en recreatie	9.334	2.085	**- 7.249**	9.336	2.057	**- 7.280**	9.336	2.057	**- 7.279**	9.346	2.057	**- 7.290**
6. Sociaal domein	54.132	13.088	**- 41.043**	53.921	13.088	**- 40.833**	53.850	13.088	**- 40.762**	53.813	13.088	**- 40.725**
7. Volksgezondheid en milieu	10.797	8.694	**- 2.104**	9.907	8.209	**- 1.698**	10.030	8.202	**- 1.828**	10.023	8.010	**- 2.014**
8. Vrosh	3.095	799	**- 2.295**	3.095	799	**- 2.295**	3.095	799	**- 2.295**	3.095	799	**- 2.295**
Overhead	15.913	221	**- 15.693**	15.415	221	**- 15.194**	15.134	221	**- 14.913**	15.036	221	**- 14.815**
Mutaties reserves	-	1.711	**1.711**	-	445	**445**	-	310	**310**	-	310	**310**
BEGROTINGSRESULTAAT	113.223	113.373	**150**	111.566	108.312	**-3.253**	111.713	109.386	**-2.327**	111.748	110.668	**-1.080**

Programma *(x € 1.000)*	Rekening 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Lasten						
0. Bestuur en ondersteuning	6.308	6.346	5.367	5.130	5.437	5.488
1. Veiligheid	5.680	2.932	2.789	2.859	3.004	3.059
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	6.382	7.034	7.339	7.455	7.548	7.657
3. Economie	948	584	609	609	587	587
4. Onderwijs	3.798	3.751	3.848	3.839	3.693	3.644

5. Sport, cultuur en recreatie	9.866	9.445	9.334	9.336	9.336	9.346
6. Sociaal domein	52.109	51.473	54.132	53.921	53.850	53.813
7. Volksgezondheid en milieu	10.184	11.914	10.797	9.907	10.030	10.023
8. Vrosh	3.914	3.279	3.095	3.095	3.095	3.095
Overhead	15.416	14.484	15.913	15.415	15.134	15.036
Totaal lasten	**114.607**	**111.241**	**113.223**	**111.566**	**111.713**	**111.748**
Baten						
0. Bestuur en ondersteuning	82.800	81.285	85.302	82.019	83.235	84.709
1. Veiligheid	3.359	325	33	33	33	33
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	870	546	546	546	546	546
3. Economie	546	41	42	42	42	42
4. Onderwijs	1.009	838	852	852	852	852
5. Sport, cultuur en recreatie	3.159	2.231	2.085	2.057	2.057	2.057
6. Sociaal domein	14.854	14.211	13.088	13.088	13.088	13.088
7. Volksgezondheid en milieu	8.820	10.605	8.694	8.209	8.202	8.010
8. Vrosh	2.063	950	799	799	799	799
Overhead	396	197	221	221	221	221
Totaal baten	**117.876**	**111.227**	**111.662**	**107.867**	**109.075**	**110.357**
Geraamd saldo baten en lasten	**3.270**	**- 14**	**- 1.561**	**- 3.699**	**- 2.637**	**- 1.391**
Toevoegingen aan reserves	493	- 254	-	-	-	-
Onttrekkingen aan reserves	4.874	1.358	1.711	445	310	310
Geraamd resultaat	**7.651**	**1.599**	**150**	**- 3.253**	**- 2.327**	**- 1.080**

3.1.2 Toelichting

Rekening 2025

Programma *(x € 1.000)*	2025 rekening lasten	 baten	 saldo
0. Bestuur en ondersteuning	6.362	82.800	76.438
1. Veiligheid	5.680	3.359	- 2.321
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	6.382	870	- 5.512
3. Economie	948	546	- 402
4. Onderwijs	3.798	1.009	- 2.789
5. Sport, cultuur en recreatie	9.866	3.159	- 6.707
6. Sociaal domein	52.109	14.854	- 37.255
7. Volksgezondheid en milieu	10.184	8.820	- 1.365
8. Volksgezondheid, RO en stedelijke vernieuwing	3.914	2.063	- 1.851
Overhead	15.416	396	- 15.021
Mutaties reserves	493	4.874	4.381
TOTAAL	115.155	122.750	**7.596**

Begroting 2026 - 2027

Hieronder wordt de begroting 2027 vergeleken met de begroting 2026. Om de ontwikkelingen duidelijk te maken presenteren we ook de wijzigingen in de begroting 2026 ten opzichte van de oorspronkelijke begroting. Dit is te zien op de volgende pagina.

Programma *(x € 1.000)*	2026 primitief			2026 incl. wijzigingen			2027		
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
0. Bestuur en ondersteuning	5.052	80.526	**75.474**	6.346	81.285	**74.939**	5.367	85.302	**79.935**
1. Veiligheid	2.625	28	**- 2.597**	2.932	325	**- 2.607**	2.789	33	**- 2.756**
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	6.939	546	**- 6.393**	7.034	546	**- 6.488**	7.339	546	**- 6.793**
3. Economie	584	41	**- 543**	584	41	**- 543**	609	42	**- 567**
4. Onderwijs	3.944	878	**- 3.065**	3.751	838	**- 2.913**	3.848	852	**- 2.995**
5. Sport, cultuur en recreatie	9.410	2.199	**- 7.211**	9.445	2.231	**- 7.214**	9.334	2.085	**- 7.249**
6. Sociaal domein	50.594	13.146	**- 37.448**	51.473	14.211	**- 37.262**	54.132	13.088	**- 41.043**
7. Volksgezondheid en milieu	11.460	10.167	**- 1.293**	11.914	10.605	**- 1.309**	10.797	8.694	**- 2.104**
8. Vrosh	2.981	950	**- 2.032**	3.279	950	**- 2.329**	3.095	799	**- 2.295**
Overhead	14.555	197	**- 14.359**	14.484	197	**- 14.287**	15.913	221	**- 15.693**
Mutaties reserves	-	1.046	**1.046**	- 254	1.358	**1.613**	-	1.711	**1.711**
TOTAAL	108.145	109.723	**1.578**	110.987	112.586	**1.599**	113.223	113.373	**150**

3.2 Overzicht incidentele baten en lasten per programma

(Bedragen x € 1.000)

Lasten per programma en taakveld	Toelichting lasten	2027	2028	2029	2030
0. Bestuur en Ondersteuning					
		-	-	-	-
1. Veiligheid					
Openbare orde en Veiligheid	Voorbereiding nieuw BOA stelsel	20	-	-	-
Openbare orde en Veiligheid	Organiseren carbidcongres	18	-	-	-
2. Verkeer, vervoer en waterstaat					
		-	-	-	-
3. Economie					
		-	-	-	-
4. Onderwijs					
		-	-	-	-
5. Sport, cultuur en recreatie					
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	Meertaligencoördinator cofinanciering Provincie	14	14	-	-
6. Sociaal domein					
WMO	Pilot toezicht en handhaving sekswerk	7	-	-	-
Preventieve Jeugdzorg	Inzet Stichting buurtgezinnen	52	-	-	-
	Versterking organisatie	90			
7. Volksgezondheid en milieu					
	CDOKE	440			
8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vern.					
		-	-	-	-
Overhead					
Overhead	Verzuim(preventie)	500	-	-	-
Overhead	Bijdrage Piofach BVO-ICT	120			
Overhead	Dienstverlening externe advisering	30	-	-	-
Overhead	Versterking organisatie	135	135	-	-
Totaal incidentele lasten		**1.426**	**149**	**-**	**-**

Toelichting incidentele lasten

De voorschriften van de BBV schrijft voor dat een overzicht van de incidentele baten en lasten opgenomen moet worden ter beoordeling van het structureel begrotingsevenwicht. De incidentele lasten bedragen in 2027 € 1,426 miljoen en lopen af naar € 149.000 in 2028. Vanaf 2029 zijn geen incidentele lasten meer geraamd.

De incidentele lasten in 2027 bestaan voornamelijk uit tijdelijke activiteiten en projecten. De grootste posten betreffen verzuim(preventie) (€ 500.000), de uitvoering van de CDOKE-regeling (€ 440.000), een incidentele bijdrage aan Piofach BVO-ICT (€ 120.000) en tijdelijke versterking van de organisatie (€ 225.000 verdeeld over het sociaal domein en overhead). Daarnaast zijn eenmalige middelen opgenomen voor externe advisering, preventieve jeugdzorg, de voorbereiding van het nieuwe BOA-stelsel, de organisatie van een carbidcongres, toezicht en handhaving sekswerk en de cofinanciering van de meertaligencoördinator.

In 2028 resteert uitsluitend de meerjarige cofinanciering van de meertaligencoördinator (€ 14.000) en de tijdelijke versterking van de organisatie (€ 135.000). De opgenomen lasten hebben een incidenteel karakter en leiden daarmee niet tot een structurele verhoging van de gemeentelijke uitgaven. Bij de beoordeling van het structureel begrotingsevenwicht worden deze posten daarom afzonderlijk beschouwd

Baten per programma en taakveld	Toelichting baten	2027	2028	2029	2030
0. Bestuur en Ondersteuning		-	-	-	-
		-	-	-	-
1. Veiligheid		-	-	-	-
		-	-	-	-
2. Verkeer, vervoer en waterstaat		-	-	-	-
		-	-	-	-
3. Economie		-	-	-	-
		-	-	-	-
4. Onderwijs		-	-	-	-
		-	-	-	-
5. Sport, cultuur en recreatie		-	-	-	-
		-	-	-	-
6. Sociaal domein		149	-	-	-
Wmo	Pilot toezicht en handhaving sekswerk	7	-	-	-
Wmo	Inzet Stichting buurtgezinnen	52	-	-	-
Programmabreed	Versterking organisatie	90	-	-	-
7. Volksgezondheid en milieu		440	-	-	-
Duurzaamheid	CDOKE middelen	440	-	-	-
8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vern.		-	-	-	-
		-	-	-	-
Overhead		812	135	-	-
Overhead	PIOFACH-taken BVO ICT	120	-	-	-
Overhead	Tijdelijke overbezetting van formatie	27	-	-	-
Overhead	Actualisatie budget kosten externe advi	30	-	-	-
Overhead	Verzuim(preventie)	500	-	-	-
Overhead	Versterking organisatie	135	135	-	-
Totaal incidentele baten		**1.401**	**135**	**-**	**-**

Toelichting incidentele baten

De incidentele baten in 2027 en 2028 bestaan uit onttrekkingen aan reserves en incidentele rijksmiddelen ter dekking van eenmalige uitgaven. Deze baten hebben geen structureel karakter, omdat zij niet jaarlijks terugkeren en niet behoren tot de reguliere exploitatie van de gemeente.

Sociaal domein (€ 149.000 in 2027)

Dit betreft

- Pilot toezicht en handhaving sekswerk (€ 7.000) betreft een eenmalige projectsubsidie voor de uitvoering van een pilot.
- Inzet Stichting Buurtgezinnen (€ 52.000) betreft een tijdelijke bijdrage voor een preventieve maatregel binnen het sociaal domein.
- Versterking organisatie (€ 90.000) betreft een incidentele bijdrage voor de uitvoering van een afgebakend organisatieontwikkelingstraject.

Volksgezondheid en milieu (€ 440.000 in 2027)
Dit betreffen incidentele CDOKE-middelen (€ 440.000) voor klimaat- en energiebeleid.

Overhead (€ 812.000 in 2027 en € 135.000 in 2028)
De baten binnen Overhead bestaan volledig uit onttrekkingen aan de algemene reserve ter dekking van tijdelijke lasten:

PIOFACH-taken BVO-ICT (€ 120.000 in 2027);
Tijdelijke overbezetting formatie (€ 27.000 in 2027);
Actualisatie budget kosten externe advisering (€ 30.000 in 2027);
Verzuim(preventie) (€ 500.000 in 2027);
Versterking organisatie (€ 135.000 in 2027 en € 135.000 in 2028).

Aangezien het hierbij gaat om onttrekkingen aan reserves ter dekking van incidentele lasten, worden deze baten in overeenstemming met de BBV richtlijnen aangemerkt als incidenteel. De middelen zijn niet vrij besteedbaar, keren niet jaarlijks terug en dragen niet bij aan de structurele financiële ruimte van de gemeente.

(Bedragen x € 1.000)

Reservemutaties per programma en taakveld	Toelichting	2027	2028	2029	2030
0. Bestuur en Ondersteuning					
		-	-	-	-
1. Veiligheid					
		-	-	-	-
2. Verkeer, vervoer en waterstaat					
		-	-	-	-
3. Economie					
		-	-	-	-
4. Onderwijs					
		-	-	-	-
5. Sport, cultuur en recreatie					
		-	-	-	-
6. Sociaal domein					
WMO	Pilot toezicht en handhaving sekswerk*	7	-	-	-
Preventieve Jeugdzorg	Inzet Stichting buurtgezinnen*	52	-	-	-
	Versterking organisatie*	90			
7. Volksgezondheid en milieu					
	CDOKE**	440			
8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vern.					
		-	-	-	-
Overhead					
Overhead	Verzuim(preventie)*	500	-	-	-
Overhead	Dienstverlening externe advisering*	30	-	-	-
Overhead	Versterking organisatie*	135	135	-	-
Overhead	Bijdrage Piofach BVO-ICT*	120			
Overhead	Tijdelijke overbezetting van formatie*	27	-	-	-
Totaal incidentele reservemutaties		**1.401**	**135**	**-**	**-**

* Indicentele baat via Algemene Reserve. ** Incidentele baat via de bestemmingreserve CDOKE middelen

Structureel evenwicht
Naast het begrotingsresultaat na mutaties van reserves is beoordeeld in hoeverre sprake is van een structureel begrotingsevenwicht. Hierbij zijn incidentele baten en lasten buiten beschouwing gelaten, zodat inzicht ontstaat in de structurele financiële positie van de gemeente.

Uit onderstaande tabel blijkt dat de begroting voor 2027 zowel incidenteel als structureel sluit met een positief structureel saldo van € 1.576.000. Voor de jaren 2028 tot en met 2030 is nu nog sprake van een negatief structureel saldo.

Het verschil tussen het begrotingsresultaat na mutaties van reserves en het structureel saldo wordt veroorzaakt door incidentele baten en lasten. In 2027 leidt dit per saldo tot een verbetering van € 25.000 van het structurele resultaat ten opzichte van het begrotingsresultaat. In 2027 bedraagt dit effect € 14.000. Voor 2028 en 2029 zijn geen verschillen aanwezig tussen het begrotingsresultaat en het structureel saldo.

De negatieve structurele saldi vanaf 2028 hangen samen met de meerjarige financiële opgave waarvoor gemeenten staan als gevolg van stijgende kosten en onvoldoende groei van structurele inkomsten. De gemeente zal bij de komende P&C-documenten blijven sturen op het herstel van een structureel sluitende meerjarenbegroting.

				(Bedragen x € 1.000)
Baten per programma en taakveld	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Lasten (exclusief reservemutaties en exclusief begrotingssaldo)	113.223	111.566	111.713	111.748
Baten (exclusief reservemutaties en exclusief begrotingssaldo)	111.662	107.867	109.075	110.357
Saldo van baten en lasten	**-1.561**	**-3.699**	**-2.638**	**-1.391**
Toevoegingen reserves (last)	-	-	-	-
Onttrekkingen reserves (baat)	1.711	445	310	310
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	**1.711**	**445**	**310**	**310**
Begrotingsresultaat na mutatie reserves	**150**	**-3.254**	**-2.328**	**-1.081**
-/- Incidentele lasten	1.426	149	-	-
+ Incidentele baten	-	-	-	-
-/- Incidentele toevoegingen reserves	-	-	-	-
+ Incidentele onttrekkingen reserves	1.401	135	-	-
Structureel saldo begroting	**175**	**-3.240**	**-2.328**	**-1.081**
Structureel evenwicht?	**Ja**	**Nee**	**Nee**	**Nee**

3.3 Overzicht reserves en voorzieningen

Overzicht Reserves

- Totaaloverzicht reserves

(Bedragen x € 1.000)

Omschrijving reserve	Stand per 31/12/26	Stand per 31/12/27	Stand per 31/12/28	Stand per 31/12/29	Stand per 31/12/30
Algemene reserve	**27.080**	**27.814**	**27.829**	**24.575**	**22.247**
Bestemming geraamd resultaat	1.695	150	-3.254	-2.328	-1.081
Algemene reserve	**28.775**	**27.964**	**24.575**	**22.247**	**21.166**
Reserve overlopende posten	500	500	500	500	500
Reserve dekking kapitaallasten zwembad Buitenpost	5.872	5.561	5.251	4.940	4.630
Bestemmingsreserve strategische aankopen	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Bestemmingsreserve CDOKE middelen	916	476	476	476	476
Bestemmingsreserves	**8.288**	**7.537**	**7.227**	**6.916**	**6.606**
TOTAAL RESERVES	**37.063**	**35.501**	**31.802**	**29.163**	**27.772**

- Structurele reservemutaties

(Bedragen x € 1.000)

Omschrijving structurele reservemutatie	Reserve	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
A. Structurele onttrekkingen reserves					
5. Sport, cultuur en recreatie					
Dekking kapitaallasten zwembad Buitenpost	Kapitaallasten zwembad Buitenpost	310	310	310	310
Totaal structurele onttrekkingen (A)		**310**	**310**	**310**	**310**
B. Structurele toevoegingen reserves					
-	-				
-	-	-	-	-	-
Totaal structurele toevoegingen (B)		**-**	**-**	**-**	**-**
TOTAAL STRUCTURELE RESERVEMUTATIES (A - / - B)		**310**	**310**	**310**	**310**

- Incidentele reservemutaties

(Bedragen x € 1.000)

Reservemutaties per programma en taakveld	Toelichting	2027	2028	2029	2030
0. Bestuur en Ondersteuning					
		-	-	-	-
1. Veiligheid					
		-	-	-	-
2. Verkeer, vervoer en waterstaat					
		-	-	-	-
3. Economie					
		-	-	-	-
4. Onderwijs					
		-	-	-	-
5. Sport, cultuur en recreatie					
		-	-	-	-
6. Sociaal domein					
WMO	Pilot toezicht en handhaving sekswerk*	7	-	-	-
Preventieve Jeugdzorg	Inzet Stichting buurtgezinnen*	52	-	-	-
	Versterking organisatie*	90			
7. Volksgezondheid en milieu					
	CDOKE**	440			
8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vern.					
		-	-	-	-
Overhead					
Overhead	Verzuim(preventie)*	500	-	-	-
Overhead	Dienstverlening externe advisering*	30	-	-	-
Overhead	Versterking organisatie*	135	135	-	-
Overhead	Bijdrage Piofach BVO-ICT*	120			
Overhead	Tijdelijke overbezetting van formatie*	27	-	-	-
Totaal incidentele reservemutaties		**1.401**	**135**	**-**	**-**

* Indicentele baat via Algemene Reserve. ** Incidentele baat via de bestemmingreserve CDOKE middelen

Reservemutaties per programma

(Bedragen x € 1.000)

Omschrijving reservemutatie per programma	Reserve	Storting 2027	Onttrekk. 2027	Storting 2028	Onttrekk. 2028	Storting 2029	Onttrekk. 2029	Storting 2030	Onttrekk. 2029
0. Bestuur en Ondersteuning		**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
		-	-	-	-	-	-	-	-
1. Veiligheid		**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
		-	-	-	-	-	-	-	-
2. Verkeer, vervoer en waterstaat		**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
		-	-	-	-	-	-	-	-
3. Economie		**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Onderwijs		**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
		-	-	-	-	-	-	-	-
5. Sport, cultuur en recreatie		**-**	**310**	**-**	**310**	**-**	**310**	**-**	**310**
Dekking kapitaallasten zwembad Buitenpost	Reserve dekking kapitaallasten zwembad Buitenpost	-	310	-	310	-	310	-	310
6. Sociaal domein		**-**	**149**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Pilot toezicht en handhaving sekswerk	Algemene reserve	-	7	-	-	-	-	-	-
Inzet Stichting buurtgezinnen	Algemene reserve	-	52	-	-	-	-	-	-
Versterking organisatie	Algemene reserve	-	90	-	-	-	-	-	-
7. Volksgezondheid en milieu			**440**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
CDOKE	Bestemmingsreserve CDOKE	-	440	-	-	-	-	-	-
8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vern.		**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
		-	-	-	-	-	-	-	-
Overhead		**-**	**812**	**-**	**135**	**-**	**-**	**-**	**-**
PIOFACH-taken BVO ICT	Algemene reserve	-	120	-	-	-	-	-	-
Tijdelijke overbezetting van formatie	Algemene reserve	-	27	-	-	-	-	-	-
Actualisatie budget kosten externe advisering	Algemene reserve	-	30	-	-	-	-	-	-
Verzuim(preventie)	Algemene reserve	-	500	-	-	-	-	-	-
Versterking organisatie	Algemene reserve	-	135	-	135	-	-	-	-
TOTAAL RESERVEMUTATIES		**-**	**1.711**	**-**	**445**	**-**	**310**	**-**	**310**

Voorzieningen

(Bedragen x € 1.000)

	Begroting 2027				Begroting 2028			Begroting 2029			Begroting 2030		
Voorzieningen	**Beginstand**	**Dotatie**	**Aan-wending**	**Eind-saldo**	**Dotatie**	**Aan-wending**	**Eind-saldo**	**Dotatie**	**Aan-wending**	**Eind-saldo**	**Dotatie**	**Aan-wending**	**Eind-saldo**
Voorziening APPA	5.133			5.133			5.133			5.133			5.133
Voorziening spaarverlof	596			596			596			596			596
Voorziening RVU	12			12			12			12			12
Voorziening renovatie kunstgrasvelden	141			141			141			141			141
Voorziening voorbereidingskredieten	39			39			39			39			39
Voorziening verplichtingen en verliezen	**5.921**	**-**	**-**	**5.921**	**-**	**-**	**5.921**	**-**	**-**	**5.921**	**-**	**-**	**5.921**
Voorziening bouwrijpmaken bouwgrondexploitatie	599			599			599			599			599
Risicovoorzieningen	**599**	**-**	**-**	**599**	**-**	**-**	**599**	**-**	**-**	**599**	**-**	**-**	**599**
Voorziening onderhoud gemeentehuis	203	74		277	74		351	74		425	74		499
Voorziening onderhoud sporthallen	250	62		312	62		374	62		436	62		498
Voorziening groot onderhoud gymlokalen	430	80		510	80		590	80		670	80		750
Voorziening welzijnsaccommodaties	678	122		800	122		922	122		1.044	122		1.166
Voorziening onderhoud overige gebouwen	177	134		311	134		445	134		579	134		713
Onderhoudsvoorzieningen	**1.739**	**472**	**-**	**2.211**	**472**	**-**	**2.683**	**472**	**-**	**3.155**	**472**	**-**	**3.627**
Voorziening riolering	1.733	33		1.766	31		1.797	31		1.828	31		1.859
Voorziening reiniging	246	46	292	0			0			0			0
Voorziening van derden verkregen middelen	**1.979**	**79**	**292**	**1.766**	**31**	**-**	**1.797**	**31**	**-**	**1.828**	**31**	**-**	**1.859**
Totaal voorzieningen	**10.238**	**551**	**292**	**10.497**	**503**	**-**	**11.000**	**503**	**-**	**11.503**	**503**	**-**	**12.006**

3.4 Uiteenzetting financiële positie

3.4.1 EMU-saldo

Volgens het Verdrag van Maastricht mogen lidstaten geen tekort hebben dat groter is dan 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP). Ook de tekorten of overschotten van decentrale overheden, waaronder gemeenten, tellen hierin mee.

Bepaling van het EMU-saldo
Het EMU-saldo van een gemeente wordt bepaald door twee factoren:

- het overschot of tekort op de gemeenterekening
- het saldo van investeringen minus afschrijvingen

Het is dus mogelijk dat een gemeente een sluitende begroting heeft, maar in EMU-termen toch een tekort laat zien. Dit kan gebeuren als er relatief veel wordt geïnvesteerd (gemeenten sturen immers op kapitaallasten en niet op investeringsbedragen) of als er veel uitgaven worden gedaan vanuit de reserves.

Mogelijke maatregelen
Gemeenten kunnen verschillende maatregelen nemen om een EMU-tekort te verkleinen, zoals:

- het uitstellen van EMU-relevante grondaankopen
- het temporiseren van investeringen
- het onderbrengen van activiteiten van het grondbedrijf in private contracten
- het huren of leasen in plaats van aankopen

Verwachting
In onderstaande tabel staat het verwachte EMU-saldo van de gemeente Achtkarspelen voor de jaren 2027 tot en met 2030.

(Bedragen x € 1.000)

Berekening EMU-saldo	2027	2028	2029	2030
1 Exploitatiesaldo voor reservemutaties	-1.561	-3.699	-2.637	-1.391
2 Mutatie vaste activa	1.711	445	310	310
3 Mutatie voorzieningen	259	503	503	503
4 Mutatie voorraden	-	-	-	-
5 Verwachte boekwinst verkoop effecten / vaste activa	-	-	-	-
Berekend EMU-saldo	**409**	**-2.751**	**-1.824**	**-578**

3.4.2 Investeringen

Op grond van artikel 20.2 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) presenteren wij de voorgenomen investeringen voor 2027. Deze zijn weergegeven per taakveld (TV) en afgerond op een veelvoud van € 1000.

Actualisatie
Jaarlijks actualiseren we de investeringsplanning. Daarbij beoordelen we de noodzaak van de geplande investeringen. Waar nodig schuiven we investeringen door naar een later moment.

Meerjarenplanning
De meerjareninvesteringsplanning is opgenomen in bijlage 3 – Investeringsplan.

TV	Investering	Nut	Uitgaven	Inkomsten
0.4	Gemeentehuis - Meubilair/koffieautomaten	E	114	
2.1	Openbare verlichting en wegbeheer	M	2.169	386
2.1	Vervanging tractiemiddelen	E	517	
5.2	Diverse sportvoorzieningen	E	156	
5.7	Vervanging speeltoestellen	M	150	
7.2	Investeringen Gemeentelijk RioolPlan	E	1.106	
	Totaal 2027		**4.212**	**386**

3.4.4 Meerjarenbalans

Activa	2027	2028	2029	2030
Immateriële vaste activa	494	494	494	494
Materiële vaste activa	82.741	81.529	79.772	77.900
Financiële vaste activa	908	908	908	908
Totaal Vaste Activa	**84.143**	**82.931**	**81.174**	**79.302**
Voorraden	-	-	-	-
Uitzettingen < 1 jaar	6.000	6.000	6.000	6.000
Liquide middelen	-	3.000	1.867	-
Overlopende activa	4.000	4.000	3.500	3.500
Totaal Vlottende Activa	**10.000**	**13.000**	**11.367**	**9.500**
Totaal Activa	**94.143**	**95.931**	**92.541**	**88.802**
Reserves	35.351	35.056	31.491	28.853
Geraamd resultaat	150	-3.254	-2.328	-1.081
Voorzieningen	10.497	11.000	11.503	12.006
Vaste schuld	17.962	32.825	29.555	26.285
Totaal Vaste Passiva	**63.960**	**75.627**	**70.221**	**66.063**
Vlottende schuld	13.683	5.304	5.820	6.239
Overlopende passiva	16.500	15.000	16.500	16.500
Totaal Vlottende Passiva	**30.183**	**20.304**	**22.320**	**22.739**
Totaal Passiva	**94.143**	**95.931**	**92.541**	**88.802**

4 BIJLAGEN

3.4.3 Financiering

Volgens artikel 20.2.d van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) moeten gemeenten in de toelichting op de financiële positie aandacht besteden aan de financiering. Voor het uitgebreide beleid verwijzen wij naar de paragraaf Financiering.

Overzicht leningen
De gemeente trekt langlopende leningen aan om haar activiteiten te financieren. Onderstaand overzicht laat de schuldpositie per 1 januari en 31 december zien. Het gaat om eerder afgesloten contracten, gebaseerd op de toen geldende rentetarieven. De huidige rentetarieven zijn aanzienlijk hoger. Renteherziening binnen bestaande contracten is alleen mogelijk als dit contractueel is vastgelegd.

Overzicht langlopende leningen

Leningnummer	Kredietverstrekker	Saldo 1-1-27	Saldo 31-12-27	Rente%
40.0068343	BNG	639.213	479.410	0,000%
40.110693	BNG	14.760.956	13.284.860	0,840%
40.112.670	BNG	3.900.000	2.600.000	0,480%
Totaal		**19.300.169**	**16.364.270**	

Bijlage 1 - Baten en lasten per taakveld

(Bedragen x € 1.000)

Geraamde baten en lasten per taakveld	Begroting 2027			Begroting 2028			Begroting 2029			Begroting 2030		
	lasten	baten	**saldo**	lasten	baten	**saldo**	lasten	baten	**saldo**	lasten	baten	**saldo**
0. Bestuur en ondersteuning	21.280	87.233	**65.953**	20.545	82.686	**62.141**	20.571	83.766	**63.195**	20.523	85.240	**64.717**
Bestuur	2.562	-	**- 2.562**	2.534	-	**- 2.534**	2.538	-	**- 2.538**	2.546	-	**- 2.546**
Mutaties reserves	-	1.711	**1.711**	-	445	**445**	-	310	**310**	-	310	**310**
Burgerzaken	1.560	581	**- 979**	1.531	525	**- 1.006**	1.277	249	**- 1.028**	1.299	249	**- 1.050**
Beheer overige gebouwen en gronden	29	8	**- 21**	29	8	**- 21**	29	8	**- 21**	29	8	**- 21**
Overhead	15.913	221	**- 15.693**	15.415	221	**- 15.194**	15.134	221	**- 14.913**	15.036	221	**- 14.815**
Treasury	- 148	429	**577**	- 149	429	**578**	- 145	429	**574**	- 136	429	**565**
OZB woningen	917	5.136	**4.218**	919	5.261	**4.342**	885	5.261	**4.376**	885	5.261	**4.376**
OZB niet-woningen	305	2.871	**2.566**	307	2.942	**2.635**	273	2.942	**2.668**	273	2.942	**2.668**
Belastingen overig	23	56	**33**	23	56	**33**	23	56	**33**	23	56	**33**
AU en overige uitkeringen gemeentefonds	-	76.105	**76.105**	-	72.798	**72.798**	-	72.211	**72.211**	-	73.643	**73.643**
Overige baten en lasten	118	115	**- 3**	- 64	-	**64**	557	2.079	**1.522**	569	2.121	**1.552**
1. Veiligheid	2.789	33	**- 2.756**	2.859	33	**- 2.826**	3.004	33	**- 2.971**	3.059	33	**- 3.026**
Crisisbeheersing en brandweer	2.232	18	**- 2.214**	2.369	18	**- 2.351**	2.484	18	**- 2.466**	2.569	18	**- 2.551**
Openbare orde en veiligheid	557	15	**- 542**	490	15	**- 475**	520	15	**- 505**	490	15	**- 475**
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	7.339	546	**- 6.793**	7.455	546	**- 6.909**	7.548	546	**- 7.002**	7.657	546	**- 7.111**
Verkeer en vervoer	7.189	512	**- 6.677**	7.304	512	**- 6.793**	7.398	512	**- 6.886**	7.519	512	**- 7.007**
Parkeren	36	-	**- 36**	36	-	**- 36**	36	-	**- 36**	24	-	**- 24**
Economische havens en waterwegen	115	35	**- 80**	114	35	**- 80**	114	35	**- 80**	114	35	**- 80**

3. Economie	609	42	**- 567**	609	42	**- 567**	587	42	**- 545**	587	42	**- 545**
Economische ontwikkeling	439	-	**- 439**	439	-	**- 439**	417	-	**- 417**	417	-	**- 417**
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	5	-	**- 5**	5	-	**- 5**	5	-	**- 5**	5	-	**- 5**
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	41	6	**- 35**	41	6	**- 35**	41	6	**- 35**	41	6	**- 35**
Economische promotie	124	36	**- 88**	124	36	**- 88**	124	36	**- 88**	124	36	**- 88**
4. Onderwijs	3.848	852	**- 2.995**	3.839	852	**- 2.987**	3.693	852	**- 2.841**	3.644	852	**- 2.792**
Onderwijshuisvesting	1.113	-	**- 1.113**	1.105	-	**- 1.105**	958	-	**- 958**	910	-	**- 910**
Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	2.735	852	**- 1.882**	2.735	852	**- 1.882**	2.735	852	**- 1.882**	2.735	852	**- 1.882**
5. Sport, cultuur en recreatie	9.334	2.085	**- 7.249**	9.336	2.057	**- 7.280**	9.336	2.057	**- 7.279**	9.346	2.057	**- 7.290**
Sportbeleid en activering	507	116	**- 391**	507	116	**- 391**	507	116	**- 391**	507	116	**- 391**
Sportaccommodaties	3.597	1.340	**- 2.257**	3.591	1.334	**- 2.257**	3.592	1.334	**- 2.258**	3.591	1.334	**- 2.257**
Cultuurpresent., -prod. en -participatie	970	45	**- 925**	970	45	**- 925**	957	45	**- 912**	957	45	**- 912**
Musea	687	228	**- 459**	687	228	**- 459**	687	228	**- 459**	687	228	**- 459**
Cultureel erfgoed	62	22	**- 40**	61	-	**- 61**	61	-	**- 61**	61	-	**- 61**
Media	982	326	**- 656**	982	326	**- 656**	983	326	**- 657**	983	326	**- 657**
Openb. groen en (openlucht)recreatie	2.528	7	**- 2.521**	2.539	7	**- 2.532**	2.548	7	**- 2.541**	2.560	7	**- 2.553**
6. Sociaal domein	54.132	13.088	**- 41.043**	53.921	13.088	**- 40.833**	53.850	13.088	**- 40.762**	53.813	13.088	**- 40.725**
Samenkracht en burgerparticipatie	1.561	204	**- 1.357**	1.505	204	**- 1.301**	1.505	204	**- 1.301**	1.505	204	**- 1.301**
Wijkteams	2.822	-	**- 2.822**	2.822	-	**- 2.822**	2.822	-	**- 2.822**	2.822	-	**- 2.822**
Inkomensregelingen	14.288	11.772	**- 2.516**	14.288	11.772	**- 2.516**	14.288	11.772	**- 2.516**	14.288	11.772	**- 2.516**
WSW en beschut werk	6.140	-	**- 6.140**	6.100	-	**- 6.100**	6.029	-	**- 6.029**	5.993	-	**- 5.993**
Arbeidsparticipatie	2.186	181	**- 2.005**	2.186	181	**- 2.005**	2.186	181	**- 2.005**	2.186	181	**- 2.005**
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.885	51	**- 1.834**	1.885	51	**- 1.834**	1.885	51	**- 1.834**	1.885	51	**- 1.834**
Maatwerkdienstverlening 18+	206	-	**- 206**	206	-	**- 206**	206	-	**- 206**	206	-	**- 206**
Hulp bij het huishouden (WMO)	5.488	300	**- 5.188**	5.461	300	**- 5.161**	5.461	300	**- 5.161**	5.461	300	**- 5.161**

Begeleiding (WMO)	3.297	-	**- 3.297**	3.279	-	**- 3.279**	3.279	-	**- 3.279**	3.279	-	**- 3.279**
Dagbesteding (WMO)	2.872	-	**- 2.872**	2.827	-	**- 2.827**	2.827	-	**- 2.827**	2.827	-	**- 2.827**
Maatwerkdienstverlening 18-	394	-	**- 394**	392	-	**- 392**	392	-	**- 392**	392	-	**- 392**
Jeugdhulp zonder verblijf overig	323	-	**- 323**	323	-	**- 323**	323	-	**- 323**	323	-	**- 323**
Jeugdhulp ambulant lokaal	933	-	**- 933**	980	-	**- 980**	980	-	**- 980**	980	-	**- 980**
Jeugdhulp ambulant regionaal	7.406	-	**- 7.406**	7.377	-	**- 7.377**	7.377	-	**- 7.377**	7.377	-	**- 7.377**
Jeugdhulp met verblijf lokaal	68	-	**- 68**	67	-	**- 67**	67	-	**- 67**	67	-	**- 67**
Jeugdhulp met verblijf regionaal	2.787	-	**- 2.787**	2.758	-	**- 2.758**	2.758	-	**- 2.758**	2.758	-	**- 2.758**
Jeugdhulp met verblijf landelijk	281	-	**- 281**	280	-	**- 280**	280	-	**- 280**	280	-	**- 280**
Geëscaleerde zorg 18+	-	580	**580**	-	580	**580**	-	580	**580**	-	580	**580**
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	64	-	**- 64**	57	-	**- 57**	57	-	**- 57**	57	-	**- 57**
Jeugdbescherming	1.028	-	**- 1.028**	1.024	-	**- 1.024**	1.024	-	**- 1.024**	1.024	-	**- 1.024**
Jeugdreclassering	103	-	**- 103**	103	-	**- 103**	103	-	**- 103**	103	-	**- 103**
7. Volksgezondheid en milieu	10.797	8.694	**- 2.104**	9.907	8.209	**- 1.698**	10.030	8.202	**- 1.828**	10.023	8.010	**- 2.014**
Volksgezondheid	1.658	-	**- 1.658**	1.739	-	**- 1.739**	1.808	-	**- 1.808**	1.866	-	**- 1.866**
Riolering	2.493	3.184	**691**	2.469	3.237	**769**	2.492	3.234	**742**	2.399	3.052	**653**
Afval	3.714	4.975	**1.261**	3.703	4.961	**1.258**	3.701	4.958	**1.257**	3.700	4.957	**1.257**
Milieubeheer	2.933	535	**- 2.398**	1.996	10	**- 1.986**	2.030	10	**- 2.019**	2.058	-	**- 2.058**
8. Vrosh	3.095	799	**- 2.295**	3.095	799	**- 2.295**	3.095	799	**- 2.295**	3.095	799	**- 2.295**
Ruimtelijke ordening	956	-	**- 956**	956	-	**- 956**	956	-	**- 956**	956	-	**- 956**
Grondexploitatie (niet bedrijventerr.)	563	424	**- 138**	563	424	**- 138**	563	424	**- 138**	563	424	**- 138**
Wonen en bouwen	1.576	375	**- 1.201**	1.576	375	**- 1.201**	1.576	375	**- 1.201**	1.576	375	**- 1.201**
Begrotingsresultaat	113.223	113.373	**150**	111.566	108.312	**- 3.253**	111.713	109.386	**- 2.327**	111.748	110.668	**- 1.080**

Bijlage 2 - Subsidieoverzicht

Bedragen x € 1.000

Subsidieoverzicht	2027	2028	2029	2030
Programma 1 Veiligheid	**38**	**38**	**38**	**38**
Slachtofferhulp	10	10	10	10
Jaarwisseling	28	28	28	28
Programma 3 Economie	**57**	**57**	**57**	**57**
Toerisme	57	57	57	57
Programma 4 Onderwijs	**378**	**378**	**378**	**378**
Jongerenwerk in voortgezet onderwijs	68	68	68	68
Peuteropvang	310	310	310	310
Programma 5 Sport, cultuur en recreatie	**1.357**	**1.357**	**1.357**	**1.357**
Amateurkunst	18	18	18	18
Bibliotheekwerk	744	744	744	744
Cultuurbeleid	23	23	23	23
De Spitkeet	53	53	53	53
Fries Taalbeleid	9	9	9	9
Lokale omroep	21	21	21	21
Muziekonderwijs subsidie	346	346	346	346
Sportbeleid	55	55	55	55
Zwembad Wettervlecke	87	87	87	87
Programma 6 Sociaal domein	**2.709**	**2.709**	**2.709**	**2.709**
Bijstand	1.600	1.600	1.600	1.600
Dorpsbelangen	50	50	50	50
Subsidies sociale basis	800	800	800	800
Armoedebeleid	232	232	232	232
Tûmba	27	27	27	27
Totaal subsidies	**4.539**	**4.539**	**4.539**	**4.539**

Bijlage 3 - Investeringsplan

De investeringen voor begrotingsjaar 2027 zijn opgenomen in hoofdstuk 3.4.2 van de Financiële begroting.

De geplande investeringen voor de jaren 2028 tot en met 2030 vindt u hieronder per taakveld. De bedragen zijn x € 1.000

T.v.	Investeringen 2028	Nut	Uitgaven	Inkomsten
0.1	ICT middelen Gemeenteraad	E	20	
0.4	Gemeentehuis	E	135	
2.1	Vervangen tractiemiddelen	E	529	
2.1	Openbare verlichting en wegbeheer	M	1.183	
5.2	Aanpassingen Gym- en sporthallen	E	302	
5.3	Cultuurcentrum "De Wâldsang"	E	45	
5.6	MFC "it Vleckehûs"	E	33	
5.7	Vervangen speeltoestellen	M	128	
6.1	Dorpshuis "De Smoutte"	E	77	
7.2	Investeringen Gemeentelijk RioolPLan	E	1.141	
	Totaal		3.593	

T.v.	Investering 2029	Nut	Uitgaven	Inkomsten
0.4	Gemeentehuis	E	97	
2.1	Openbare verlichting en wegbeheer	M	1.222	
2.1	Vervanging tractiemiddelen	E	190	
5.2	Gymzaal Surhuizum	E	32	
5.7	Vervanging speeltoestellen	M	149	
5.7	Vervanging houtversnipperaar	E	20	
7.2	Investeringen Gemeentelijk RioolPLan	E	1.176	
6.1	Dorpshuis "De Smoutte"	E	71	
	Totaal		2.958	

T.v.	Investeringen 2030	Nut	Uitgaven	Inkomsten
0.4	Gemeentehuis - diverse vergaderkamers	E	201	
2.1	Vervanging tractiemiddelen	E	35	
2.1	Openbare verlichting en wegbeheer	M	1.168	
5.7	Vervanging speeltoestellen	M	77	
7.2	Investeringen Gemeentelijk RioolPlan	E	1.126	
	Totaal		2.607	